

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

JUSTINAS KERŠYS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR KRIMINLOGIJOS STUDIJŲ PROGRAMA

BAUDŽIAMOSIOS IR ADMINISTRACINĖS ATSAKOMYBIŲ ATSKYRIMO
PROBLEMOS BEI JŲ SPRENDIMO BŪDAI

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė –
Lekt. dr. Renata Marcinauskaitė

Vilnius, 2016

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1 BAUDŽIAMOSIOS IR ADMINISTRACINĖS ATSAKOMYBIŲ PANAŠUMAI IR SKIRTUMAI, ATSKYRIMO PROBLEMINIAI ASPEKTAI.....	7
1.1 Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės samprata ir panašumai.....	7
1.2 Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės skirtumai ir atribojimo kriterijai.....	13
1.3 Ultima ratio principas	20
2 ADMINISTRACINĖS IR BAUDŽIAMOSIOS ATSAKOMYBĖS ATRIBOJIMO PROBLEAMOS IR GALIMI JŲ SPRENDIMO VARIANTAI ATSKIRŲ KATEGORIJŲ BAUDŽIAMOSIOSE BYLOSE	28
2.1 Teisės pažeidimai, susiję su disponavimu narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis 28	
2.2 Teisės pažeidimai verslo tvarkai	40
2.3 Teisės pažeidimai, susiję su viešosios tvarkos pažeidimais	49
3 DVIGUBO NUBAUDIMO DRAUDIMO (NON BIS IN IDEM) PRINCIPO REIKALAVIMŲ ĮGYVENDINIMO PROBLEMINIAI ASPEKTAI.....	58
IŠVADOS.....	68
PASIŪLYMAI	70
LITERATŪRA	72
ANOTACIJA.....	82
ANNOTATION.....	82
SANTRAUKA	83
SUMMARY	84
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ.....	85

Įvadas

Tiriama problema. Administracinė ir baudžiamoji atsakomybės yra panašios ir dažnai tarpusavyje konkuruoja, tačiau jų paskirtis skiriasi, baudžiamoji atsakomybė yra taikoma kaip kraštutinė priemonė, o esant galimybei turėtų būti taikoma kitos rūšies atsakomybė. Įstatymų leidėjas formuluodamas kai kurias baudžiamojo kodekso (toliau ir – BK)¹ ir administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau ir – ATPK)² straipsnių normų dispozicijas jas suformulavo praktiškai identišškai, neišskirdamas aiškių kriterijų, kuriais vadovaujantis būtų galima atriboti šias atsakomybės rūšis. ATPK 9 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad asmuo traukiamas administracinėn atsakomybėn, jeigu padarytas teisės pažeidimas neužtraukia baudžiamosios atsakomybės. Tačiau ši formuluotė nepadedą atriboti BK ir ATPK normų, kai jų dispozicijos yra panašios, bet įneša dar daugiau sumaišties, nes lyg ir apriboja administracinės atsakomybės taikymo galimybę, jeigu už panašią veiką yra numatyta baudžiamoji atsakomybė. Praktikoje kyla nemažai sunkumų sprendžiant klausimą kuris įstatymas turėtų būti taikomas, o atribojimo svarba yra didelė, nes vienu atveju pažeidėjui už mažiau pavojingą veiką galėtų būti taikoma baudžiamoji atsakomybė, kitu atveju už veiką kuri yra didesnio pavojingo pažeidėjas gali sulaukti tik administracinės atsakomybės. Įstatymų leidėjas nesuformuluodamas aiškių kriterijų atsakomybės klausimui spręsti, viską perkėlė ant teismo pečių, kuris taikydamas teisės normas ir jas aiškindamas ieško būdų kaip spręsti BK ir ATPK normų konkurencijos problemas. Naujasis administracinių nusižengimų kodeksas (toliau ir – ANK)³ turėtų padėti išspręsti šią problemą, tačiau, ar naujai įsigaliosiantis įstatymas įneš daugiau aiškumo ir padės diferencijuot veikas tinkamai pasakyti kol kas sunku. Todėl kyla klausimas, koks santykis yra tarp baudžiamosios ir administracinės atsakomybės? Kokiais kriterijais reikėtų vadovautis atribojant baudžiamąją ir administracinę atsakomybę? Ar galima šias atsakomybes taikyti kartu? Ar administracinių nusižengimų kodeksas padės išspręsti esamas problemas ir išspręsti atsakomybės klausimus tinkamai?

Baigiamojo darbo aktualumas. Nors administracinės ir baudžiamosios atsakomybės atribojimo klausimas nagrinėjamas ilgą laiką, tačiau jis nėra išspręstas iki galo. Kyla nemažai sunkumų atribojant panašias veikas, kurios įtvirtintos BK ir ATPK normose, tai parodo ir teismų praktika, nes nemažai atribojimo klausimų tenka spręsti kasacinės instancijos teismui. Kuomet veikos BK ir ATPK suformuluotos praktiškai identišškai, teismas sprenddamas atsakomybės klausimą vertina veikos pavojingumą, kuris nustatomas remiantis daugeliu

¹ “Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas,“ Valstybės žinios 89, 2741 (2000).

² “Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas,“ Vyriausybės žinios 1, 1 (1985).

³ “Lietuvos administracinių nusižengimų kodeksas,“ įsigalioja 2017-01-01.

nusikalstamos veikos padarymo faktorių⁴. Neretai teismai priima vis kitokią sprendimą bylose, nors bylos aplinkybės būna beveik identiškos, kas ir parodo, kad tarp šių teisinės atsakomybės rūšių yra plona riba ir atribojimo klausimas išlieka aktualus. Lietuvos Respublikos Konstituciniam Teismui (toliau ir – Konstitucinis Teismas) taip teko spręsti klausimą dėl atsakomybės atribojimo, savo nutartyje teismas pasisakė, kad veikos pavojingumą lemia ne tik kėsintis objektas ir dalykas, tačiau ir veikos padarymo būdas, kaltės forma, bei nusikaltimo subjekto ypatumai, todėl sprendžiant klausimą kuri atsakomybės rūšis turėtų būti taikoma, reikia atsižvelgti į veikos pavojingumą. Teismas taip pat pažymėjo, kad baudžiamoji ir administracinė teisė priklauso viešajai teisei, todėl pagal reguliavimo turinį, bei metodus turi daug bendrumų, tačiau galima įžvelgti ir svarbių skirtumų.⁵ Tačiau aiškių skirtumų ir kriterijų, kuriais remiantis galima išspręsti atsakomybės klausimą Konstitucinis Teismas neišskyrė, palikdamas tai bendrosios kompetencijos teismų praktikai konkrečioje byloje sprendžiant baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo klausimus.

Nuo 2017 metų sausio 1 dienos įsigalios naujasis ANK, kuriame yra išspręstos kai kurios atribojimo problemos. Už viešosios tvarkos trikdymą bus galima tik administracinė atsakomybė, už disponavimą nedideliu kiekiu narkotinių, ar psichotropinių medžiagų bus galima tik baudžiamoji atsakomybė. Taigi įsigaliojus ANK už vienas veikas atsakomybė bus griežtinama, už kitas lengvinama, todėl atsakomybių atribojimo klausimas išliks vis dar aktualus. Darbe analizuojamas darbo rašymo metu galiojęs teisinis reguliavimas ir teismų praktikos aktualijos, tačiau aptarti ir nauji pakeitimai, kurie reikšmingi atsakomybių atribojimo klausimui.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas. Lietuvoje nors ir buvo nagrinėjamas baudžiamosios ir administracinės atsakomybių atribojimo klausimas, tačiau jis nėra išspręstas, naujausia teismų praktika rodo, kad vis dar kyla nemažai problemų taikant BK ir ATPK normas. Atsižvelgiant į tai darbo naujumas pasireiškė nagrinėjant baudžiamosios ir administracinės atsakomybių paskirtį, funkcijas ir skirtumus, analizuojant naujausią teismų praktiką, atskleidžiant *ultima ratio* principo reikšmę kriminalizuojant ir atribojant veikas, taip pat nagrinėjamas *non bis in idem* principo turinys, šio principo reikšmė Lietuvos teisinei sistemai. Apžvelgiami ATPK (ANK) pasikeitimai, susiję su baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimu, bei pateikiamos įžvalgos.

⁴ “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2012 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-76/2012,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/151425954456393>

⁵ “Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas,“ *Valstybės žinios*, 104, 2644 (1997).

Tiriamos problemos ištyrimo lygis. Lietuvoje baudžiamosios ir administracinės atsakomybės tema rašė P. Petkevičius, R. Drakšas, S. Šedbaras⁶. Baudžiamosios ir kitų teisinės atsakomybės rūšių atribojimo problemas nagrinėjo O. Fedosiukas⁷. Jis savo darbe rašė apie baudžiamąją atsakomybę, kaip kraštutinę priemonę, *ultima ratio* tema taip pat rašė A. Dambrauskienė, kuri siekė pagrįsti *ultima ratio* kaip kraštutinės priemonės idėją, taip pat atskleisti šio principo sampratą, bei turinį⁸. Atribojimo problemas tarp panašių veikų nagrinėjo D. Pranka, O. Fedosiukas, E. Gruodytė⁹. *Non bis in idem* principo reikšmę, bei jo santykį su baudžiamąją ir administracinę atsakomybėmis nagrinėjo E. Gruodytė, bei V. Piesliakas¹⁰.

Baigiamojo darbo reikšmė. Išanalizavus baudžiamosios ir administracinės atsakomybių paskirtį, funkcijas, panašumus, bei skirtumus, išnagrinėjus naujausią teismų praktiką sprendžiant panašias bylas, taip pat atskleidus *ultima ratio*, bei *non bis in idem* principų turinį, bus pateikti sprendimo būdai leidžiantys diferencijuoti šias atsakomybės rūšis.

Tyrimo tikslai ir uždaviniai. Baigiamojo darbo tikslas nustatyti ir atskleisti baudžiamosios ir administracinės atsakomybių atribojimo kriterijus, nustatyti esmines problemas, kurios vyrauja Lietuvos teisinėje sistemoje ir trukdo tinkamai diferencijuoti veikas.

Tyrimo uždaviniai:

1. Nustatyti kriterijus atribojančius administracinę ir baudžiamąją atsakomybę.
2. Išanalizavus teismų praktiką panašių pavojingų veikų bylose nustatyti esmines problemas, su kuriomis susiduriama atribojant baudžiamąją ir administracinę atsakomybes bei pateikti galimus tokių problemų sprendimo būdus.
3. Išanalizavus *non bis in idem* principo turinį atskleisti santykį tarp administracinės ir baudžiamosios atsakomybės, nustatyti kokiais atvejais galima taikyti baudžiamąją ir administracinę atsakomybę kartu, taip pat kuriais atvejais šis principas yra pažeidžiamas.

Tyrimo metodika. Darbe buvo naudojami teoriniai ir empiriniai tyrimo metodai

⁶ Pranas Petkevičius, *Administracinė atsakomybė* (Vilnius: Justitia, 1996). Romualdas Drakšas, *Baudžiamoji atsakomybė ir jos realizavimo formos: monografija* (Vilnius: Justitia, 2008); Stasys Šedbaras, *Administracinė atsakomybė: vadovėlis* (Vilnius: Justitia, 2005).

⁷ Olegas Fedosiukas, "Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (*ultima ratio*): teorija ir realybė," *Jurisprudencija* 19, 2 (2012): 715–738.

⁸ Aušra Dambrauskienė, "Ultima ratio principo samprata," *Teisė* 97 (2015): 116–134

⁹ Darius Pranka, "Nusikalstamos veikos ir administracinio teisės pažeidimo atribojimo problemos: teisės pažeidimai, susiję su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis," *Jurisprudencija* 20, 4 (2013): 1510–1523. Olegas Fedosiukas, "Baudžiamoji atsakomybė už vertimąsi neteisėta komercine, ūkine, finansine ar profesine veikla: optimalių kriterijų beieškant," *Jurisprudencija* 20(1) (2013): 301–317. Edita Gruodytė, "Takoskyra tarp administracinio teisės pažeidimo ir nusikalstamos veikos viešosios tvarkos sektoriuje," *Jurisprudencija* 98, 8 (2007): 89–94.

¹⁰ Vytautas Piesliakas, "Dvigubos atsakomybės problema Lietuvos teisėje," *Jurisprudencija* 23, 15 (2001): 106–121; Edita Gruodytė, "Understanding and application of principle non bis in idem in the european court of human rights and lithuanian jurisprudence," *Teisės apžvalga* 1, 7 (2011): 5–12.

Teoriniai metodai: Apibendrinimo metodas taikytas apibendrinus visą išanalizuotą medžiagą ir pateikiant išvadas, bei siūlymus. Aprašomasis–lyginamasis metodas naudotas lyginant įvairių mokslininkų, bei teismų, pateiktas nuomones dėl administracinės ir baudžiamosios atsakomybės paskirties, bei atirbojimo. Sisteminės analizės metodas taikytas lyginant Lietuvos respublikos, bei užsienio teismų sprendimus susijusius su baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atirbojimo klausimu.

Empirinis: dokumentų analizės metodas taikytas analizuojant baudžiamąsias ir administracines bylas, kuriose buvo sprendžiamas klausimas dėl administracinės ir baudžiamosios atsakomybės atirbojimo.

Tyrimo struktūra. Tiriamąjį darbą sudaro: Įvadas, trys dėstomos dalys, išvados.

Pirmojoje dalyje aptariami administracinės ir baudžiamosios atsakomybių panašumai, bei skirtumai, atskleidžiamas *ultima ratio* principo turinys, atskleidžiami pagrindiniai kriterijai atirbojantys baudžiamąją ir administracinę atsakomybes.

Antrojoje dalyje nagrinėjami teismų sprendimai bylose, kuriose buvo sprendžiamas baudžiamosios ir administracinės atsakomybė klausimas. Formuluojami baudžiamosios ir administracinės atsakomybių atskyrimo kriterijai viešosios tvarkos, verslo, bei pažeidimų susijusių su disponavimo narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis bylose.

Trečiojoje dalyje nagrinėjamas *non bis in idem* principas, aptariama, kuriais atvejais baudžiamosios ir administracinės atsakomybės taikymas asmeniui šio principo nepažeidžia, o kuriais gali būti konstatuojamas iš šio principo kylančių reikalavimų nesilaikymas

Ginamasis teiginys. Lietuvoje baudžiamosios ir administracinės atsakomybės diferencijavimo klausimas nėra tinkamai išspręstas, trūksta aiškių kriterijų kurie leistų atriboti nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus nuo administracinių pažeidimų.

1 BAUDŽIAMOSIOS IR ADMINISTRACINĖS ATSAKOMYBIŲ PANAŠUMAI IR SKIRTUMAI, ATSKYRIMO PROBLEMINIAI ASPEKTAI

1.1 Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės samprata ir panašumai

Lietuvos teisinėje sistemoje yra susiklosčiusi situacija, jog už kai kurias veikas yra numatyta dviguba atsakomybė, kuri įtvirtina BK ir ATPK (ANK), tai kelia nemažai sunkumų atibojant šias atsakomybės rūšis, nes palyginus kai kurių straipsnių dispozicijas neatrasime kriterijų, kurie leistų jas diferencijuoti. Šiuo metu atsakomybių atibojimo klausimas paliktas spręsti teismams, kurie stengiasi atrasti kriterijus atibojančius ATPK (ANK) ir BK normas, kuriose įtvirtinta atsakomybė už panašias veikas.

Baudžiamoji ir administracinė atsakomybės yra vienos iš teisinės atsakomybės rūšių, todėl prieš pradėdant kalbėti apie jų atibojimą, visų pirmą reikia išsiaiškint kaip apskritai suprantama teisinė atsakomybė. Lietuvių kalbos žodyne žodis *atsakomybė* pateikiamas kaip „dorovinių, pareiginių ir teisinių reikalavimų paisymas“¹¹. Atsakomybę siejant su tam tikrų reikalavimų paisymu ir laikymusi, natūralu, kad jų nesilaikant, kyla pareiga už tai atsakyti. Žodis *atsakyti* lietuvių kalbos žodyne pateikiamas kaip turintis vieną iš reikšmių gauti atpildą už veiksmus, ar nusikaltimą¹². Taigi teisinę atsakomybę galėtumėme suprasti kaip dorovinių, pareiginių ir teisinių reikalavimų paisymą, bei pareiga gauti teisėtą atpildą už šių reikalavimų nevykdymą. Doktrinoje vieningos nuomonės dėl teisinės atsakomybės sampratos nėra. Prof. S. Vansevičius teigia, jog teisiškai teisinė atsakomybė suprantama, kaip valstybės reakcija į teisės pažeidimą, todėl teisinė atsakomybė visada susijusi su valstybės prievarta¹³. Panašios nuomonės laikosi ir daugelis kitų autorių, kurie teisinę atsakomybę sieja su valstybės taikoma prievarta, kaip reakcija į teisės pažeidimą. Dr. S. Šedbaro nuomone „teisinė atsakomybė, tai teisės pažeidėjui valstybės vardu remiantis įstatymais ir kitais teisės aktais daromas prievartinis poveikis, kuriuo siekiama garantuoti teisės normų nustatytą teisinę tvarką, atkurti teisių ir pareigų pusiausvyrą, pasireiškiantis teisės pažeidėjo elgesio smerkimu ir teisinių sankcijų taikymu, dėl ko pažeidimą padaręs kaltas asmuo patiria nepalankių moralinio, asmeninio, turtinio, fizinio, ar organizacinio pobūdžio padarinių“¹⁴. Su tokiais teisinės atsakomybės apibrėžimais nesutinka Prof. A. Vaišvila, kurio teigimu, toks požiūris į teisinę atsakomybę yra pasenęs, ir negalima jos sieti išimtinai tik su valstybės prievarta ir pareiga atsakyti. Jo manymu teisinė atsakomybė, „tai teisės subjektų įsipareigojimas ir teisinis jų įpareigojimas naudotis leidimais (teisėmis) vykdant atitinkamas pareigas, kartu nurodymas, kad tokių pareigų

¹¹ Stasys Keinys ir kt., *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas* (Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2012), 55.

¹² *Ibid.*

¹³ Stasys Vansevičius, *Valstybės ir teisės teorija: mokomoji priemonė* (Vilnius: Justitia, 2000), 225–226.

¹⁴ Stasys Šedbaras, *supra* note 6, p. 65.

nevykdymas virs atitinkamų teisių praradimu, ar siauriniu¹⁵. Šį savo apibrėžimą profesorius grindžia tuo, jog taip galima įgyvendinti demokratinį principą, kuomet valstybė į piliečių reikalus įsikiša tik tuomet, kai jie patys nesugeba išspręsti savo problemų¹⁶. Toks apibrėžimas būtų teisingas, jeigu kalbėtumėme apie drausminę, ar civilinei atsakomybę, nes tokiu atveju asmenys naudodamiesi savo teisėmis, kaip lygūs subjektai gali išspręsti konfliktinę situaciją taikiai ir tik kraštutiniais atvejais valstybė turėtų įsikišti. Tačiau baudžiamosios, ar administracinės atsakomybės atveju reikėtų laikytis pozicijos, kad vis tik valstybė turėtų reaguoti į tokius pažeidimus, nes jos priklauso viešosios teisės sričiai ir yra deliktinės, todėl tik valstybės taikomos prievartos priemonės gali tinkamai apsaugoti svarbiausius teisinius gėrius, kurie yra įtvirtinti įstatymuose, ir kurie yra pažeidžiami. Valstybės prievartos priemonės atlieka prevencinę funkciją, todėl gali užkirsti kelią ateityje pasikartoti naujiems pažeidimams. Vis tik reikia atkreipti dėmesį, į tai jog BK yra įtvirtinta nemažai teisės normų, kurių reguliuojami teisiniai santykiai priklauso privatinės teisės sričiai, todėl valstybė į šiuos teisinius santykius turėtų įsikišti tik tuomet, kai teisinių santykių subjektai susidariusios situacijos negali išspręsti taikiai. Galima teigti, jog abiejų teorijų šalininkai yra teisūs, kai pažeidžiami svarbiausi teisiniai gėriai valstybė visada privalo reaguoti, siekdama atstatyti normalius teisinius santykius, tačiau kai normalius teisinius santykius galima atstatyti be valstybės įsikišimo, tuomet valstybė turėtų susilaikyti nuo prievartos naudojimo. Nors doktrinoje yra įvairių nuomonių dėl teisinės atsakomybės sampratos, tačiau dažniausiai yra laikomasi pozicijos, jog teisinė atsakomybė turėtų būti siejama kaip su valstybės reakcija į teisės pažeidimą, bei valstybės taikoma prievarta. Tačiau nereikėtų pamiršti, kad valstybės prievarta turėtų būti taikoma tik išimtiniais atvejais, kai normalių teisinių santykių negalima atstatyti kitais būdais.

Toliau darbe bus nagrinėjamos dvi teisinės atsakomybės rūšys, tai baudžiamoji ir administracinė atsakomybės. Šios atsakomybės rūšys yra priskiriamos deliktinei atsakomybei, kuri pradeda galioti tuomet, kai baigia galioti pozityvioji teisinė atsakomybė¹⁷. Deliktinė atsakomybė yra neįmanoma be sankcijų taikymo, nes tik taip galima atkurti teisinių santykių pusiausvyrą¹⁸. Prof. A. Vaišvila išskiria požymius, kurie yra būtini deliktinei atsakomybei kilti:

- 1) „teisės norma, įpareigojanti teisės subjektą vykdyti pareigas, legalizuojančias jo teises;
- 2) teisės pažeidimas (atsisakymas vykdyti pareigas, su kuriomis įstatymas sieja naudojimąsi savo teisėmis);
- 3) deliktinės teisinės atsakomybės subjektas gali būti tik kaltas asmuo. Kaltė yra subjektyviosios teisinės atsakomybės pagrindas. Asmuo gali atsakyti tik už kaltai padarytą neteisėtą veiką. Jeigu

¹⁵ Alfonsas Vaišvila, *Teisės teorija: vadovėlis* (Vilnius: Justitia, 2014), 456.

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ *Ibid.*, p. 462.

jo veiksmuose nėra kaltės, jis neatsako už tokius veiksmus, nors jais ir būtų padaryta žalos teisės saugomoms vertybėms;

4) teisės taikymo aktas, kuris yra teisinis pagrindas taikyti sankcijas konkrečiam teisės pažeidėjui¹⁹.

Kadangi šie požymiai yra privalomi deliktinei atsakomybei kilti, todėl jie privalomi ir baudžiamajai, bei administracinei atsakomybei. Baudžiamoji atsakomybė laikoma griežčiausia iš teisinės atsakomybės rūšių, ji taikoma tik tuomet, kai padaroma BK uždrausta veika. Baudžiamoji atsakomybė gali būti apibūdinama kaip „asmens ir jo padaryto nusikaltimo pasmerkimas valstybės vardu, kurį vykdo įgaliotos institucijos (teismas) ir kuris pasireiškia baudžiamaisiais įstatymais apibrėžtų asmeninio ar turtinio pobūdžio suvaržymų kaltininkui nustatymu“²⁰. Teisės doktrinoje galima surasti ir daugiau baudžiamosios atsakomybės apibrėžimų, teisės žinyne „namų advokatas“ baudžiamoji atsakomybė apibūdinama kaip viena iš teisinės atsakomybės rūšių, kurią nustato valstybė baudžiamuosiuose įstatymuose ir kuri taikoma asmenims padariusiems nusikaltimus. Jos esmė – valstybės prievartos taikymas nusikaltimą padariusiam asmeniui ir padaryto nusikalstamo elgesio pasmerkimas, kurio išraiška – apkaltinamajame nuosprendyje numatyti asmeninio, ar turtinio pobūdžio suvaržymai, bei apribojimai kylantys iš asmens teistumo²¹. Prof. R. Drakšo, nuomone baudžiamoji atsakomybė turėtų būti suprantama kaip „nusikalstamos veikos ir ją padariusio, nors dar ir nenustatyto asmens pasmerkimas valstybės vardu. Šios sampratos turinį sudarytų visos teisinės priemonės ir nusikalstamos veikos teisinės pasekmės atsirandančios dėl nusikaltimo padarymo, taip pat neigiami padariniai nusikaltusiam asmeniui, atsiradę tiriant neteisėtą veiką, skelbiant apkaltinamąjį nuosprendį ir po nuosprendžio paskelbimo“²². Šis pateiktas apibrėžimas yra gana išsamus, tačiau diskutuotinas, kyla abejonių ar galima kalbėti apie baudžiamąją atsakomybę nenustatytam asmeniui, nes deliktinė atsakomybė taikoma tik kaltam asmeniui, tokiu atveju būtų pažeistas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnis, kuris nurodo, jog asmuo laikomas nekaltu, kol jo kaltumas neįrodytas įstatymo numatyta tvarka ir pripažintas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu²³. Baudžiamosios atsakomybės sampratą savo jurisprudencijoje yra pateikęs ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau ir – LAT), kuris baudžiamąją atsakomybę apibrėžia, kaip „baudžiamųjų teisinių priemonių visumą, kurią valstybė taiko nusikaltimą padariusiam asmeniui“²⁴. Taigi baudžiamoji atsakomybė paprastai siejama su keletu elementų, valstybės

¹⁹ *Ibid.*, 465–466.

²⁰ Armanas Abramavičius ir kt., *Baudžiamoji teisė: vadovėlis* (Vilnius: Eugrimas, 1996), 55.

²¹ Jonas Prapiestis ir kt., *Namų avokatas: žinynas* (Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2002), 123.

²² Romualdas Drakšas, *supra* note 6, p. 41.

²³ „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, *Valstybės žinios* 33, 1014 (1992)

²⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. birželio 15 d. Teismų praktikos, atleidžiant nepilnamečius nuo baudžiamosios atsakomybės ir skiriant jiems priverčiamąsias auklėjamojo pobūdžio priemones, apžvalga“, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis, Vilnius: Teismų praktika, 2001, Nr. 40.

reakcija, kuri pasireiškia pasmerkimu, bei taikomomis teisinėmis priemonėmis. Toks baudžiamosios atsakomybės apibrėžimas atitiktų ir dažniausiai pasitaikantį teisinės atsakomybės apibrėžimą, kuris siejamas su valstybės reakcija ir valstybės prievarta.

Prof. V. Piesliako nuomone, baudžiamoji atsakomybė pereina keletą stadijų. Pirmojoje baudžiamoji atsakomybė pasireiškia kaip asmens pareiga būti patrauktam baudžiamajon atsakomybėn, antroji stadija suprantama kaip baudžiamosios atsakomybės įgyvendinimo stadija, kuri pasireiškia teismo apkaltinamojo nuosprendžio priėmimu.²⁵ Prof. V. Piesliako nuomone, jog įvertinus, tai kad baudžiamosios atsakomybės turinį sudaro teismo apkaltinamasis nuosprendis, bausmė, bei teistumas, baudžiamoji atsakomybė turėtų būti suprantama, kaip „asmens, padariusio nusikalstamą veiką, pareiga, kilusi dėl nusikalstamos veikos padarymo, būti patrauktam baudžiamajon atsakomybėn, t. y. būti teismo pasmerktam valstybės vardu priimant apkaltinamąjį nuosprendį atlikti bausmę ir turėti teistumą“²⁶. Toks apibrėžimas atsižvelgiant į turinio elementus yra logiškas, tačiau reikia pažymėtina, kad bausmė ir teistumas yra fakultatyvūs baudžiamosios atsakomybės turinio elementai, todėl jie ne visada atsiranda po apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo. Taip pat kyla klausimas, ar baudžiamosios atsakomybės pradžia galima sieti su nusikalstamos veikos padarymu. Siekiant nustatyti baudžiamosios atsakomybės sampratą, svarbu išsiaiškinti kas laikoma baudžiamosios atsakomybės pradžia. Kaip nurodė LAT, baudžiamoji atsakomybė siejama su asmens pripažinimu kaltu bei apkaltinamojo nuosprendžio priėmimu²⁷. Todėl atsižvelgiant į tai, kad baudžiamoji atsakomybė atsiranda tik tuomet, kai priimamas apkaltinamasis nuosprendis, bei į tai, kad bausmė ir teistumas yra fakultatyvūs požymiai, kurie gali ir neatsirasti po apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo, darytina išvada, jog baudžiamoji atsakomybė galėtų būti suprantama kaip asmens pasmerkimas valstybės vardu, priimant apkaltinamąjį nuosprendį dėl padarytos baudžiamajame kodekse uždraustos veikos, su kylančiomis teisinėmis pasekmėmis, arba be jų.

Baudžiamajai atsakomybei kilti yra būtinas norminis ir faktinis pagrindas. BK 2 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad asmuo baudžiamajon atsakomybėn traukiamas tik tuo atveju, jeigu jo padaryta veika buvo uždrausta baudžiamajon įstatymo, galiojusio nusikalstamos veikos padarymo metu. Šio straipsnio 4 dalyje nurodyta, jog pagal baudžiamąjį įstatymą atsako tik tas asmuo, kurio padaryta veika atitinka baudžiamajon įstatymo numatytą nusikaltimo ar baudžiamajon nusižengimo sudėtį. Taigi norminis pagrindas atsakomybei kilti yra BK specialiojoje dalyje numatyta tam tikra veika, kuri yra draudžiama pagal tuo metu galiojantį įstatymą. Faktinis pagrindas nurodo tai, kad padaryta veika atitinka nusikaltimo, ar baudžiamajon

²⁵ Vytautas Piesliakas, „Baudžiamajon kodekso bendrosios dalies nuostatų taikymo problemos,“ *Jurisprudencija* 8, 98 (2007), 10

²⁶ *Ibid.*, p. 11.

²⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. lapkričio 12 d. nutartis byloje Nr. 2K–280/1999,“ prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/28372?nr=1>

nusižengimo sudėtį, kuri įtvirtinta įstatyme. Teisės pažeidimo sudėtį Prof. A. Vaišvila apibūdina kaip „tipiškiausių ir esminių objektyviųjų ir subjektyviųjų veikos požymių sistemą, kuri apibūdina konkrečią veiką, kaip pavojingą visuomenei ir priešingą teisei [...] šie požymiai laikomi pakankamais, kad jais pasižyminčios veikos subjektą būtų galima patraukti teisinėn atsakomybėn“²⁸. Baudžiamoji atsakomybė taikoma tik už nusikalstamas veikas, tačiau kas yra laikoma nusikalstama veika BK nėra nurodyta, jame tik pasakyta, kad nusikalstamos veikos skirstomos į nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus. BK 11 straipsnio 1 dalyje pasakyta, kad nusikaltimas yra pavojinga ir baudžiamajame kodekse uždrausta veika, už kurią numatytas laisvės atėmimas. BK 12 straipsnyje baudžiamasis nusižengimas apibrėžiamas kaip pavojinga veika, už kurią nenumatyta laisvės atėmimo bausmė. Prof. V. Piesliako teigimu iš šių formuluočių galima daryti išvadą, kad nusikalstama veika yra pavojinga baudžiamajame kodekse uždrausta veika²⁹.

Taigi baudžiamoji atsakomybė kyla tik už pavojingų veikų padarymą, kurios įtvirtintos BK ir atitinka numatytą nusikaltimo, ar baudžiamojo nusižengimo sudėtį. Kiekvienu atveju reikia nustatyti, kad padaryta veika atitinka visus objektyvius ir subjektyvius nusikalstamos veikos sudėties požymius. Tik nustatius, kad padarytoje veikoje yra visi šie požymiai, galime kelti baudžiamosios atsakomybės klausimą. Baudžiamoji atsakomybė realizuojama paskiriant bausmę, tačiau ji gali būti realizuojama ir atleidus asmenį nuo bausmės, bei paskyrus baudžiamojo, arba auklėjamojo poveikio priemones³⁰.

Administracinė atsakomybė, kaip ir baudžiamoji yra deliktinė teisinė atsakomybė. Administracinė atsakomybė apibrėžiama kaip „savarankiška atsakomybės rūšis, taikoma kaltiems asmenims padariusiems administracinius teisės pažeidimus, skiriant jiems ir realizuojant įstatymų numatytas administracines nuobaudas, turint tikslą kovoti su teisės pažeidimais, užtikrinant teisėtumą ir teisėtvarką“³¹. Taigi administracinė atsakomybė, kaip ir baudžiamoji taikoma tik kaltiems asmenims, tačiau skirtingai nei baudžiamoji atsakomybė ji nesiejama su teismo apkaltinamojo nuosprendžio priėmimu. Administracinė atsakomybė kyla už administracinį teisės pažeidimą, kuris ATPK 9 straipsnio 1 dalyje apibūdinamas, kaip priešingas teisei, kaltas (tyčinis arba neatsargus) veikimas arba neveikimas, kuriuo kėsiniama į valstybinę arba viešąją tvarką, nuosavybę, piliečių teises ir laisves, į nustatytą valdymo tvarką, už kurią įstatymai numato administracinę atsakomybę. Naujojo ANK 5 straipsnio 1 dalyje vartojama sąvoka administracinis nusižengimas, kuris aiškinamas, kaip ANK uždrausta kaltininko padaryta

²⁸ Alfonsas Vaišvila, *supra* note 15, p. 447.

²⁹ Vytautas Piesliakas, *Lietuvos baudžiamoji teisė: pirmoji knyga*, (Vilnius: Justitia, 2006), 115.

³⁰ Armanas Abramavičius ir kt., *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras: bendroji dalis 1–oji knyga*. (Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004), 263.

³¹ Pranas Petkevičius, *supra* note 6, p. 14.

pavojinga veika (veikimas arba neveikimas), atitinkanti administracinio nusižengimo, už kurį numatyta administracinė nuobauda, požymius. Taigi nors atsisakyta konkrečių vertybių išvardinimo, tačiau galime teigti, jog pažeidimo esmė išliko ta pati. Tačiau reikėtų atkreipti dėmesį, jog ANK administracinius nusižengimus apibrėžia kaip pavojingus, ko ATPK nebuvo padaryta. Administracinei atsakomybei kilti, kaip ir baudžiamajai privalomas norminis ir faktinis pagrindai. Norminis pagrindas yra įtvirtintas ATPK, todėl administraciniu teisės pažeidimu gali būti laikoma tik tokia veika, kuri įtvirtinta įstatyme. Faktinis pažeidimo pagrindas reiškia, jog padarytas pažeidimas turi atitikti teisės pažeidimo sudėtį. Administracinių teisės pažeidimų sudėtis yra tokia pati kaip ir nusikalstamos veikos sudėtis, todėl nenustačius objektyviųjų, bei subjektyviųjų sudėties požymių negalime kelti administracinės atsakomybės klausimo.

Administraciniai pažeidimai suprantami, kaip mažesnio pavojingumo, nei nusikalstamos veikos, todėl už juos skiriamos administracinės nuobaudos, kurios paprastai yra švelnesnės už bausmes. Administracinė nuobauda ATPK 20 straipsnyje apibūdinama kaip priemonė, kuri skiriama administracinį teisės pažeidimą padariusiems asmenims nubausti, bei siekiant auklėti, kad jie laikytųsi įstatymų, gerbtų bendro gyvenimo taisykles, taip pat kad tiek pats teisės pažeidėjas, tiek ir kiti asmenys nepadarytų naujų teisės pažeidimų. Palyginus administracinės nuobaudos ir bausmės tikslus matyti, kad abiejų šių teisinės atsakomybės rūšių tikslai sutampa abi siekia nubausti asmenį ir jį perauklėti, užkirsti kelia daryti naujus pažeidimus, bei atgrasyti kitus asmenis nuo tokių pažeidimų darymo. Galima teigti, jog abi šios teisinės atsakomybės rūšys atlieka iš esmės tas pačias funkcijas, bendrąją, ir specialiąją prevenciją. bei abi yra represinio, prievartinio pobūdžio.³² Todėl pasak P. Petkevičius, operatyviai ir ryžtingai taikant administracines nuobaudas, galima užkirsti kelią atsirasti nusikaltimams³³. Todėl galima daryti išvadą, jog administracinė atsakomybė yra tarsi pirmoji priemonė, kuri siekia užtikrinti teisingumą, bei teisinių gėrių apsauga, o baudžiamoji atsakomybė su visomis savo teisinės priemonės įsijungia tuomet, kai administracinė atsakomybė nebesugeba užtikrinti teisingumo vykdymo, bei tinkamos įstatymų saugomų vertybių apsaugos. Galima teigti, jog baudžiamoji ir administracinė atsakomybės turi daugybe panašumų, todėl esant vienodai aprašytoms nusikalstamų veikų ir administracinių pažeidimų sudėtimis, atriboti šias atsakomybės rūšis yra sudėtinga, tokiais atvejais yra tiek norminis, tiek faktinis pagrindas taikyti vieną iš šių atsakomybės rūšių. Taip pat dažnai sutampa objektyvieji ir subjektyvieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai, dėl to jų atribojimas tampa dar sudėtingesnis, taip pat atsižvelgiant į tai, kokių tikslų siekiama taikant šias atsakomybės rūšis, galime teigti, jog iš esmės jos vykdo tas pačias funkcijas, bei turi tuos pačius tikslus.

³² Pranas Petkevičius, *supra* note 6, p. 74

³³ *Ibid.*, p. 76.

1.2 Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės skirtumai ir atribojimo kriterijai

Nepaisant to, kad baudžiamoji ir administracinė atsakomybės turi daug panašumų, galima atrasti ir tam tikrų skirtumų. Visų pirmą skiriasi administracinės ir baudžiamosios atsakomybės kilimo pagrindai, kaip jau minėjome baudžiamoji atsakomybė galima tik tuo atveju, jeigu padaryta veika atitinka BK 2 straipsnyje išvardintus reikalavimus, tuo tarpu administracinės atsakomybės kilimo pagrindas yra ATPK, taip pat ir kiti įstatymai, kurie numato administracinę atsakomybę. Skiriasi ir subjektai kurie taiko atsakomybę, jeigu administracinę atsakomybę gali taikyti ne tik teismas, tačiau ir kitos įpareigtos institucijos, tai baudžiamąją atsakomybę taiko išimtinai tik teismas, tai reiškia, kad taikant baudžiamąją atsakomybę, kaip griežčiausią iš atsakomybės rūšių yra kur kas geriau ir efektyviau užtikrinamos pažeidėjo teisės, nes laikomasi baudžiamąjo proceso kodekso reikalavimų, tuo tarpu taikant administracinę atsakomybę yra laikomasi ATPK, bei kitų norminių teisės aktų reikalavimų³⁴. Administracinės atsakomybės taikymas ne teisiniu keliu aiškinamas tuo jog administracinių teisės pažeidimų bylos nėra tokios sudėtingos kaip baudžiamosios, taip pat administraciniai teisės pažeidimai ne tokie pavojingi kaip nusikaltimai, ar baudžiamieji nusižengimai³⁵. Reikia atkreipti dėmesį, į tai jog leidimas administracinę atsakomybę taikyti plačiam subjektų ratui, kartais priveda prie situacijų, kuomet sudaromos sąlygos pažeisti *non bis in idem* principą, nes paskyrus administracinę nuobaudą, vėliau gali būti iškeltas klausimas, ar veika nebuvo pavojinga ir ar nereikėtų jos pripažinti nusikalstama. Taip pat skiriasi ir šių atsakomybių padariniai, bei poveikio priemonės, už administracinius teisės pažeidimus nėra numatyta laisvės atėmimo bausmė, galimas tik areštas, tuo tarpu skiriant bausmę pagal BK galimas laisvės atėmimas, taip pat teismas priimdamas apkaltinamąjį nuosprendį ir skirdamas bausmę ją individualizuoja, ji skiriama tik nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui, tuo tarpu administracinė nuobauda gali būti skiriama ir kitiems asmenims³⁶. Taip pat labai svarbu, kad apkaltinamuoju nuosprendžiu paskirta bausmė užtraukia teistumą, kuris sukelia neigiamas pasekmes ir po to, kai asmuo jau įvykdo jam paskirtą bausmę. Jis sukelia tokius apribojimus, kaip draudimą užsiimti tam tikra veikla, įsigyti šaunamąjį ginklą, beik kitus³⁷. Taip pat teistumą turintis asmuo padaręs, nusikalstamą veiką gali būti pripažintas recidyvistu. Kaip pažymi Dr. S. Šedbaras administracinė atsakomybė taip pat sukelia tam tikrus padarinius, nes ATPK nurodyta, kad nuobauda galioja vienerius metus, todėl administracinė atsakomybė užtraukia baustumą, kurio metu padarytas pažeidimas gali būti pripažintas pakartotiniu. Baustumas taip pat gali būti laikomas sunkinančia aplinkybė, tačiau administracinės atsakomybės sukeliama padariniai gerokai mažesni, negu

³⁴ Stasys Šedbaras, *supra* note 6, p. 98.

³⁵ Milda Markevičiūtė, "Administracinį baudimą vykdančių subjektų sistema," *Teisė* 95 (2015): 125.

³⁶ Stasys Šedbaras *op. cit.*, p. 98.

³⁷ Armanas Abramavičius *supra* note 30, p. 503–505.

teistumo atveju.³⁸ Baudžiamojon atsakomybėn galima patraukti asmenis, kuriems nusikalstamos veikos padarymo metu buvo 16 metų, išskirtiniais atvejais už ypač pavojingas veikas numatyta atsakomybė nuo 14 metų, tuo tarpu administracinė atsakomybė galima tik nuo 16 metų.

Taigi matome, kad šios teisinės atsakomybės rūšys turi nemažai skirtumų, tačiau galima teigti, kad tai nėra tie skirtumai, kuriais vadovaujantis būtų galima atriboti baudžiamąją ir administracinę atsakomybes. Galima paminėti, kad kai kurie iš jų gali turėti įtakos sprendžiant atsakomybės klausimą, teismas įvertinęs bylos aplinkybes, bei šių atsakomybių sukeltus padarinius gali nuspręsti, kad baudmės skyrimas teisės pažeidimą padariusiam asmeniui gali būti neadekvati reakcija į padarytą teisės pažeidimą, bei paskirti administracinę nuobaudą, tačiau kad priimti tokį sprendimą, turi būti nustatytas veikos pavojingumas konkrečiu atveju.

Įstatymiškai problemų atribojant šias atsakomybės rūšis neturėtų kilti, nes skiriasi baudžiamosios ir administracinės atsakomybių kilimo pagrindai, veikos kurios numatytos BK užtraukia baudžiamąją atsakomybę, o veikos numatytos ATPK administracinę atsakomybę. Žvelgiant į ATPK 9 straipsnio 2 dalies tekstą galima daryti išvadą, jog jeigu abu įstatymai numato atsakomybę už analogišką teisės pažeidimą, atsiradus BK ir ATPK normų konkurencijai pagal šį straipsnį, atsakomybės klausimas visais atvejais turėtų būti sprendžiamas pagal BK. Atrodytų, kad viskas yra aišku, jeigu atsakomybė už padarytą veiką numatyta BK ir ATPK, asmuo vadovaujantis ATPK 9 straipsnio 2 dalimi traukiamas baudžiamojon atsakomybėn. Tačiau toks atribojimo būdas nesuderinamas su teisinės valstybės principais, nes esant normų konkurencijai švelnesnio įstatymo taikymui užkertamas kelias³⁹. Dėl šio straipsnio formuluotės yra pasisakęs LAT kuris nurodė jog: „*tokiais atvejais, kai už analogišką veiką numatyta baudžiamoji ir administracinė atsakomybė, sprendžiant teisinės atsakomybės rūšies nustatymo klausimus, pirmiausia svarstomi nusikaltimo sudėties ir baudžiamosios atsakomybės klausimai ir tik padarius išvadą, kad veikos pavojingumas nesiekia tokio laipsnio, kuris daro veika nusikaltimu svarstomi administracinės atsakomybės klausimai*“⁴⁰. LAT taip pat yra pabrėžęs, jog: „*ATPK 9 straipsnio 2 dalies formalus suvokimas, t. y. aiškinimas taip, kad be veikos pavojingumo vertinimo visais atvejais turėtų būti taikomas BK (taip iš esmės eliminuojant galimybę taikyti ATPK), neatitiktų ATPK 9 straipsnio 2 suformuluotos nuostatos prasmės*“⁴¹. Taigi teismai negali akla remtis ATPK 9 straipsnio 2 dalimi ir asmenį traukti baudžiamojon atsakomybėn, o turi įvertinti visas bylos aplinkybes ir tuomet spręsti, ar padaryto teisės pažeidimo

³⁸ Stasys Šedbaras, *supra* note 6, p. 98.

³⁹ *Ibid.*, p. 73.

⁴⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–531/2001,“ prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/20318?nr=1>

⁴¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2012 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–7–76/2012,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/151425954456393>

pavojingumas siekė tokį laipsnį, kad reikėtų taikyti kriminalinę bausmę, toks LAT aiškinimas atitinka ir Konstitucinio Teismo praktiką⁴².

Kuomet atsakomybė už tam tikrą veiką numatyta BK ir ATPK turi būti nustatinėjamas veikos pavojingumas. Nusikalstamos veikos BK apibūdinamos kaip pavojingos, ATPK apie administracinių pažeidimų pavojingumą nekalbama, tačiau kaip pastebi Dr. S. Šedbaras, jeigu pažvelgtumėme kokias vertybes gina ATPK pastebėsime, kad administraciniai pažeidimai taip pat pavojingi⁴³. Kaip pavyzdį galime pateikti vagyste, jeigu pavogiamas daiktas, kurio vertė viršija vieno MGL sumą, tokią veiką laikysime nusikalstama, tačiau jeigu daikto vertė nesiekia vieno MGL sumos, tai bus administracinis pažeidimas, akivaizdu, jog jeigu abiejų daiktų vertė panaši, tačiau vienas iš jų tik šiek tiek vertingesnis, negalime teigti, jog nusikalstama veika yra gerokai pavojingesnė. Šiuo atveju veikų pavojingumas skiriasi todėl, jog įstatymų leidėjas numatė tokią ribą skiriančią pavojingas veikas, nuo mažiau pavojingų veikų. Tais atvejais kai įstatymų leidėjas nenustato aiškios ribos tarp BK ir ATPK normų, sunku nustatyti, ar konkrečiu atveju padaryta veika peržengė ATPK ribas ir veiką reikėtų laikyti nusikalstama. Tokiais atvejais teismas vertindamas veikos pavojingumą, lygina įstatymuose numatytų teisės pažeidimų sudėties požymius, aiškina jų turinį ir atsakomybės ribas, taip pat atsižvelgia į *ultima ratio* principą, bei vertina aplinkybes, kurios gali pagrįsti baudžiamosios atsakomybės taikymą⁴⁴.

Taigi veikos pavojingumas yra vienas iš pagrindinių kriterijų leidžiančių atriboti baudžiamąją ir administracinę atsakomybes. LAT yra nurodęs, kad veikos pavojingumas: „*kriterijus, pagal kurį įstatymų leidėjas diferencijuoja deliktus į nusikaltimus, administracinius ir drausminius nusizengimus bei civilinius teisinius santykius [...] negali būti laikoma nusikaltimu veika, formaliai atitinkanti Baudžiamojo kodekso straipsnį, bet neturtinti visuomenei pavojingo pobūdžio*“⁴⁵. Taigi nepakanka nustatyti, kad padaryta veika atitinka BK straipsnio dispoziciją, reikia įvertinti, tai ar ji pavojinga tiek, jog reikėtų taikyti baudžiamąją atsakomybę. Veikų pavojingumas yra vertinamas dviem lygiais, įstatymuose, bei teismų praktikoje⁴⁶. Įstatymų leidėjas vertindamas veikos pavojingumą numato sankcijas už pažeidimus, kuo griežtesnė sankcija, tuo pavojingesnė ir pati veika⁴⁷. Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, jog sankcija turėtų rodyti didesnį veikos pavojingumą, tačiau jeigu pažvelgtumėme į kai kurias BK ir ATPK

⁴² Plačiau: „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas,“ *Valstybės žinios*, 7, 254 (2006). „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas,“ *Valstybės žinios*, 104, 2644(1997); „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d. nutarimas,“ *Valstybės žinios* 105, 3318 (2000).

⁴³ Stasys Šedbaras, *supra* note 6, p. 176.

⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *Metinis informacinis pranešimas 2013* (Vilnius: 2014), 57–58.

⁴⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–216/2013,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/129323519701611>

⁴⁶ Vytautas Piesliakas *supra* note 29, p. 123.

⁴⁷ *Ibid.*

normų sankcijas pastebėtumėme, kad jos yra labai panašios, todėl lyginant tokias sankcijas sunku pasakyti kurią veiką įstatymų leidėjas laiko pavojingesne. Šis sankcijų panašumas ypač išryškėja lyginant baudžiamųjų nusižengimų, bei administracinių pažeidimų sankcijas. Veikos pavojingumo vertinimas teismų praktikoje pasireiškia tuo, jog teismai tik įvertinę visas bylos aplinkybes vertina veikos pavojingumą, ir tuomet skiria bausmę⁴⁸. Tačiau veikos pavojingumo nustatymas yra pakankamai sudėtingas, kaip nurodo Prof. V. Piesliakas nėra nei aiškių kriterijų, nei oficialių išaiškinimų, kuriais vadovaujantis nustatomas veikos pavojingumas, todėl teismas tai vertina vadovaudamasis teisine sąmone⁴⁹. Praktikoje ir doktrinoje nuomonės dėl veikos pavojingumo vertinimo išsiskiria. Formaliosios teisės krypties šalininkai teigia, jeigu padaryta veika atitinka nusikalstamos veikos sudėties požymius, jos pavojingumas negali būti vertinamas, nes visos pavojingos veikos įtvirtintos įstatyme, todėl jos savaime yra pavojingos. Materialiosios teisės krypties šalininkai teigia, jog BK įtvirtinus mažareikšmiškumo institutą veikos pavojingumas yra vertinimo dalykas.⁵⁰ Reikėtų pritarti antrajai nuomonei, nes veikos pavojingumo kitimą gali nulemti daugybe faktorių, todėl tam tikra veika atsižvelgiant į bylos aplinkybes gali būti mažesnio pavojingumo, negu ta pati veika esant kitoms aplinkybėms. Taip pat veika gali būti praradusi pavojingumą, tačiau įstatymų leidėjo dar nedekriminalizuota, todėl aklaivai vadovautis tuo, kad teisės pažeidimas įtvirtintas BK ir už tai skirti kriminalines bausmes, būtų nelogiška.

Nusikalstamos veikos pavojingumas apibūdinamas dviem požymiais, nusikalstamos veikos pobūdžiu ir pavojingumo laipsniu⁵¹. Nusikaltimo pavojingumo pobūdį lemia baudžiamojo įstatymo saugomos vertybės, žalingi padariniai ir kaltės forma⁵². Prof. V. Piesliako teigimu nors veikos pavojingumą lemia įvairūs požymiai, tačiau pats svarbiausias veiksnys nulemiantis žmogaus poelgio pavojingumą yra vertybės, arba gėriai, kuriems yra daroma žala⁵³. Veikos pavojingumui svarbūs ir žalingi padariniai, bei kaltės forma, akivaizdu, jog kuomet asmuo veikia tyčia, arba dėl padarytos veikos atsiranda sunkūs padariniai, pavyzdžiui žūsta žmogus yra pavojingesni, negu tais atvejais, kai asmuo veikia neturėdamas tyčios, arba padaromas nežymus sveikatos sutrikdymas.

Jeigu skiriasi vertybės, kaip pavyzdžiui nužudymo ir sveikatos sutrikdymo atveju, tuomet problemų nekyla, nes veikas galima atriboti pagal ginamas vertybes. Tačiau kuomet

⁴⁸ *Ibid.*, p. 124.

⁴⁹ *Ibid.*, p. 155.

⁵⁰ “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. gruodžio 21 d. Teismų praktikos veikas pripažįstant mažareikšmėmis apžvalga.“ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis, Vilnius: Teismų praktika, 2000 Nr. 14.

⁵¹ Vytautas Piesliakas *supra* note 29, 122.

⁵² “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. lapkričio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–46/2014,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/24859758847353>

⁵³ Vytautas Piesliakas, *op. cit.*, p. 210.

ATPK ir BK norma gina tą pačią vertybę, šis veikos pavojingumo požymis neduoda apčiuopiamos naudos, nes tokiu atveju BK ir ATPK normas skiria tik tai, kaip stipriai ta vertybė yra saugoma vienu iš šių įstatymų, bei kaip stipriai ji buvo pažeista. Tai nustatyti galima tik vertinant veikos pavojingumo laipsnį. „Pavojingumo laipsnį nulemia tam tikrų nusikalstamos veikos požymių, įeinančių į nusikalstamos veikos sudėtį, išreikštumas kiekybine jų išraiška“⁵⁴. Vertinant veikos pavojingumo laipsnį siūloma atsižvelgti į tokius požymius kaip kėsintis dalyką, nusikalstamos veikos padarymo būdą, laiką, vietą, panaudotus įrankius bei priemones, žalos dydį ir kitas aplinkybes kurios gali turėti įtakos veikos pavojingumo laipsniui⁵⁵. Esant konkurencijai tarp BK ir ATPK normų, vertinant veikos pavojingumą, jį nustatyti galima tik atsižvelgus į daugelį bylos aplinkybių. Šioje vietoje susiduriama su problema, nes atribojant BK ir ATPK normas už panašias veikas, paprastai tenka aiškinti vertinamuosius požymius, kurie dažniausiai ir lemia didesnį, ar mažesnį veikos pavojingumą. Vertinamasis požymis suprantamas kaip „baudžiamajame įstatyme ir jurisprudencijoje universaliais kriterijais neaprežtas nusikalstamos veikos sudėties požymis, kurio kintantis norminis turinys įžvelgiamas remiantis ne vien jį nustatančio įstatymo tekstu, ar jurisprudencija, tačiau ir vertinamųjų faktų kontekste *ad hoc* jį interpretuojančio subjekto teisine sąmone“⁵⁶.

Vertinant šiuos požymius susiduriama su problema, kaip jie turėtų būti vertinami konkrečioje situacijoje, dėl šių požymių vertinimo yra pasisakęs ir LAT: „*Teismų praktikoje ir baudžiamosios teisės doktrinoje nurodoma, kad vertinamojo nusikalstamos veikos sudėties požymio turinys įvertinamas ad hoc (konkrečiai situacijai; tik šiuo atveju; tik šį kartą). Tai reiškia, kad tokio požymio turinys atskleidžiamas, vertinant konkrečias bylos faktines aplinkybes. Teismas, nagrinėdamas bylą su vertinamuoju požymiu, visų pirma turi išaiškinti tokio požymio turinį, po to įvertinti jį konkrečių faktinių bylos aplinkybių kontekste*“⁵⁷. Taigi šių požymių turinys yra kintantis ir gali būti atskleidžiamas tik konkrečiu atveju vertinant visas bylos aplinkybes⁵⁸. Vertinamųjų požymių turinys vertinamas pagal teisę taikančio subjekto teisinę sąmone, šioje vietoje atsiranda problema, nes esant panašioms aplinkybėms, skirtingi teisę taikantys subjektai gali padaryti skirtingas išvadas dėl šio požymio turinio, o kartu ir veikos pavojingumo. Tai kad esant identiškai situacijai, veika gali būti vertinama skirtingai galima

⁵⁴ *Ibid.*, p. 123.

⁵⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 28 d. Teismų praktikos skiriant bausmes (BK 54–64 straipsniai) apžvalga,“ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Vilnius: Teismų praktika, Nr. 27.

⁵⁶ Paulius Veršekis, „Vertinamieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai“ (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2013), 67, http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2013~D_20131125_134036-74610/DS.005.1.01.ETD

⁵⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–155–693/2015,“ TAR, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/LITEKO.400BBB61ECCD>

⁵⁸ Paulius Veršekis, „Vertinamieji požymiai nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai sudėtyse,“ iš *Baudžiamoji justicija ir verslas: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys*, Armanas Abramavičius ir kt (Vilnius: Vilniaus universitetas, 2016), 239.

pagrįsti ir LAT plenarinės sesijos nutartimi, kurioje didelis kiekis šaudmenų atsižvelgiant į bylos aplinkybes buvo vertinamas skirtingai ir daromos skirtingos išvados dėl veikos pavojingumo. Plenarinė sesija nurodė: „Vien tik didesnio skaičiaus šaudmenų, nei oficialiai pareigūnui galėjo būti išduota, turėjimas pagal pavojingumą negali būti prilygintas tokiam pavojingumui, kokį visuomenei sukelia sunkaus nusikaltimo padarymas. [...] atsižvelgus į tai, kad šoviniai buvo laikomi saugiai – ginklams ir šaudmenims saugoti tinkamame seife kartu su teisėtai laikytu ginklu ir šaudmenimis, todėl nebuvo jokios tikimybės, kad šaudmenys netinkamai laikant gali patekti kitiems asmenims, galintiems kelti grėsmę visuomenės saugumui. [...] Padidintas veikos pavojingumas galėtų būti konstatuojamas ir neteisėtas šaudmenų laikymas galėtų būti kvalifikuojamas kaip BK 253 straipsnio 2 dalyje numatyta nusikalstama veika, nustačius, kad be valstybės institucijų žinios apyvartoje yra reikšmingi kiekiai galinčių kelti pavojų visuomenei šaudmenų, tačiau pas nuteistąjį rastos dvi dėžutės gamyklinės gamybos supakuotų šovinių“⁵⁹. Plenarinė sesija veika perkvalifikavo iš BK 253 straipsnio 2 dalies į BK 253 straipsnio 1 dalį. Su tokia nuomone nesutiko V. Piesliakas: „Plenarinės sesijos nutartyje kaip aplinkybė, mažinanti veikos pavojingumą nurodyta tai, kad nuteistasis buvo policijos darbuotojas, turėjo leidimą tarnyboje turėti ginklą ir šaudmenys tinkami naudotis P. S. turėtais ginklais. Tačiau galvočiau viskas yra atvirkščiai. Jei slapta šaudmenis turi asmuo, turintis priėjimą prie šaunamojo ginklo, nusikaltimo pavojingumas tik didėja, nes greta neteisėtai, slapta laikomų šovinių yra ginklas, iš kuriuo turimi šaudmenys gali būti iššauti, ir iššauti negeriems tikslams, ir dar iš tarnybinio ginklo. [...] policijos pareigūnas šioje byloje greta neteisėto didelio kiekio šaudmenų laikymo nuteistas dar 17 nusikalstamų veiku, visos jos susijusios su kyšininkavimu.[...] turint galvoje, kad jis policijos pareigūnas ir jam keliami didesni reikalavimai, pavojingumas yra dar didesnis, negu eilinio žmogaus“⁶⁰. Taigi skirtingai nei plenarinė sesija, teisėjas V. Piesliakas šioje situacijoje įžvelgė didesnę veikos pavojingumą. Teisėjai A. Abramavičius, O. Fedosiukas, V. Ranonis savo atskirąja nuomone nurodė, jog šiuo atveju apskritai nebuvo padaryta nusikalstama veika: „Atsiribojus nuo korupcinio pobūdžio nusikalstamų veiku, inkriminuotų P. S. nagrinėjamoje byloje, faktiškai jis nuteistas už tai, kad, būdamas policijos pareigūnu, nesilaikydamas reikalavimo turėti šaudmenis tik tarnybos metu, laikė namuose tarnybiniam ginklui tinkamus naudoti šovinius. Byloje nesurinkta jokių duomenų, kad šie šoviniai būtų įgyti iš neteisėtos apyvartos ar skirti tokiai apyvartai. Pažymėtina ir tai, kad ne už visus ginklų ir šaudmenų laikymo tvarkos pažeidimus nustatyta baudžiamoji atsakomybė. Pavyzdžiui, už įvairius ginklo ir šaudmenų saugojimo,

⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2012 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-178/2012,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/250156623756643>

⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo Vytauto Piesliako atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2012 m. spalio 30 d. nutarties byloje Nr. 2K-P-178/2012,“ prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/718004?nr=2>

laikymo, nešiojimo ar gabenimo tvarkos pažeidimus nustatyta administracinė atsakomybė (ATPK 196 straipsnis). Taigi šiuo atveju asmens padarytos veikos pripažinimas nusikaltimu neturi būti daromas vien formaliai, nevertinant, ar tokios veikos neteisėtumas yra kriminalinio pobūdžio ir ar jos pavojingumas yra pakankamas ją laikyti nusikaltimu. Manome, kad faktas, jog policijos pareigūnas, nors ir neteisėtai laikė namuose šovinius, tinkamus jam suteiktam tarnybiniam ginklui, pirmiausia turėtų būti vertinamas kaip administracinio arba drausminio pobūdžio pažeidimas, nes tokie veiksmai nesiekia nusikaltimams būdingo pavojingumo laipsnio bei neatitinka BK 253 straipsnyje aprašytos veikos prasmės ir logikos⁶¹.

Tai tik įrodo, kad veikos pavojingumo nustatymas, bei vertinamųjų požymių vertinimas yra subjektyvus ir kiekvienu atveju teismas gali priimti skirtingus sprendimus. Galime daryti išvadą, jog kriterijus, kurie padėtų išmatuoti veikos pavojingumą ir atriboti baudžiamąją ir administracinę atsakomybę, galima formuoti tik konkrečios kategorijos bylose, tačiau net ir nustačius kriterijus, į kuriuos teismas turėtų atsižvelgti, teisę taikantys subjektai juos gali vertinti skirtingai. Veikos pavojingumui esant vienam iš esminių kriterijų atribojant BK ir ATPK normas susiduriama su problema, nes neįmanomą sukurti universalių taisyklių, kuriomis remiantis skirtingose bylose būtų galima išmatuoti veikos pavojingumą, nes jis kinta ne tik nuo daugelio bylos aplinkybių, tačiau ir nuo teisę taikančio subjekto teisinės sąmonės.

Konstitucinis teismas yra nurodęs, jog baudžiamoji ir administracinė atsakomybės skiriasi ne tik pagal pavojingumą, bet ir priešingumą teisei, bei teisinius padarinius⁶². Priešingumas teisei yra būtinas požymis, kad pripažinti veiką nusikalstama, jis tiesiogiai nurodo, kad veika ne tik kelia pavojų vertybėms ir yra pavojinga, tačiau, yra ir įstatymas, kuriame tokia veika aprašyta ir uždrausta⁶³. Priešingumas teisei yra formalusis požymis, kuris nurodo, kokios veikos laikomos nusikalstamomis, tačiau šis požymis neatskleidžia kodėl jos laikomos nusikalstamomis⁶⁴. Nekyla abejonių, jog šis požymis yra būtinas konstatuojant vienokį, ar kitokį teisės pažeidimą, nes įstatymai draudžia tik priešingas teisei veikas, ne visi žmogaus poelgiai laikyti draudžiamais, todėl jeigu įstatyme tam tikri poelgiai nenurodyti kaip priešingi teisei, jie yra toleruojami. Pareiga atsakyti už savo veiksmus atsiranda tik tuomet, kai padaromas poelgis, kuris pažeidžia įstatymuose saugomas vertybes. Tiek BK, tiek ATPK nurodo veikų sąrašą, kurios įstatymų leidėjo laikomis pavojingomis. Konstitucinio Teismo išvada, jog skiriasi baudžiamosios ir administracinės atsakomybės priešingumas teisei yra tinkama, nes iš tiesų administraciniai

⁶¹ "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Armano Abramavičiaus, Olego Fedosiuko, Vladislavo Ranonio atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2012 m. spalio 30 d. nutarties byloje Nr. 2K-P-178/2012," prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/706257?nr=1>

⁶² "Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas," *Valstybės žinios*, 104, 2644 (1997).

⁶³ Vytautas Piesliakas, *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį: mokymo leidinys*, (Vilnius, 1996), 18.

⁶⁴ Armanas Abramavičius *supra* note 20, p. 119.

pažeidimai įtvirtinti ATPK, o nusikalstamos veikos BK. Tačiau kai ta pati veika aprašyta ir BK ir ATPK šis atribojimo kriterijus tampa beprasmiškas. Teisinėje sistemoje neturėtų būti tokių situacijų, kuomet teisės pažeidimai numatyti skirtinguose įstatymuose ir kurie turėtų skirtis savo pavojingumu, aprašomi nenustatant aiškių kriterijų, pagal kuriuos įstatymų taikytojas galėtų nustatyti kurią iš atsakomybės rūšių taikyti. Tokia situacija, kai priešinga teisei veika įtvirtintos keliuose įstatymuose gali turėti įtakos *non bis in idem* principo pažeidimui, kuris draudžia bausti, ar persekioti asmenį du kartus už tą pačią veiką. Reikėtų sutikti su Konstitucinio Teismo išvada, jog baudžiamoji ir administracinė atsakomybės skiriasi pagal savo padarinius, tačiau tik nustačius veikos pavojingumą galima spręsti kurios iš šių atsakomybės rūšių teisinės priemonės turėtų būti taikomos. Esant ATPK ir BK normų konkurencijai visų pirmą turi būti sprendžiamas klausimas, ar padaryta veika atitinka nusikalstamai veikai būdingą pavojingumą⁶⁵, bei sprendžiama, ar baudžiamosios atsakomybės priemonių taikymas atsižvelgiant į padarytą veiką, bei bylos aplinkybes nebus per griežtas, bei neapribos pažeidėjo teisių labiau nei reikia. Todėl sprendžiant klausimą kurią iš atsakomybės rūšių taikyti reikėtų atsižvelgti į *ultima ratio* principą ir baudžiamąją atsakomybę taikyti tik tais atvejais, kai administracinės atsakomybės taikymas būtų akivaizdžiai neproporcingas padarytam teisės pažeidimui.

1.3 *Ultima ratio* principas

Ultima ratio idėjos yra pakankamai naujos, jų esmė, jog baudžiamoji atsakomybė turi būti taikoma tik išimtiniais atvejais, kai teisinių gėrių negalima apsaugoti kitomis teisinėmis, ar socialinėmis priemonėmis⁶⁶. Nors šis principas nėra įtvirtintas jokiam įstatyme, tačiau jis priskiriamas specialiesiems baudžiamosios teisės principams⁶⁷. *Ultima ratio* kalba apie tam tikras ribas, kurias peržengus turėtų būti taikoma baudžiamoji atsakomybė, todėl *ultima ratio* galime laikyti vienu iš kriterijų leidžiančių atriboti baudžiamąją ir administracinę atsakomybes. Teisės doktrinoje mokslininkų nuomonės dėl šio principo išsiskiria, vieni autoriai teigia, kad jis yra privalomo pobūdžio, kiti mano, kad jis yra tik deklaratyvus, prof. V. Justickis *ultima ratio* apibūdina kaip teorinį principą apie kurį kalbama, tačiau kuriuo nesivadovaujama⁶⁸. Iš dalies su tuo galima sutikti, nes *ultima ratio* visų pirmą reiškiasi įstatymų leidyboje, o įstatymų leidėjai dažnai linkę kriminalizuoti neigiamus socialinius reiškinius, su kuriais galima kovoti kitais būdais. Vis tik pastaruoju metu *ultima ratio* įgauna vis didesnę reikšmę. Galime paminėti Vokietijos Konstitucinio Teismo sprendimą abortų byloje, kurioje teismas rėmėsi *ultima ratio*

⁶⁵ “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–531/2001,“ prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/20318?nr=1>

⁶⁶ Olegas Fedosiukas, *supra* note 7, p. 717.

⁶⁷ *Ibid.*, p. 716.

⁶⁸ Viktoras Justickis, *Kriminologija: vadovėlis* (Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2001), 122.

taisyklėmis, pasisakydamas, kad baudimas turi būti tik kraštutinė priemonė, kai ginamo teisinio gėrio negalima apsaugoti kitomis priemonėmis, arba šios priemonės pasirodė neveiksmingos⁶⁹. Pasak K. Touri *ultima ratio* yra proporcingumo principo dalis, todėl vien tai jam suteikia Konstitucinio principo statusą, jo teigimu anksčiau minėtas Vokietijos Konstitucinio teismo sprendimas *ultima ratio* pavertė konstituciniu principu⁷⁰. Vokietijos teisinėje sistemoje minėtas principas užima svarbią vietą ir laikomas vienu iš esminių baudžiamosios teisės principų.

Apie *ultima ratio* idėjas kalba ir Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, kuris nurodo, kad: „*nusikalstamomis veikomis gali būti pripažintos tik tokios veikos, kurios, iš tikrųjų yra pavojingos ir kuriomis iš tikrųjų daroma žala asmens, visuomenės, valstybės interesams, arba dėl šių veikų kyla grėsmė, kad tokia žala bus padaryta*“⁷¹. „*Svarbu įvertinti, kokių rezultatų galima pasiekti kitomis, nesusijusiomis su kriminalinių bausmių taikymu, priemonėmis*“⁷². „*Poveikio priemonės turi būti proporcingos (adekvačios) teisės pažeidimui, turi atitikti siekiamus teisėtus ir visuotinai svarbius tikslus, neturi varžyti asmens akivaizdžiai labiau negu reikia šiems tikslams pasiekti*“⁷³. Taigi Konstitucinis Teismas nurodo, jog baudžiamoji atsakomybė turėtų būti taikoma tik išimtiniais atvejais už tikrai pavojingas veikas, prieš tai apsvarsčius kitas galimas priemones, taip pat poveikio priemonės turi būti adekvačios apdarytam teisės pažeidimui, o tai ir yra *ultima ratio* esmė. LAT šį principą laiko vienu iš esminių baudžiamajoje teisėje, jis nurodė, kad: „*baudžiamoji atsakomybė demokratinėje visuomenėje turi būti suvokiama kaip kraštutinė, paskutinė priemonė (ultima ratio), naudojama saugomų teisiųjų gėrių, vertybių apsaugai tais atvejais, kai švelnesnėmis priemonėmis tų pačių tikslų negalima pasiekti*“⁷⁴. Europos Komisija *ultima ratio* įvardina taip pat kaip vieną iš esminių principų, komisija nurodo, kad baudžiamoji atsakomybė gali turėti įtakos piliečių teisėms, todėl ji turi būti taikoma kaip kraštutinė priemonė. Prieš priimant baudžiamosios teisės priemones turi būti patikrina, ar nėra kitų priemonių baudžiamosios politikos įgyvendinimui užtikrinti.⁷⁵ Taigi nekyla abejonių, kad *ultima ratio* nėra tik deklaratyvus principas, todėl baudžiamosios atsakomybės klausimas turi būti sprendžiamas taip, kad šis principas nebūtų pažeistas.

⁶⁹ „Vokietijos Konstitucinio Teismo 1975 m. vasario 25 d. sprendimas BVerfGE 39, 1,“ prieiga per internetą: http://groups.csail.mit.edu/mac/users/rauch/germandecision/german_abortion_decision2.html

⁷⁰ Kaarlo Heiki Touri, *Ultima Ratio as a Constitutional Principle. Oñati Socio-Legal Series*, 3, 1 (2013): 10, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2200869

⁷¹ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas,“ *Valstybės žinios*, 104, 2644 (1997).

⁷² „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas,“ *Valstybės žinios*, 7, 254 (2006).

⁷³ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d. nutarimas,“ *Valstybės žinios* 105, 3318 (2000).

⁷⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 24 d. nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K–262/2011,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/235624988476624>

⁷⁵ Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. „ES baudžiamosios teisės politikos kūrimas. Veiksmingo ES politikos įgyvendinimo užtikrinimas baudžiamosios teisės priemonėmis.“ Briuselis, 2011.9.20 KOM(2011) 573 galutinis, 7.

Nemažai diskusijų kyla dėl šio principo juridinės galios. Prof. O. Fedosiukas teigia, kad *ultima ratio* galime laikyti konstitucinę reikšmę turinčiu principu, nes jis gali būti laikomas detalizuojančiu konstitucijoje įtvirtintus principus, dėl to jis yra privalomas įstatymų leidėjui ir teismams⁷⁶. Su tuo nesutinka A. Dambrauskienė, jos nuomone *ultima ratio* laikyti Konstituciniu principu yra klaidinga, nes jis nėra įtvirtintas Konstitucijoje ir Konstitucinis Teismas jam nėra suteikęs tokio statuso. Pasak jos šis principas susijęs tik su proporcingumo principu, kuris yra tiesiogiai įtvirtintas konstitucijoje, todėl *ultima ratio* galėtų būti tik jo dalimi, o tokiu atveju būtų paneigtas jo, kaip savarankiško principo egzistavimas ir jis nebektų imperatyvaus pobūdžio.⁷⁷ Nors doktrinoje nėra vieningos nuomonės dėl šio principo juridinės galios, tačiau reikėtų laikytis pozicijos, kad nesvarbu, ar šį principą laikysime konstituciniu, ar savarankišku baudžiamosios teisės principu, jo idėjos yra reikšmingos baudžiamosios politikos formavimuisi, todėl jį reikėtų laikyti fundamentaliu įstatymų leidėjui bei teismams privalomu principu.

Atsižvelgiant į tai, jog *ultima ratio* suvokiamas kaip krašutinė priemonė, saugomų vertybių apsaugai. A. Dambrauskienė išskiria tam tikrus šio principo turinio elementus, pasak jos pirmasis elementas jog turi būti pakankamas veikos pavojingumas baudžiamajai atsakomybei kilti, antrasis elementas, jog neturi būti alternatyvių poveikio priemonių kitose teisės šakose⁷⁸. Taigi šis principas glaudžiai susijęs su anksčiau aptartu veikos pavojingumu, kuris yra vienas iš pagrindinių kriterijų atribojant BK ir ATPK normas, o kartu yra ir vienas iš *ultima ratio* turinio elementų, todėl vertinant ar veikos priskyrimas baudžiamajai atsakomybei neprieštarauja *ultima ratio* principui, turi būti išmatuotas norimos kriminalizuoti, ar padarytos veikos pavojingumas. Atkreiptinas dėmesys ir į antrąjį elementą, kuris nurodo pirmiausia ieškoti kitų teisinių priemonių. Aptardami baudžiamąją ir administracinę atsakomybę išsiaiškinome, jog jos yra labai panašios, bei atlieka iš esmės tas pačias funkcijas, todėl esant bent menkiausioms abejonėms dėl baudžiamosios atsakomybės taikymo, kaip švelnesnė prevencinė priemonė galėtų būti taikoma administracinė atsakomybė. A. Dambrauskienė taip pat išskiria *Ultima ratio* vidinį ir išorinį aspektus, išorinis aspektas suprantamas kaip baudžiamosios teisės išskirtinumas lyginant su kitomis teisės sritimis. Vidinis aspektas pasireiškia kaip vidinės baudžiamosios teisės darnos garantavimas, todėl bausmės turėtų atspindėti veikos, kuri kriminalizuota smerktinumą, o paskirta bausmė padarytos veikos smerktinumą.⁷⁹ Tačiau, kaip jau minėjome BK sankcijos ne visada parodo didesnę veikos smerktinumą lyginant su analogiška veika įtvirtinta ATPK, nes už kai kurias veikas BK ir ATPK nustatytos sankcijos labai panašios, todėl peršasi išvada, jog arba įstatymų leidėjas turėtų griežtinti kai kurias BK sankcijas, arba švelninti ATPK sankcijas.

⁷⁶ Olegas Fedosiukas, *supra* note 7, p. 722.

⁷⁷ Aušra Dambrauskienė, *supra* note 8, p. 122.

⁷⁸ *Ibid.*, p. 129–130.

⁷⁹ *Ibid.*, p. 119.

Baudžiamoji atsakomybė turėtų kilti tik už pavojingas veikas, kurias padarius pažeidžiamos svarbiausios vertybės, kurios negali būti apsaugomos jokiais kitomis teisinėmis priemonėmis, tik pasitelkiant valstybės prievartą ir asmenį patraukiant baudžiamojon atsakomybėn. Būtent taip išryškkinamas baudžiamosios atsakomybės išskirtinumas, padarytos veikos smerktinumas, ir pažeistos vertybės svarba. Tačiau į BK įtraukus veikas, kurios priskiriamos administracinei atsakomybei tai sunkiai suderinama su *ultima ratio* principu, nes už kai kurias veikas pakaktų ir administracinės atsakomybės.⁸⁰

Taigi pirmiausia *ultima ratio* principo reikėtų laikytis įstatymų leidyboje pagrindžiant būtinumą kriminalizuoti, arba dekriminalizuoti teisės pažeidimus⁸¹. Prof. G. Švedo teigimu „nepageidaujamo elgesio draudimas baudžiamojoje teisėje galimas tik tuomet, kai jis neturi alternatyvių priemonių kitose teisės šakose, [...] antraip galima sukurti „kriminalinę visuomenę“, kurioje nusikalstama veika bus labai nuvertinta“⁸². Taigi norint tam tikrą socialinį reiškinį priskirti nusikalstamai veikai reikia įsitikinti, jog pavojingumu jis prilygsta nusikaltimams, arba baudžiamiesiems nusižengimams, tačiau net ir nustačius, kad veika gali būti prilyginama nusikalstamai veikai, reikia įvertinti, ar nepakaktų kitų teisinių priemonių. Dirbtinis veikų kriminalizavimas, kurioms iš esmės pakaktų kitų atsakomybės rūšių sumenkina baudžiamąjį įstatymą, bei jo saugomas vertybes, todėl reikėtų remtis *ultima ratio* principu ir į baudžiamąjį įstatymą įtraukti tik pačias pavojingiausias veikas, už kurių padarymą kitos teisinės priemonės būtų akivaizdžiai neproporcingos.

Kriminalizacijai yra svarbus kriminologijos mokslas, kuris nerekomenduoja kriminalizuoti mažai paplitusių veikų, taip veikų, kurių pavojingumas nėra didelis, tačiau jų atskleidimui reikalingos didelės lėšos, bei nerekomenduoja į teisės normas įtraukti vertinamųjų požymių⁸³. Kriminologijos moksle reikalaujama vadovautis *ultima ratio* principu, tai grindžiant šiais argumentais:

1. Ekonominis nepagrįstumas – kriminalizacija brangiausias kiekvienos problemos sprendimo būdas.
2. Neefektyvumas – problemos nėra išsprendžiamos, toks būdas tik padeda bausti asmenis, kurie padarė tam tikrą pažeidimą, tačiau nepadedą išspręsti tokio poelgio problemų, kaip pavyzdį galime pateikti nedidelio kiekio narkotinių ar psichotropinių medžiagų laikymą, be tikslo jas platinti, kriminalinės bausmės turėtų atgrasyti asmenis vartoti šias medžiagas, tačiau vartojančių asmenų tai nesustabdo.

⁸⁰ Olegas Fedosiukas, *supra* note 7, p. 725.

⁸¹ Darius Pranka, „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 179 straipsnyje numatyta nusikalstama veika ir civilinį teisės pažeidimą skirianti riba“, *Socialinių mokslų studijos* 3, 2 (2011): 651, http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2012~D_20121030_154351-60688/DS.005.0.01.ETD

⁸² Gintaras Švedas, „Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika“, *Teisė* 82 (2012): 18.

⁸³ Viktoras Justickis, *supra* note 68, p. 115–116.

3. Represijos keliami padariniai, visuomenėje reikėtų taikyti kuo mažiau represinio pobūdžio priemonių, nes tokiu atveju tik didėja visuomenės atskirtis, nuteistieji pakartotinai daro nusikaltimus, todėl reikėtų stengtis naudoti kuo mažiau represinio pobūdžio priemonių.
4. Pagrindinių žmogaus teisių pažeidimai kurie pasireiškia asmenų suėmimu, kitų prievartos priemonių naudojimu.
5. Politiniai sumetimai, valstybė turėtų kuo rečiau kištis į visuomeninį gyvenimą, bei suteikti galimybę piliečiams patiems spręsti savo problemas, valstybė turi įsikišti tik tuomet, kai piliečiai patys nebesugeba jų išspręsti.⁸⁴

Reikėtų atsižvelgti į šiuos argumentus, sprendžiant klausimą ar baudžiamoji atsakomybė tikrai gali efektyviausiai kovoti su teisės pažeidimais, nereikėtų pasukti lengviausi keliu ir neigiamą socialinį reiškinį įtraukti į BK. Įstatymų leidėjas sprenddamas klausimą, ar veika priskirti baudžiamosios teisės sričiai taip pat turėtų atsižvelgti į kriminologijos moksle išskiriamus veikų kriminalizavimo kriterijus. Prof. J. Bluvšteinas teigia, jog BK ir ATPK dažnai numato atsakomybę už panašias veikas, todėl siekiant išvengti tokių situacijų būtina sukurti kriminalizacijos teoriją⁸⁵. Profesorius išskiria šiuos jo manymu svarbiausius kriterijus:

1. Turi būti daugumos įsitikinimas, kad baudžiamasis įstatymas gina socialines vertybes, kurios yra gyvybiškai svarbios, kad visuomenėje vyrautų tvarka.
2. Konkreti vertybė negali būti apginta nepasitelkus baudžiamosios atsakomybės priemonių.
3. Kriminalizuojama veika turi būti paplitusi.
4. Turi būti realios galimybės nustatyti kriminalizuotos veikos padarymą.⁸⁶

Taigi prieš įtraukiant tam tikrą neigiamą socialinį reiškinį į BK visų pirmą reikia įsitikinti, kad platus asmenų ratas jį laiko pavojingu. Veikos kriminalizavimas turi atitikti ne atskirų subjektų poreikius, tačiau turi būti visuomenės smerktinas požiūris į konkretų socialinį reiškinį. Antrasis kriterijus nurodo ieškoti kitų galimų problemos sprendimo būdų, tik jų nesant veika turėtų būti kriminalizuota, čia galime įžvelgti *ultima ratio* nuostatas, kuomet baudžiamoji atsakomybė taikoma tik kaip kraštutinė priemonė. Trečiasis kriterijus nurodo, kad kriminalizuoti reikia tik paplitusias veikas, reikia atsargiai vertinti neigiama masiškai paplitusį reiškinį, nes jį kriminalizavus galima sukurti kriminalinę visuomenę⁸⁷. Ketvirtasis kriterijus reiškia, kad turi būti realios galimybės išsiaiškinti padarytas veikas, todėl tais atvejais, kai veika nepasižymi dideliu pavojingumu, tačiau reikalauja daug išteklių jos atskleidimui reikėtų susilaikyti nuo

⁸⁴ *Ibid.*, p. 121–122.

⁸⁵ Jurijus Bluvšteinas, *Kriminalologija* (Vilnius: Pradai, 1994), 320–321.

⁸⁶ *Ibid.*, p. 321–322.

⁸⁷ Gintaras Švedas, *supra* note 82, p. 18.

tokios veikos kriminalizavimo⁸⁸. Prof. G. Švedas, taip pat pateikia kriminalizavimo kriterijus, kurie iš esmės yra panašūs į jau minėtus anksčiau, jis išskiria: veikos pavojingumą, veikos paplitimą, *ultima ratio* principą, bei baudžiamosios teisės veikimo sritis ir ribas⁸⁹. Reikėtų paminėti Dr. D. Pranką, kuris išanalizavęs Lietuvos ir užsienio mokslininkų pateiktus kriminalizavimo kriterijus išskyrė tuos, kurie jo manymu labiausiai gali padėti kriminalizacijos etape, bei atriboti baudžiamąją atsakomybę, nuo kitų rūšių atsakomybės, jis išskiria šiuos kriterijus:

1. „Veikos pavojingumo laipsnis turi būti aukštas ir būdingas tik nusikalstamoms veikoms.

2. Sąlyginis veikos paplitimas: veika negali būti masiška, bet ji negali būti ir labai reta (kad kriminalizuota, netaptų „mirusia“ norma). Pastarasis kriterijus neturėtų būti taikomas absoliučiai, nes tam tikrais atvejais galimos išimtys.

3. *Ultima ratio* principo besąlyginis taikymas.

4. Naudojamų baudžiamųjų teisinių priemonių efektyvumas (prognozavimas, kad ateityje jos bus veiksmingos) ir ekonominis pagrįstumas (kriminalizacijos ištekčiai plačiąja prasme turi būti mažesni negu teigiami padariniai).

5. Kriminalizacijos technikos reikalavimų laikymasis: sistemiškumas ir suderinamumas, terminologijos vieningumas ir vienareikšmiškumas, normos sudėties aiškumas, užbaigtumas ir pilnumas⁹⁰.

Dr. D. Prankos pateikti kriterijai į kuriuos teisėkūros organai turėtų atsižvelgti iš ties atrodo racionaliai, į juos atsižvelgus veikos kriminalizavimo etape, galima išvengti situacijų, kuomet už veikas numatyta dviguba teisinė atsakomybė, o aiškių kriterijų, kuriais remiantis jas būtų galima atriboti įstatymuose nepateikiama. Remiantis kriminalizacijos kriterijais ir atsižvelgiant į kiekvieną iš jų galima nustatyti ribą tarp baudžiamosios ir administracinės atsakomybės dar įstatymu leidybos etape, todėl kiekvienu atveju privalu atsižvelgti į šiuos kriterijus ir tik juos įvertinus spręsti, ar veiką tikrai reikėtų priskirti baudžiamajai atsakomybei. Norint tam tikrą socialinį reiškinį įtraukti į BK, svarbu įrodyti tokio siūlymo pagrįstumą. Prof. G. Švedas pateikia aspektus, kurie gali padėti įrodyti veikos kriminalizavimo pagrįstumą. Visų pirmą pagrįstumą kriminalizuoti veiką turi įrodyti tas subjektas, kuris tai siūlo daryti. Antrą jis turi pateikti visą informaciją, apie veikos pavojingumą, jos paplitimą, galimus teigiamus, bei neigiamus rezultatus, sąnaudas, bei kitą informaciją susijusią su kriminalizavimo kriterijais.

⁸⁸ Jurijus Bluvšteinas, *supra* note p. 322.

⁸⁹ Gintaras Švedas, *supra* note 82, p. 23.

⁹⁰ Darius Pranka, „Nusikalstamos veikos ir civilinės teisės pažeidimo atribojimo koncepcija Lietuvos baudžiamojoje teisėje“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2012), 46–47.

Trečia turi būti atliekamas nepriklausomas teisės akto projekto vertinimas, jo atitikimas tarptautiniams reikalavimams, konstituciniam teisinės valstybės ir *nullum crimen sine lege* principui.⁹¹ Taigi kiekvienu atveju veikų kriminalizavimas turi būti pagrįstas, bei turi būti vadovaujamosi kriminalizavimo kriterijais. Negalima kriminalizuoti bet kokio neigiamo socialinio reiškimo, argumentuojant tuo, jog tik baudžiamoji atsakomybė gali efektyviausiai su juo kovoti, nors pažvelgus į kai kurias BK normas, akivaizdu, jog kad už tam tikras veikas pakaktų ir kitokios rūšies teisinės atsakomybės. Todėl tam tikrų veikų dekriminalizavimas yra vienas iš sprendimo būdų atibojant baudžiamąją ir administracinę atsakomybes.

Baudžiamosios politikos vienas iš uždavinių yra protingas baudžiamosios teisės prievartos taikymas⁹². Pasak U. Klugo, kriminalizuojant veiką, reikia laikytis *in dubio pro liberate* principo, jo teigimu, jeigu išnaginėjus visus argumentus, už veikos kriminalizavimą lieka abejonių, tokiu atveju šios abejonės turėtų būti vertinamos nekriminalizavimo naudai. Priešingos nuomonės yra G. Arztas kuris siūlo vadovautis *in dubio contra liberatum* principu, kuris reiškia, jog jeigu piliečių teisės nėra pakankamai apgintos, bet yra tikimybė, kad naujas įstatymas prisidės prie saugumo užtikrinimo tai tokį įstatymą reikia priimti.⁹³ Abi šios nuomonės iš esmės yra teisingos, vadovaujantis *in dubio pro liberate* principu tais atvejais, kuomet kyla rimtų abejonių, ar veiką tikrai reikia kriminalizuoti, jau pats abejojimo faktas rodo, kad gali pakakti ir kitų priemonių žalingam socialiniam reiškiniui pažaboti. Pasak N. Jareborgo, kaip teisėjas negali nuteisti žmogaus be įrodymų, taip įstatymų leidėjas negali kriminalizuoti veikos tuo neįsitikinęs, taigi teisėjas remiasi *in dubio pro reo*, o įstatymų leidėjas turėtų remtis *in dubio pro liberate*⁹⁴. Tačiau nereikia užmiršti, kad visuomenėje turi būti užtikrinama teisinių gėrių apsauga, todėl *in dubio contra liberatum* principas taip pat svarbus, kad teisiniai gėriai būtų tinkamai apsaugoti. Todėl sprendžiant kuriuo iš principų vadovautis kriminalizuojant veiką reikėtų gerai įvertinti anksčiau minėtus kriminalizavimo kriterijus ir besąlygiškai laikytis *ultima ratio* principo.

Kuomet įstatymų leidėjas į baudžiamąjį įstatymą įtraukia teisės pažeidimą, kuris priskiriamas ir administracinei atsakomybei, tokiu atveju teismams tenka pareiga įstatymų taikyme etape vadovautis *ultima ratio* principu ir spręsti, ar už padarytą pažeidimą taikyti baudžiamąją ar administracinę atsakomybę. Sprendžiant baudžiamosios atsakomybės klausimą *ultima ratio* pasireiškia per represijos ekonomiškumo nuostatą. Represijos ekonomiškumas suprantamas kaip valstybės reakcija į nusikalstamas veikas grindžiama minimalaus

⁹¹ Gintaras Švedas, *supra* note 82, p. 16.

⁹² Johaness Wessels, *Baudžiamoji teisė bendroji dalis: baudžiamoji veikla ir jos struktūra, Baudžiamoji teisė: bendroji dalis* (Vilnius: Eugrimas, 2003), 28.

⁹³ Viktoras Justickis, *supra* note, 68 p. 120.

⁹⁴ Nils Jareborg, "Criminalisation as last resort (ultima ratio)," *Ohio State Journal of Criminal Law* 2, 2 (2005): 531, <http://kb.osu.edu/dspace/handle/1811/72899>

pakankamumo principu, todėl laisvės atėmimo bausmė gali būti tik kraštutinė priemonė⁹⁵. Taigi kuomet numatyta dviguba atsakomybė už padarytą teisės pažeidimą, reikėtų vadovautis represijos ekonomiškumo nuostata ir svarstyti klausimą ar nereikėtų taikyti švelnesnės atsakomybės formos t.y. įvertinus bylos aplinkybes reikia spręsti, ar nepakaktų administracinės atsakomybės už teisės pažeidimą, kuris įtvirtintas BK ir ATPK normose. Teismų praktikoje *ultima ratio* vis dažniau naudojamas, kaip vienas iš kriterijų atribojant BK ir ATPK normas, pagrindžiant, arba paneigiant baudžiamosios atsakomybės taikymą konkrečioje situacijoje. Galima teigti, jog tik konkrečioje byloje, įvertinus veikos pavojingumą galima daryti išvadą, ar jis buvo toks, jog baudžiamosios atsakomybės taikymas būtų tinkama reakcija, bei nebūtų pažeidžiamas *ultima ratio* principas

⁹⁵ Olegas Fedosiukas, *supra* note 60, p. 728.

2 ADMINISTRACINĖS IR BAUDŽIAMOSIOS ATSAKOMYBĖS ATRIBOJIMO PROBLEMOS IR GALIMI JŲ SPRENDIMO VARIANTAI ATSKIRŲ KATEGORIJŲ BAUDŽIAMOSIOSE BYLOSE

2.1 Teisės pažeidimai, susiję su disponavimu narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis

Teisės pažeidimai susiję su disponavimu narkotinėmis, ar psichotropinėmis medžiagomis gali užtraukti baudžiamąją arba administracinę atsakomybę. BK 259 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad baudžiamoji atsakomybė kyla už neteisėtą narkotinių ar psichotropinių medžiagų gaminimą, perdirbimą, įgijimą, laikymą, gabenimą, arba siuntimą nedideliais kiekiais neturint tikslo jų parduoti arba kitaip platinti. ATPK 44 straipsnio 1 dalyje numatyta, atsakomybė už neteisėtą nedidelio kiekio narkotinių, ar psichotropinių medžiagų įgijimą arba laikymą be tikslo jas parduoti ar kitaip platinti. Kaip matome atsakomybė gali kilti pagal BK ir ATPK normas už nedidelio kiekio narkotinių, ar psichotropinių medžiagų įgijimą ir laikymą, neturint tikslo jas parduoti, arba kitaip platinti. BK ir ATPK normų pagrindinis skirtumas tas, jog baudžiamoji atsakomybė numato daugiau šios veikos požymių, kurie turėtų rodyti didesnę veikos pavojingumą. Šios nusikalstamos veikos objektas yra visuomenės sveikata. Nusikalstamos veikos objektas suprantamas kaip vertybės arba gėriai, kuriems žmogaus pavojingas poelgis daro žalą arba sukelia pavojų⁹⁶. Itin svarbus požymis atsakomybei už šias veikas kilti yra nusikalstamos veikos dalykas. Dalykas suprantamas kaip konkretūs materialaus pasaulio daiktai, kuriuos veikiant daroma žala teisiniams gėriams ar keliama tokios žalos grėsmė⁹⁷. Disponavimo narkotinėmis arba psichotropinėmis medžiagomis dalykas yra narkotinės, arba psichotropinės medžiagos, todėl kad pripažinti veiką nusikalstama, visų pirmą reikia nustatyti, kad medžiaga yra laikoma narkotine, ar psichotropine.

Narkotinių ir psichotropinių medžiagų apibrėžimas pateiktas Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės įstatyme, jame nurodyta, kad narkotinėmis, ar psichotropinėmis medžiagomis laikomos į Sveikatos apsaugos ministerijos patvirtintus kontroliuojamų medžiagų sąrašus įrašytos gamtinės ar sintetinės medžiagos, kurios dėl kenksmingo poveikio ar piktnaudžiavimo jomis sukelia sunkų žmogaus sveikatos sutrikimą, pasireiškiantį asmens psichine ir fizine priklausomybe nuo jų, ar pavojų žmogaus sveikatai⁹⁸. Kokios medžiagos laikomos narkotinėmis, bei psichotropinėmis galima pamatyti pažvelgus į

⁹⁶ Vytautas Piesliakas, *Lietuvos baudžiamoji teisė: pirmoji knyga. 2-oji pataisyta ir papildyta laida* (Vilnius: Justitia, 2009), 222.

⁹⁷ Armanas Abramavičius ir kt., *Baudžiamoji teisė: trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas* (Vilnius: Eugrimas, 2003), 153.

⁹⁸ „Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės įstatymas,“ *Valstybės žinios* 8, 161 (1998).

Sveikatos apsaugos ministro įsakymą⁹⁹. Būtina pažymėti, jog nusikalstamos veikos dalykas turi būti aiškus ir nustatytas, tai vienoje iš nutarčių nurodė LAT „*Konstatuojant, kad asmuo neteisėtai disponavo psichotropinėmis ar narkotinėmis medžiagomis, būtina įvardyti, kokios tai medžiagos, bei nustatyti tikslų jų kiekį. Nustatant tokių medžiagų rūšį, pavadinimą, savybes, kiekį, be kitų įrodymų, byloje turi būti specialisto išvada ar ekspertizės aktas. [...] tiksliai nenustatyta, kokias konkrečiai narkotines ir psichotropines medžiagas įgijo E. B., ir visiškai nenustatytas tokių medžiagų kiekis, nes šias medžiagas kaltininkas buvo suvartojęs. [...] Dėl to abiejų instancijų teismai teisingai konstatavo, kad kaltinimas padarius nusikalstamą veiką, numatytą BK 259 straipsnio 2 dalyje, pagrįstas prielaidomis, nesant objektyvių įrodymų dėl šios nusikalstamos veikos sudėties požymių buvimo E. B. veikoje*“¹⁰⁰.

Taigi tik nustačius tikslią medžiagą, bei jos kiekį galima kelti klausimą dėl BK 259 straipsnio 2 dalies, arba ATPK 44 straipsnio 1 dalies inkriminavimo. Pagal šiuos straipsnius atsakomybė kyla tik už nedidelio kiekio narkotinių, ar psichotropinių medžiagų laikymą. Kiekio nustatymo kriterijai pateikti Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakyme¹⁰¹. Svarbu paminėti, kad šiose rekomendacijose nenurodyta žemutinė nedidelio kiekio riba, tai sukelia problemų sprendžiant BK ir ATPK normų atribojimo klausimą, nes neaišku koks medžiagos kiekis turėtų būti laikomas pakankamu baudžiamajai atsakomybei kilti. Pažymėtina, jog radus narkotinių ar psichotropinių medžiagų mišinį, turi būti nustatomos tik tame mišinyje esančios narkotinės ar psichotropinės medžiagos kiekis¹⁰². Radus nedidelį kiekį narkotinių, ar psichotropinių medžiagų kyla klausimas, kurią iš atsakomybės rūšių taikyti. Prof. A. Gutausko teigimu, BK 259 straipsnio 2 dalies, bei ATPK 44 straipsnio 1 dalies atribojimo klausimas įstatymiškai nėra išspręstas¹⁰³. Dr. D. Prankos, nuomone šis klausimas įstatymiškai išspręstas, nes ATPK 9 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta nuostata jog administracinė atsakomybė kyla tik tuomet, jeigu savo pobūdžiu šie pažeidimai neužtraukia baudžiamosios atsakomybės. Todėl pagal įstatymą visais atvejais turėtų būti taikoma baudžiamoji atsakomybė, tačiau tai prieštarautų *ultima ratio* principui.¹⁰⁴

Teismų praktikoje neretai laikomasi nuostatos, jog didesnį, ar mažesnį veikos pavojingumą rodo medžiagos kiekis. Lietuvos Apeliacinis Teismas net bandė įvesti praktiką, jog

⁹⁹ „Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašų patvirtinimo,“ *Valstybės žinios* 4, 1939 (2000).

¹⁰⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–671/2010,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/29486282690553>

¹⁰¹ „Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų nedidelio, didelio ir labai didelio kiekio nustatymo rekomendacijų,“ *Valstybės žinios* 41, 1899 (2003).

¹⁰² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–651/2007,“ prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/81529?nr=1>

¹⁰³ Aurelijus Gutauskas, „Nusikalstamų veikų, susijusių su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, kvalifikavimo ypatumai teismų praktikoje,“ *Jurisprudencija* 20, 2 (2013): 777.

¹⁰⁴ Darius Pranka, *supra* note 9, p. 1512-1513.

baudžiamąją ir administracinę atsakomybę turėtų atriboti medžiagos kiekis, bei nustatė tikslų tokios medžiagos kiekį: „Apžvelgus teisminę praktiką, darytina išvada, kad pagrindinai baudžiamąją atsakomybę teismai taiko, kai kanapių ir jų dalių kiekis viršija daugiau kaip 0,1g. Tik vienoje byloje yra taikyta baudžiamoji atsakomybė, kai kanapių ir jų dalių kiekis nustatytas 0,073g. M. J. buvo kaltinamas įgijęs 0.022g. kanapių ir jų dalių. Apeliacinės instancijos teismas daro išvadą, kad pas M. J. rastų kanapių ir jų dalių kiekis yra daugiau negu tris kartus mažesnis už kiekį (0.073g.) , už kurį yra taikyta baudžiamoji atsakomybė. Todėl darytina išvada, kad kanapių ir jų dalių 0.022g. yra itin mažas kiekis“¹⁰⁵.

Teismas pažymėjo, kad baudžiamoji atsakomybė turėtų kilti tik tuo atveju, jeigu kanapių ir jų dalių kiekis viršija 0.1 g. tačiau neaišku, kodėl tokį kiekį laikė pavojingu, juolab kad pats teismas nurodė, jog baudžiamoji atsakomybė vienoje iš bylų buvo taikyta esant ir mažesniai kiekiui. Pagal rekomendacijas kanapių, ar jų dalių nedideliu kiekiu laikomas kiekis, kuris neviršija 5 g. todėl jeigu atsižvelgtume į minėtą nutartį, sprendžiant klausimą dėl atsakomybės taikymo esant kitoms medžiagoms šis kiekis turėtų būti 50 kartų mažesnis už rekomendacijoje numatytą maksimalų nedidelį kiekį. Nesant žemutinės nedidelio kiekio ribos, tai lieka vertinamuoju požymiu, kurį reikėtų vertinti kartu su kitomis bylos aplinkybėmis, todėl teismo bandymas įvesti aiškią ribą, tarp baudžiamosios ir administracinės atsakomybės pagal medžiagos kiekį teismų praktikoje nepriėjo.

Galima paminėti LAT nutartį, kurioje buvo taikoma administracinė atsakomybė tuomet, kai medžiagos kiekis viršijo rekomendacijoje numatytą nedidelį kiekį, teismas šioje nutartyje nurodė: „Atkreiptinas dėmesys, kad ši lentelė buvo patvirtinta ne įstatymų leidėjo ir yra tik rekomendacinio pobūdžio, todėl teismas, kiekvienoje konkrečioje byloje, atsižvelgdamas į nusikaltimo dalyką ir kitas faktines bylos aplinkybes, bei kaltininkų tyčių ir visą tai įvertinęs, turi padaryti išvadą ar kaltininkų veikoje yra nusikaltimo ar administracinio teisės pažeidimo sudėtis. Pagal minėtą rekomendacinę lentelę heroino nedidelis kiekis sudaro iki 0,02 g ir už tokį kiekį kalti asmenys atsako administracine tvarka pagal ATPK 44 str. D.Bacevičius ir J.Zubavičius heroino neteisėtai įsigijo ir jį gabeno 0,021 g, kurį planavo abu suvartoti, pagal minėtą rekomendacinę lentelę šis kiekis faktiškai atitinka nedidelį kiekį (viršijo jį tik 0,001 g), todėl teismai padarė pagrįstą išvadą, kad jų veikoje yra tik administracinio teisės pažeidimo, numatyto ATPK 44 str. sudėtis, o ne nusikaltimo numatyto BK 232¹ str. sudėtis. Kasacinio skundo argumentas, jog remiantis minėta rekomendacine lentele būtina preciziškai tiksliai

¹⁰⁵ “Kauno apygardos teismo 2010 m. birželio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A–409–383–2010,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/237010089287619>

vadovautis joje nurodytų narkotinių medžiagų nedideliais kiekiais atribojant kaltų asmenų baudžiamąją atsakomybę nuo administracinės, yra nepagrįstas“¹⁰⁶.

Teismas šioje byloje laikėsi pozicijos, jog rekomendacija dėl kiekio nustatymo neturi privalomos reikšmės sprendžiant veikos pavojingumo klausimą, nes ji neturi įstatymo galios, o veikos pavojingumas nustatomas atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes. Pozicija jog teismas neprivalo vadovautis rekomendacijoje nustatytais kiekiais išsakyta ir LAT apžvalgoje sprendžiant bylas, susijusias su disponavimu narkotinėmis, ar psichotropinėmis medžiagomis. Šioje apžvalgoje teigiama jog rekomendacijoje numatyti kiekiai yra rekomendacinio pobūdžio, todėl teismas įvertinęs bylos aplinkybes gali peržengti numatytų kiekių ribas¹⁰⁷.

Galima sutikti su tokia pozicija, nes tais atvejais, kai pas asmenį randamos narkotinės, ar psichotropinės medžiagos, kurių kiekis yra labai artimas, ar net gi šiek tiek didesnis už rekomendacijoje nustatytą nedidelį kiekį, kitos bylos aplinkybės gali rodyti, kad veika nėra tokia pavojinga, jog reikėtų asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn. Pavyzdžiui jeigu draugas paprašo pasaugoti narkotines, ar psichotropines medžiagas, o asmuo sutinka tai padaryti, neturėdamas nei tikslo jas vartoti, nei platinti, ir net nenutuokia, jog laikomos medžiagos kiekis yra artimas rekomendacijoje nurodytam nedideliame kiekiui, akivaizdu, kad asmuo pažeidžia įstatymą, tačiau ar tokioje situacijoje jį reikėtų traukti baudžiamojon atsakomybėn kyla abejonių. Toks asmuo gali nenutuokti nei kokius padarinius ši medžiaga sukelia, nei kokį kiekį tos medžiagos laiko. Todėl nereikėtų atmesti galimybės taikyti ATPK 44 straipsnio 1 dalį vadovaujantis vien tuo, kad rastos medžiagos kiekis yra artimas, ar šiek tiek didesnis, nei rekomendacijoje nurodytas nedidelis kiekis. Tačiau reikėtų paminėti, jog teismai vertindami medžiagos kiekį ir veikos pavojingumą paprastai atsižvelgia į rekomendacijoje nurodytus kiekius ir jeigu pas kaltinamąjį randamas medžiagos kiekis yra artimas rekomendacijoje nurodytam nedideliame kiekiui, ar šiek tiek didesnis už jį, tokiais atvejais teismas paprastai atmeta galimybę taikyti administracinę atsakomybę.

Kad kiekis negali būti lemiamu kriterijumi sprendžiant atsakomybių klausimą nurodė LAT septynių teisėjų kolegija: „*Įsigaliojus naujajam BK, vien tik narkotinės ar psichotropinės medžiagos kiekio kriterijus nėra pakankamas administracinei ir baudžiamajai atsakomybei atskirti. Rekomendacijose nenurodžius žemutinės narkotinių ir psichotropinių medžiagų nedidelio kiekio ribos, šis kriterijus laikytinas vienu iš galimų ir vertintinų kartu su*

¹⁰⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. gegužės 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–358/2001,“ prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/20208?nr=105>

¹⁰⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 2 d. Teismų praktikos nusikalstamų veikų, susijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis ar pirmos kategorijos šių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) (BK 259–261, 263–264, 266 straipsniai) apžvalga,“ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Vilnius: Teismų praktika, 2014, Nr. 40.

kitais, leidžiančiais nustatyti didesnę arba mažesnę padarytos veikos pavojingumą, kurių visumos vertinimo svarba akcentuota ir Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje. Taigi, sprendžiant, kokia – baudžiamoji ar administracinė – atsakomybė taikytina, turėtų būti atsižvelgiama į padarytos veikos pavojingumą apibūdinančių požymių visumą – narkotinės ar psichotropinės medžiagos kiekį, rūšį (jos poveikį žmogaus organizmui), kaltininko veiksmų ypatybes, jų atlikimo vietą ir kitas aplinkybes“¹⁰⁸.

Taigi vien kiekis negali parodyti objektyvaus veikos pavojingumo laipsnio, turi būti įvertinamos ir kitos bylos aplinkybės, kurios gali rodyti didesnę, ar mažesnę veikos pavojingumą konkrečioje situacijoje. Atribojant atsakomybes vien tik vadovaujantis kiekio kriterijumi galima susidurti su situacijomis, kuomet pažeidimas pagal visas bylos aplinkybes turėtų būti prilyginamas nusikalstamai veikai, tačiau remiantis kiekio kriterijais jis būtų pripažintas administraciniu pažeidimu. Arba administraciniam pažeidimui prilyginama veika būtų įvertinta kaip nusikalstama. Tačiau įdomu tai, kad pats teismas minėtoje septynių teisėjų kolegijos nutartyje realiai rėmėsi vien tik rastos medžiagos kiekio kriterijumi, kuris buvo daug mažesnis už rekomendacijoje nurodyta nedidelį kiekį, todėl galime teigti, kad medžiagos kiekis yra laikomas vienu iš esminių kriterijų sprendžiant kurią iš atsakomybės rūšių taikyti, o papildomi požymiai gali didinti, arba mažinti veikos pavojingumą.

Teismai nagrinėdami bylas atkreipia dėmesį į tai kokia narkotinė, ar psichotropinė medžiaga aptikta pas kaltinamąjį. Kuo didesnis nedidelis kiekis narkotinės ar psichotropinės medžiagos nurodytas rekomendacijoje, tuo mažesnio pavojingumo yra ir pati medžiaga. Vienoje iš nutarčių teismas vertindamas veikos pavojingumą atsižvelgė į tai, kad kanapės yra prilyginamos lengviems narkotikams, todėl atsižvelgdamas į medžiagos rūšį, nedidelį jos kiekį 0,198 g., bei nenustatęs pavojingumą didinančių aplinkybių nusprendė, kad padaryta veika atitinka ATPK 44 straipsnio 1 dalyje nurodytą pažeidimą¹⁰⁹. Kitoje byloje asmuo buvo nuteistas pagal BK 259 straipsnio 2 dalį, nes disponavo 0,13 g. heroino. Teismas pažymėjo, jog heroinas turi sunkias pasekmes, prie jo lengva priprasti, taip pat medžiagos kiekis buvo tik 0,07 g. mažesnis už rekomendacijoje numatyta 0,2 g. nedidelį šios medžiagos kiekį¹¹⁰. Galime daryti išvadą, kad tais atvejais, kai randama medžiaga, kuri sukelia sunkias pasekmes, tokios medžiagos kiekis turi būti gerokai mažesnis už rekomendacijoje nurodytą nedidelį kiekį, arba turi būti kitos aplinkybės mažinančios veikos pavojingumą. Jeigu randamas nedidelis kiekis lengvųjų narkotinių medžiagų, nenustačius pavojingumą didinančių aplinkybių taikoma

¹⁰⁸ “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2012 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–7–76/2012,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/151425954456393>

¹⁰⁹ “Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. liepos 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A2.1.–10690–1017/2016,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/29312877680247>

¹¹⁰ “Vilniaus apygardos teismo 2015 m. rugsėjo 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A–545–387/2015,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/194988943000568>

administracinė atsakomybė. Venoje iš šių bylų teismas savo sprendimą argumentavo ir tuo, jog asmuo buvo 12 kartų teistas, tarp jų ir už veikas susijusias su disponavimu narkotinėmis, bei psichotropinėmis medžiagomis, taip pat reikšminga aplinkybe laikė tai, kad asmuo nusikalstamą veiką padarė iš karto po lygtinio paleidimo, bei pasižadėjimo daugiau įstatymų reikalavimų nepažeidinėti.¹¹¹

Teismai ne tik minėtoje nutartyje, tačiau ir kitose bylose dažnai veikos pavojingumą vertina atsižvelgdami į asmenį apibūdinančius požymius. Tačiau tokie argumentai prieštarauja taisyklėms suformuluotoms anksčiau minėtoje LAT septynių teisėjų kolegijos nutartyje, kurioje pasakyta, kad kaltininko asmenybę apibūdinantys duomenys neturi įtakos veikos pavojingumui, šie duomenys reikšmingi tik skiriant bausmę¹¹². Tą patvirtino LAT vienoje iš savo nutarčių nurodydamas, jog: „2K–7–76/2012 kasacinės instancijos teismo nutartyje aiškiai pasisakyta, kad veikos pavojingumas siejamas su pačios veikos požymių kiekybine ir kokybine išraiška konkrečioje situacijoje, o ne kaltininko asmenybe bei pakartotinumu, kurie vertintini individualizuojant bausmės (ar administracinės nuobaudos) dydį“¹¹³. Atrodo, jog LAT laikosi griežtos pozicijos, kad veikos pavojingumas negali būti vertinamas per kaltinamojo asmenybę apibūdinančius požymius, tačiau, kitoje byloje LAT priimdamas nutartį rėmėsi kaltinamąjį apibūdinančiais požymiais, bei veikos pakartotinumu: „Pagal byloje nustatytas aplinkybes R. Ž. ne tik įgijo, bet ir laikė nenustatytą kiekį, tačiau ne mažiau kaip 0,104 g psichotropinės medžiagos metamfetamino, t. y. psichotropinės medžiagos, kurią draudžiama vartoti medicinos tikslais. Bylos duomenimis nustatyta, kad R. Ž. teisiamas antrą kartą, pats vartoja psichotropines medžiagas, o, pasak M. G., psichotropinėmis medžiagomis jis disponavo ne pirmą kartą. Dėl to, kolegijos nuomone, R. Ž. veika peržengia pavojingumo ribą, būdingą administraciniam teisės pažeidimui, o pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, kvalifikuodami R. Ž. veiką pagal BK 259 straipsnio 2 dalį, tinkamai taikė baudžiamąjį įstatymą“¹¹⁴. Taigi LAT praktika skiriasi vertinant veikos pavojingumą pagal asmenybę apibūdinančius požymius. Vienais atvejais, teismas vertina šiuos požymius kaip turinčius įtakos veikos pavojingumui išmatuoti ir vertina juos kaip vienus iš pagrindinių, kitais atvejais jie atmetami, kaip neturintys įtakos veikos pavojingumo vertinimui. Reikėtų sutikti su tos pozicijos šalininkais, kurie teigia, kad vertinant veikos pavojingumą šiais požymiais nereikėtų vadovautis. Tai jog asmuo vartoja narkotines medžiagas, ar tai, kad yra baustas už tai anksčiau, niekaip nesusiję su objektyviaisiais ir

¹¹¹ “Vilniaus apygardos teismo 2015 m. rugsėjo 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A–545–387/2015,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/194988943000568>

¹¹² “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2012 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–7–76/2012,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/151425954456393>

¹¹³ “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–163/2013,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/13141240663764>

¹¹⁴ “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–275–895/2015,“ prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/1049412>

subjektyviaisiais nusikalstamos veikos sudėties požymiais konkrečioje situacijoje. Tais atvejais, kai vertinant veikos pavojingumą atsižvelgiama į ankstesnius asmens pažeidimus galima įžvelgti ir *non bis in idem* principo pažeidimą, nes galima teigti, jog jis dar kartą baudžiamas už anksčiau padarytas veikas.

Vertinant veikos pavojingumą atsižvelgiama ir į veikos padarymo vietą, kuri gali rodyti didesnę, ar mažesnę veikos pavojingumą. Vienoje iš nutarčių LAT nurodė, jog tai, kad medžiaga buvo įgyta valstybėje, kurioje tai daryti leidžiama rodo mažesnę veikos pavojingumą: „*Nuteistasis patvirtino, kad skirdamas į Lietuvą manė, jog Maroke įsigytą hašišą surūkęs ir tabake jo nelikę, taigi neturėjo tikslo laikyti su savimi šią narkotinę medžiagą Lietuvoje. [...] Pažymėtina, kad nepaneigti kasatoriaus teiginiai, jog Lietuvoje draudžiamą disponuoti medžiagą jis įgijo valstybėje, kurioje jos apyvarta nėra uždrausta, ją vartojo sumaišydamas su tabaku ir, grįždamas į Lietuvą, buvo įsitikinęs, kad jos nelikę. Toks nuteistojo suvokimas rodo, kad jo veiksmai nebuvo aiškiai nukreipti į įstatymo saugomų vertybių pažeidimą.[...] Taigi šioje konkrečioje situacijoje nustatyti V. R. veikos pavojingumą apibūdinantys subjektyvūs ir objektyvūs požymiai – neteisėtai įgytos ir laikytos narkotinės medžiagos kiekis, rūšis, kilę padariniai, nuteistojo veiksmų intensyvumas, trukmė, atlikimo vieta, tikslai ir motyvai – rodo, kad padaryta veika atitinka ne baudžiamojo nusižengimo, numatyto BK 259 straipsnio 2 dalyje, o administracinio teisės pažeidimo, numatyto ATPK 44 straipsnio 1 dalyje, sudėties požymius“¹¹⁵.*

Taigi kuomet veika padaryta teritorijoje, kurioje disponavimas narkotine, ar psichotropine medžiaga leidžiamas pagal įstatymus, tai vertinama, kaip mažiau pavojinga veika, nei tais atvejais, kai veika padaroma teritorijoje, kurioje disponavimas tokiomis medžiagomis draudžiamas. Tokių veiksmų teismas nelaiko tiesiogiai nukreiptų į įstatymo saugomos vertybės pažeidimą. Tačiau reikėtų atsižvelgti ir į tai, koks medžiagos kiekis gabenamas, iš valstybės, kurioje šiomis medžiagomis leidžiama disponuoti. Tais atvejais, kai pas asmenį randamas kiekis, kuris draudžiamas ir kitos valstybės įstatymais, tokiu atveju tai nerodytų mažesnio veikos pavojingumo, o priešingai, tai rodytų didesnę pavojingumą. Asmuo suprasedamas, jog medžiaga draudžiama pagal abiejų valstybių įstatymus ją įgyją ir laiko, todėl galima teigti, kad tokiais atvejais jo tyčia būtų nukreipta į baudžiamojo įstatymo saugomos vertybės pažeidimą.

Kitoje byloje teismas asmens padarytą veiką vertino kaip nusikalstama, tai motyvuodamas tuo, jog veika buvo padaryta kalėjime: „*Byloje nustatyta, kad kaltinamasis K. V. neturėdamas tikslo platinti, neteisėtai laikė nedidelį kiekį narkotinių medžiagų –0,004 g gryno heroino. Šias medžiagas įgijo ir laikė laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietoje– Marijampolės*

¹¹⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–306/2012,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/121476668753702>

*pataisos namuose, atlikdamas bausmę, būdamas baustas drausmine tvarka už narkotinių medžiagų vartojimą, suvokdamas, kad tokie veiksmai ne tik draudžiami pagal bausmės atlikimo vietos vidaus tvarkos taisyklės, bausmių vykdymo kodekso nuostatas, bet kad tokie veiksmai draudžiami ir baudžiamuoju įstatymu. Tai rodo, kad jo veiksmai buvo aiškiai nukreipti į baudžiamąjo įstatymo saugomų vertybių pažeidimą. Taigi šioje konkrečioje situacijoje nustatyti K. V. veikos pavojingumą apibūdinantys subjektyvūs ir objektyvūs požymiai – neteisėtai laikytos narkotinės medžiagos kiekis, rūšis, jo veiksmų atlikimo vieta, motyvai – rodo, kad padaryta veika atitinka ne administracinio nusižengimo, numatyto ATPK 44 straipsnio 1 dalyje, o baudžiamąjo nusižengimo, numatyto BK 259 straipsnio 2 dalyje sudėties požymius.*¹¹⁶ Analogiškas sprendimas buvo priimtas identiškoje byloje, kurioje gryno heroino kiekis buvo 0,0008 g.¹¹⁷

Šiose situacijose narkotinių medžiagų kiekis buvo pakankamai nedidelis, tačiau asmenys disponavo narkotinėmis medžiagomis, kurios sukelia sunkius padarinius, kaip jau minėjome esant tokiai situacijai reikėtų ieškoti papildomų aplinkybių, kurios galėtų rodyti mažesnę veikos pavojingumą. Tačiau šiais atvejais asmenys veikas padarė įkalinimo įstaigose žinodami, kad tokia veika draudžiama ne tik baudžiamąjo įstatymo, tačiau yra uždrausta ir vidaus taisyklėmis, todėl teismo nuomone tai rodo didesnę veikos pavojingumą ir asmens tyčią nukreiptą į baudžiamąjo įstatymo saugomą vertybę. Reikėtų sutikti su argumentais, kad veikos padarymo vieta turi įtakos sprendžiant veikos pavojingumo klausimą. Jeigu veiksmai atliekami teritorijoje, kurioje tokių medžiagų apyvarta leidžiama, tai galėtų rodyti, jog asmuo neturi tiesioginio tikslo pažeisti baudžiamąjo įstatymo saugomos vertybės, tačiau jeigu veika padaroma vietoje, kurioje disponavimas narkotinėmis, ar psichotropinėmis medžiagomis draudžiamas ir vidaus taisyklėmis, kaip pavyzdžiui kalėjime, mokykloje, darželyje, ar kitose vietose, tai turėtų rodyti didesnę veikos pavojingumą, nes pažeidžiamas ne tik įstatymas, tačiau ir kitos taisyklės, kurios kelia griežtesnius elgesio reikalavimus, o tai rodo asmens tiesioginę tyčią nukreiptą į įstatymo saugomos vertybės pažeidimą, taip kelia klausimą kodėl asmuo šias medžiagas laiko tokiose vietose, todėl nereikėtų atmesti platinimo tikslo.

Teismų praktikoje atsižvelgiama ir į laiko tarpą, kurį asmenys laikė narkotines, bei psichotropines medžiagas, tais atvejais kai asmuo iš karto sulaikomas po medžiagų įgijimo teismai tai vertina kaip aplinkybę, rodančią mažesnę veikos pavojingumą,¹¹⁸ tačiau autoriaus nuomone laiko tarpas negali turėti įtakos vertinant padarytos veikos pavojingumą. Tai, kad asmuo sulaikomas iš karto ir tai, kad asmuo medžiagas laikė ilgesnį laiko tarpą niekaip negali

¹¹⁶ “Marijampolės rajono apylinkės teismo 2016 m. rugsėjo 22 d. nuosprendis baudžiamąjoje byloje Nr. 1–467–564/2016,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/17701849409771>

¹¹⁷ “Marijampolės rajono apylinkės teismo 2016 m. birželio 23 d. nuosprendis baudžiamąjoje byloje Nr. 1–361–564/2016,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/61210213978608>

¹¹⁸ Pavyzdžiui: “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 1 d. nutartis baudžiamąjoje byloje Nr. 2K-543-139/2015,“ prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/1161590>

rodyti didesnio, ar mažesnio veikos pavojingumo, nes abiem atvejais medžiaga skirta saviems poreikiams tenkinti. Vertinant laiko tarpą negalima spręsti apie kaltinamojo tikslus, ką jis ketina daryti su ta medžiaga, ar ją suvartoti, ar perleisti. Būtent tikslas perleisti narkotines, ar psichotropines medžiagas skiria BK 259 straipsnio 2 dalį nuo BK 260 straipsnio. Todėl vertinant veikos pavojingumą nereikėtų atsižvelgti į laiko tarpą, kurį truko šios medžiagos laikymas.

Nesant aiškių kriterijų atribojant BK 259 straipsnio 2 dalį, bei ATPK 44 straipsnio 1 dalį, BK įtvirtinta nusikaltimo sudėtis turėtų įvesti daugiau aiškumo atribojant šias teisės normas, tačiau taip nėra. BK numatyti papildomi nusikalstamos veikos požymiai tokie kaip narkotinių, ar psichotropinių medžiagų gaminimas, gabenimas, siuntimas be tikslo jas platinti įveda dar daugiau neaiškumo. Pagal įstatymą šios veikos laikomos pavojingesnėmis negu įsigijimas ir laikymas. Tačiau teismų praktikoje kyla klausimų, ar šie požymiai gali rodyti didesnę veikos pavojingumą, nes vieno iš jų inkriminavimas užkerta kelią taikyti administracinę atsakomybę. Abejonių kelia tai, jog gabenimas laikomas pavojingesniu už medžiagos įgijimą, bei laikymą. Teismų praktikoje pasisakyta, kad: „*Gabenimu neturėtų būti laikomas medžiagų perkėlimas iš vienos vietos į kitą toje pat patalpoje, iš vieno pastato į kitą pastatą, toje pat namų valdoje, iš namo į kiemą ar lauką kaltininko sodyboje, nedidelio kiekio psichotropinių ar narkotinių medžiagų nešiojimas sau suvartoti ar pan*“¹¹⁹.

Remiantis šiuo išaiškinimu gabenimas neturėtų būti inkriminuojamas tais atvejais, kai asmuo narkotines, ar psichotropines medžiagas gabenasi turėdamas tikslą jas suvartoti, todėl tokiais atvejais gabenimo inkriminavimas atrodo keistai. Vienoje iš bylų LAT atmetė galimybę taikyti ATPK 44 straipsnio 1 dalį vien dėl to, jog buvo inkriminuotas gabenimas: „*Kaip pažymėjo apeliacinės instancijos teismas, tai kad ne mažiau kaip 1,14 g narkotinės medžiagos – kanapių ir jų dalių – ne tik įgijo, bet ją ir gabeno, neneigė ir pats nuteistasis O. P.. Nustatytas objektyvusis požymis – narkotinių medžiagų gabenimas eliminuoja galimybę O. P. taikyti administracinę atsakomybę*“¹²⁰. Teismas šiuo atveju tiesiogiai rėmėsi įstatymu, bei gabenimą laikė tokiu požymiu, kuris rodo didesnę veikos pavojingumą, bei atmetė galimybę kaltinamajam taikyti administracinę atsakomybę, tačiau jau anksčiau aptarėme, jog padarytos veikos negalima laikyti nusikalstama tik formaliai nustačius, kad padaryta veika atitinka BK straipsnį, reikia įvertinti, ar ji pasižymi pakankamu pavojingumu¹²¹. Kad gabenimas negali rodyti didesnio pavojingumo, nei medžiagų įgijimas, bei laikymas, kuomet tai daroma ne platinimo teismais

¹¹⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. birželio 21 d. Teismų praktikos nagrinėjant psichotropinių ar narkotinių medžiagų grobimo, neteisėto šių medžiagų ir jų pirmos kategorijos pirmtakų (prekursorių) gaminimo, įgijimo, laikymo, gabenimo, siuntimo, pardavimo ar kitokio platinimo baudžiamąsias bylas (BK 232-1, 232-2, 232-5, 232-10 str.) apžvalga,“ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Vilnius: Teismų praktika, 2002, Nr. 17.

¹²⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. rugsėjo 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–354/2014,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/88745556309178>

¹²¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–216/2013,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/129323519701611>

pasisakė ir Apeliacinis teismas, kuris nurodė, jog: „nedidelio kiekio narkotinių medžiagų nešimas negali būti laikoma labiau pavojinga veika, už šių medžiagų įgijimą ir vartojimą, kurios pagal pavojingumo laipsnį neviršija administracinės atsakomybės ribų“¹²².

Taigi matome, kad teismų praktikoje nedidelio kiekio medžiagos gabenimas vertinamas nevienodai. Reikėtų sutikti su apeliacinio teismo išvada, kad medžiagos gabenimas neturėtų rodyti didesnio pavojingumo negu jų įgijimas ir laikymas, kai nėra tikslo jas platinti. Kaip teisingai pastebėjo apeliacinis teismas, narkotinių ar psichotropinių medžiagų vartojimas neperžengia ATPK ribų, tačiau tokių medžiagų gabenimas turint tikslą jas suvartoti jau laikytinas nusikalstama veika, nors nereikėtų atmesti galimybės, jog asmuo gali ir apskritai atsisakyti suvartoti tokias medžiagas, bei kreiptis pagalbos į atitinkamas institucijas. Vienoje iš nutarčių Apeliacinis Teismas nurodė kad ne pats gabenimas rodo veikos pavojingumą, o gabenimo tikslas: „Bylos duomenimis nustatyta, kad šie asmenys, iš platintojų įgiję itin nedidelius kiekius narkotinių medžiagų, jas nešėsi / vežėsi (ar pasikėsino vežtis) į kitą vietą, tačiau beveik visi į savo gyvenamąsias vietas. Todėl nepaneigti išteisintųjų parodymai, kad taip elgdamiesi jie turėjo vienintelį tikslą – įgytas narkotines medžiagas iškart suvartoti. Kaip matyti iš teismų praktikos, labai svarbi aplinkybė, atibojant baudžiamąją atsakomybę nuo administracinės yra ne pats narkotinių medžiagų gabenimo faktas, o tikslo (ne) buvimas neapibrėžtą laiką laikyti medžiagas“¹²³.

Įstatyme įtvirtintas gabenimo požymis ne tik kad nepadedą išspręsti atsakomybių klausimo, tačiau sukelią dar daugiau sumaišties, nes teismams tenką spręsti, ar medžiagos gabenimas konkrečioje situacijoje gali rodyti didesnį veikos pavojingumą. Kaip teisingai pastebėjo teismas, reikėtų vertinti tai, koks yra gabenimo tikslas, jeigu medžiaga gabenama turint tikslą ją suvartoti, tai gabenimas neturėtų būti inkriminuotas, tačiau turi būti įvertintos ir kitos bylos aplinkybės. Vienoje iš nutarčių LAT spręsdamas kurią iš atsakomybės rūšių taikyti atsižvelgė į tai, jog asmuo disponavo nedideliu kiekiu 1.252 g. kanapių ir jų dalių, taip pat į tai, jog asmuo šia medžiaga disponavo naktiniame klube, kuriame susirenką daugybė žmonių, taip pat buvo paruoštos kelios dozės šių medžiagų, sulaikomas asmuo elgesį agresyviai, grasino, priešinosi, siūlė pinigų, neprisipažino padaręs veiką, todėl teismas atsižvelgdamas į subjektyviuosius ir objektyviuosius požymius, kurie apibūdina BK 259 straipsnio 2 dalį nutarė atmesti asmens skundą, bei pritarė pirmosios ir apeliacinės instancijos teismo išvadoms dėl asmens nuteisimo pagal BK 259 straipsnio 2 dalį.¹²⁴ Šiuo atveju galėtų būti svarstomas

¹²²“Panevėžio apygardos teismo 2016 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A–86–366/2016,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/188191586558869>

¹²³“Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. gegužės 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A–84–396/2015,“ prieiga per internetą: <http://www.infollex.lt/tp/1047265?nr=1>

¹²⁴“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. sausio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–77–489/2016,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/20047687836672>

gabenimo inkriminavimas, nes tai, jog asmuo buvo paruošęs kelias dozes, kuriomis disponavo naktiniame klube rodo, jog jis galėjo turėti tikslą ne tik šias medžiagas vartoti, tačiau ir jas perleisti, atsižvelgiant ir į tai, jog naktiniuose klubuose yra gana populiari tokias medžiagas platinti. Teismas šioje byloje įvertinęs visas aplinkybes nustatė kad padaryta veika atitinka nusikalstamai veikai keliamus reikalavimus, galime pastebėti, jog nustačius nedidelį medžiagos kiekį, buvo atsižvelgiama į kitas aplinkybes, kurios rodė didesnį, veikos pavojingumą. Šiuo atveju sprendimui įtakos turėjo jau anksčiau aptarta nusikalstamos veikos padarymo vieta, bei tai, kad buvo paruoštos dvi dozės. Pagal šioje byloje esančias aplinkybes galima kalbėti ir apie asmens tikslą platinti šias medžiagas, tačiau tai taip pat yra vertinamasis kriterijus, kurį reikia įrodyti. Todėl gabenimo inkriminavimas tokiu atveju galėtų būti pateisinamas tuo, jog tikslas platinti medžiagas turi būti įrodytas, negalima remtis prielaidomis. Galime manyti, kad teismai neturėdami galimybių įrodyti platinimo tikslą, gali inkriminuoti gabenimą, bei taip taikyti baudžiamąją atsakomybę. Tą patį galime pasakyti ir apie medžiagų gaminimą, bei siuntimą, kuomet šie veiksmai atliekami turint tikslą jas suvartoti pačiam. Jeigu pas asmenį randamas džiovinamas kanapės lapas, nereikėtų asmens iš karto traukti baudžiamojon atsakomybėn motyvuojant tuo, kad asmuo gamino narkotine, ar psichotropine medžiaga, vargu ar toks gaminimas yra pavojingesnis, už sunkiųjų narkotinių, ar psichotropinių medžiagų įgijimą, bei laikymą. Todėl šie požymiai turėtų būti vertinami kiekvienoje byloje atsižvelgiant į visas bylos aplinkybes, vertinant pavojingumą didinančius, bei mažinančius požymius.

Įvertinus teismų praktiką sunku nubrėžti aiškią ribą tarp BK 259 straipsnio 2 dalies ir ATPK 44 straipsnio 1 dalies. Teismai nustatinėdami veikos pavojingumą bylose susijusiose su narkotinių ar psichotropinių medžiagų įgijimu, bei laikymu dėl tam tikrų kriterijų vertinimo pasisako skirtingai. Vis tik galima teigti, kad vienas pagrindinių kriterijų yra medžiagos kiekis, į kurį atsižvelgiant ieškoma kitų požymių, kurie gali didinti, ar mažinti veikos pavojingumą. Veikos pavojingumą didinančiais, ar mažinančiais požymiais galime laikyti medžiagos rūšį, veikos padarymo vietą, laiko tarpą kuomet buvo laikomos medžiagos, taip pat teismai remiasi ir asmenį apibūdinančiais požymiais, tačiau dėl šio požymio teismų praktika išsiskiria. Teismų praktikoje taip pat nėra vieningos nuomonės, ar gabenimas gali būti aplinkybe rodančia didesnį veikos pavojingumą, bei užkertančia kelią administracinės atsakomybės taikymui. Teismai neretai panašiose bylose priima skirtingus sprendimus, bei tam tikrus požymius vertina skirtingai, suteikdami jiems skirtingą reikšmę, tačiau tai yra natūralu, nes, vertinant kuri atsakomybės rūšis turi būti taikoma iš esmės yra remiamasi vertinamaisiais požymiais, o kaip jau kalbėjome anksčiau juos teismas vertina vadovaudamasis savo teisine sąmone ir vidiniu įsitikinimu. Taigi kiekvienu atveju teismas sprendžia kuriems iš kriterijų suteikti svarbesnę reikšmę ir kuriuos laikyti esminiais nustatant veikos pavojingumą.

Galime paminėti, jog Dr. D. Pranka teigia, jeigu medžiagos kiekis 5 ar 10 kartų mažesnis už rekomendacijoje numatytą nedidelį kiekį, tokiu atveju papildomi kriterijai turintys įtakos pavojingumo nustatymui tampa nebesvarbūs, jeigu kiekis labai artimas numatytam rekomendacijoje, teismas tokią veiką paprastai pripažintų baudžiamuoju nusižengimu pagal BK 259 straipsnio 2 dalį, jeigu ir būtų kitų aplinkybių rodančių mažesnę veikos pavojingumą.¹²⁵ Su tokia nuomone, jog medžiagos kiekis gali būti vienas pagrindinių kriterijų atribojant BK ir ATPK normas galima sutikti, nes yra daugybe atvejų, kuomet bylos baigtis priklausė nuo rastos medžiagos kiekio, tačiau tai galima paaiškinti tuo, jog medžiagos kiekį galime laikyti atskaitos tašku vertinant veikos pavojingumą, todėl kuomet laikomas pakankamai mažas kiekis narkotinių, ar psichotropinių medžiagų, bei nėra aplinkybių, kurios didina, ar mažina veikos pavojingumą, jis gali būti laikomas vieninteliu ir esminiu kriterijumi atribojant atsakomybės rūšis. Vis tik nesant žemutinės nedidelio kiekio ribos, be papildomų kriterijų sunku nustatyti, kur baigia galioti administracinė atsakomybė o kur prasideda baudžiamoji. Todėl teigti, jog vien kiekis turi būti tas kriterijus, kuris atriboja BK ir ATPK normas negalime. Jeigu rekomendacijoje būtų nustatyta tiksliai nedidelio kiekio žemutinė riba, tokiu atveju šiuo kriterijumi būtų galima vadovautis kaip vienu iš esminių, per daug dėmesio neskiriant kitoms aplinkybėms.

Autoriaus nuomone, įvedant minimalią ribą reikėtų atsižvelgti į proporcijas, kiek kartų skiriasi konkrečios medžiagos didelio kiekio žemutinė riba, nuo labai kiekio žemutinės ribos nurodytos rekomendacijoje. Kaip pavyzdį galime pateikti kanapes ir jų dalis. Kanapių ir jų dalių didelio kiekio žemutinė riba yra 500 g., o labai didelio kiekio žemutinė riba 2500 g. Taigi tarp didelio ir labai didelio kiekio žemutinės ribos skirtumas yra 5 kartai. Todėl atsižvelgiant į tai būtų racionalu, jog ir nedidelio kiekio žemutinė riba būtų 5 kartus mažesnė už rekomendacijoje numatyta maksimalią nedidelio kiekio ribą, kuri yra 5 g. todėl žemutine nedidelio kiekio riba reikėtų laikyti 1 g. Tai galima pagrįsti tuo, jog jeigu didelis ir labai didelis kiekis skiriasi 5 kartus, būtų logiška, jog nedidelis kiekis ir labai nedidelis kiekis taip pat turėtų skirtis atitinkamai 5 kartais. Tokį apskaičiavimo metodą būtų galima taikyti visoms medžiagoms. Tačiau net ir įvedus žemutinę nedidelio kiekio ribą, vis vien reikėtų atsižvelgti į kitas aplinkybes, kurios galėtų turėti įtakos veikos pavojingumui, nes kiekis yra tik atskaitos taškas, o papildomos aplinkybės gali nulempti tai kuri iš atsakomybės rūšių turėtų būti taikoma.

Daug vilčių dedama į naująjį ANK, kuris turėtų išspręsti šią problemą ir pagaliau nubrėžti aiškią ribą tarp BK 259 straipsnio 2 dalies ir ATPK 44 straipsnio 1 dalies. Tiesą sakant šis kodeksas tai ir padaro, jis aiškiai atriboja atsakomybes, tačiau pagrindinė problema ta, jog jis apskritai pašalina galimybę už šias veikas asmenį traukti administracinėn atsakomybėn. Todėl toks įstatymų leidėjo žingsnis kritikuotinas, nes teismų praktikoje galime rasti daugybe bylų,

¹²⁵ Darius Pranka, *supra* note 9, p. 1516.

kuriose buvo taikyta ne baudžiamoji, o administracinė atsakomybė. Įstatymų leidėjas pasuko lengviausiu keliu ir veiką kriminalizavo nepalikdamas galimybės taikyti švelnesnės atsakomybės rūšies. Jau anksčiau aptarėme, kad kriminalizuotos turėtų būti tik pačios pavojingiausios veikos, griežtai laikantis kriminalizavimo kriterijų, bei besąlygiškai laikantis *ultima ratio* principo.

Teismų sprendimai rodo, jog šios veikos nėra tokio pavojingumo, kad kiekvienu atveju reikėtų taikyti baudžiamąją atsakomybę. Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad už šių medžiagų vartojimą gresia tik administracinė atsakomybė, o už šių medžiagų įgijimą ir laikymą turint tikslą jas suvartoti numatyta baudžiamoji atsakomybė. Nelogiška, kad medžiagos suvartojimas traktuotinas kaip administracinis pažeidimas, o medžiagos laikymas turint tikslą ją suvartoti užtraukia baudžiamąją atsakomybę. Autoriaus nuomone, baudžiamoji ir administracinė atsakomybės turėtų būti atskirtos aiškiais požymiais, kurių didesnis pavojingumas nekeltų jokių abejonių. Todėl įstatymų leidėjas turėtų BK 259 straipsnio 2 dalį perkelti į ATPK (ANK), taip atribodamas baudžiamąją ir administracinę atsakomybes pagal veikos padarymo tikslą. Toks problemos sprendimas būtų racionaliausias, nes kuomet atliekami BK 259 straipsnio 2 dalyje numatyti veiksmai, be tikslo šias medžiagas platinti bei medžiagos kiekiai mažesni už rekomendacijoje nurodytą maksimalų nedidelį kiekį veika nėra tokia pavojinga, jog reikėtų taikyti griežčiausią iš teisinės atsakomybės rūšių.

2.2 Teisės pažeidimai verslo tvarkai

Verslas lietuvių kalbos žodyne suprantamas kaip veikla, darbas, iš kurio gyvenama, gaunama pelno¹²⁶. Norint imtis verslo, pagal Lietuvos Respublikos įstatymus būtina jį įregistruoti tai reiškia tam reikia pasirinkti tokios veiklos formą, tai gali būti padaryta įsteigiant juridinį asmenį, arba dirbant pagal individualią veiklą¹²⁷. Tam tikrais atvejais norint imtis atitinkamos veiklos, reikia gauti licenciją pasirinktos veiklos vykdymui. Pagal LR CK 2.77straipsnio pirmą dalį, įstatymų numatytais atvejais juridiniai asmenys gali imtis tam tikros rūšies veiklos tik gavę įstatymų nustatyta tvarka išduotą licenciją. Šio straipsnio antroje dalyje numatyta, kad juridinis asmuo privalo turėti visas licencijas, kurios įstatymuose yra nustatytos kaip būtinos jos veiklos sąlygos.¹²⁸ Licencijų būtinumas aiškinamas tuo, jog tam tikros rūšies veiklai būtina turėti papildomų įgūdžių, veiklos kokybiškumui užtikrinti, gali nepakakti bendrųjų priemonių, arba netinkamai vykdant tam tikrą veiklą gali būti pažeisti viešieji interesai, geros moralės principai, kilti grėsmė žmonių sveikatai ir gyvybei, asmenų turtui ir jų teisėms, bei

¹²⁶ Gertrūda Naktinienė ir kt., *Lietuvių kalbos žodynas: elektroninis variantas* (Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005, atnaujinta versija 2008), prieiga per internetą: <http://lkz.lt/startas.htm>

¹²⁷ Olegas Fedosiukas, *supra* note 9, p. 306

¹²⁸“Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,“ *Valstybės žinios* 74 , 2262 (2000).

teisėtiems interesams¹²⁹. Taigi licencijuojant veiklą siekiama užtikrinti papildomų reikalaujamų įgūdžių turėjimą, kad nekiltų neigiami padariniai, kurie tiesiogiai susiję su užsiimamos veiklos vykdymu, dėl tam tikrų įgūdžių trūkumo, licencijos būtinumą gali nustatyti tik įstatymai. Tik įvykdžius visas įstatymų numatytas sąlygas galima imtis ekonominės veiklos. Ekonominė veikla suprantama kaip „veikla, kuria siekiama gauti pajamų ar kitos ekonominės naudos ir ši veikla yra tęstinio, bei pastovaus pobūdžio“¹³⁰. Įstatymuose yra įtvirtinta, kad tam tikro pobūdžio veikla gali užsiimti tik juridiniai asmenys, todėl nesilaikant tokių reikalavimų gali kilti baudžiamoji arba administracinė atsakomybė. Reikia paminėti, jog užsiimant ekonomine veikla, siekiama gauti pajamų, arba kitos naudos, taip pat ji yra tęstinio ir pastovaus pobūdžio, tokie veiklai būdingas ir veikimas savo vardu bei savo rizika, todėl nelegaliai dirbant samdomu darbuotojų atsakomybė pagal BK 202 straipsnio 1 dalį nekyla¹³¹. Įstatymai draudžia verstis ūkine, komercine, finansine, ar profesine veikla neturint tam licencijos, ar kitu neteisėtu būdu.

BK 202 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad atsakomybė kyla tam kas versliškai, ar stambiu mastu ėmėsi ūkinės, komercinės, finansinės ar profesinės veiklos neturėdamas licencijos (leidimo) veiklai, kuriai ji (jis) reikalinga, ar kitokiu neteisėtu būdu. ATPK 173 straipsnis numato atsakomybę tam, kas vertėsi komercine, ūkine, finansine ar profesine veikla neturint licencijos (leidimo) veiklai, kuriai reikalinga licencija (leidimas), ar kitokiu neteisėtu būdu. Lyginant šias dvi straipsnių dispozicijas matyti, kad baudžiamosios ir administracinės atsakomybės esminis skirtumas užprogramuotas veikos sudėtyje, kurioje nurodyta, kad baudžiamoji atsakomybė galima tik už vertimąsi ekonomine veikla versliškai, arba stambiu mastu. ATPK 173 straipsnio 4 dalyje yra pastaba, kurioje nurodoma, kad administracinė atsakomybė kyla tuomet, kai verčiamasi komercine, ūkine, finansine ar profesine veikla neturint licencijos veiklai, kuriai reikalinga Lietuvos Respublikos įstatymuose numatyta licencija, ar kitokiu neteisėtu būdu ir gaunamos pajamos (įplaukos) ar paskutiniųjų 12 mėnesių pajamos (įplaukos), ar nustatyta tvarka neįtrauktų į apskaitą prekių vertė neviršija 500 minimalių gyvenimo lygių (MGL) dydžio sumos. Dėl stambaus masto nustatymo yra pasisakęs ir LAT, kuris nurodo: „*Stambaus masto sąvoka Baudžiamajame kodekse nepateikta, tačiau sisteminis įstatymų aiškinimas leidžia spręsti, kad, viršijus ATPK 173 straipsnyje numatytą 500 MGL dydžio sumą, kyla nebe administracinė, o baudžiamoji atsakomybė*“¹³². Inkriminuojant stambaus masto požymį teismų praktikoje problemų paprastai nekyla, nes įstatyme yra nurodyta, jog stambus mastas siejamas su 500 MGL suma. Pagrindinė problema kyla dėl versliškumo

¹²⁹ Vytautas Mikelėnas, ir kt., *Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras: asmenys 2-oji knyga* (Vilnius: Justitia, 2001), 173

¹³⁰ Olegas Fedosiukas, *supra* note 9, p.305.

¹³¹ *Ibid.*

¹³² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–574/2011,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/46560565682326>

požymio, kuris nei BK nei ATPK nėra išaiškintas, o jo turinys priklauso nuo teisę taikančių subjektų vertinimo konkrečioje byloje.

Taip pat reikėtų paminėti, jog problemų sukelia ir požymio vertinimas ekonomine veikla kitokiu neteisėtu būdu vertinimas, nes kas laikoma vertimusi veikla kitu neteisėtu būdu BK nenurodo. LAT yra išaiškinęs, jog vertinimas veikla kitu neteisėtu būdu turėtų būti siejamas su nelegaliu veiklos pobūdžiu¹³³. Siekdamas išaiškinti kokia tai gali būti veikla, LAT pateikia šiuos pavyzdžius: „1) *neįregistravus juridinio asmens, verčiamasi veikla, kurią turi teisę vykdyti tik juridiniai asmenys*; 2) *kai imamasi individualios veiklos jos neįregistravus ir neįgijus verslo liudijimo (faktiškai nuslėpus ją ir iš jos gaunamas pajamas nuo mokesčio administratoriaus)*; 3) *kai akivaizdžiai peržengiamos licencijoje (leidimo) apibrėžtos veiklos ribos*; 4) *kai licencija (leidimas) gauta pateikiant atsakingai institucijai melagingus duomenis ir pan.*“¹³⁴. Taigi atsakomybė kyla tik tuomet, kai verčiamasi ekonomine veikla neturint tam būtinos licencijos, arba šios veiklos vykdymas susijęs su tam tikro pobūdžio neteisėtų veiksmų atlikimu.

Kaip jau minėjome daugiausia problemų atribojant atsakomybės rūšis kelia versliškumo požymis, kuris apibūdinamas kaip „vertinamas ūkine, komercine, finansine, ar profesine veikla, kuria užsiimama sistemingai, ar nuolat (t.y. paprastai ne mažiau nei tris kartus) ir tokia veikla yra nuolatinis pagrindinis, ar papildomas kaltininko pajamų šaltinis“¹³⁵. Kad versliškumas siejamas su veikos pastovumu ir pajamų gavimu laikomasi ir teismų praktikoje: „*versliškumas yra vertinamas požymis, kuris nustatomas, kai ūkine, komercine, finansine ar profesine veikla minėtais būdais užsiima sistemingai ar nuolat (paprastai ne mažiau kaip tris kartus) ir tokia veikla yra nuolatinis pagrindinis ar svarbus, papildomas kaltininko pajamų šaltinis*“¹³⁶. Tačiau toks versliškumo aiškinimas yra abejotinas, minėjome jog ekonominė veikla siejama su pastovumu ir pajamų gavimu, todėl sunku suvokti, kaip reikėtų inkriminuoti veikos pastovumą, bei pajamų gavimą veiklai, kuri yra pastovi ir kuria siekiama gauti pajamų¹³⁷. Atsižvelgiant į tai, kad versliškumo požymiui trūksta aiškumo, dažnai baudžiamosios atsakomybės taikymą bandoma pagrįsti būtent šiuo požymiu. Kaip pavyzdį galime pateikti LAT bylą, kurioje prokuroras veiklos versliškumą aiškino tuo, jog asmuo už panašias veiklas jau baustas administracine tvarka: „*R. B. neteisėti poelgiai, už kuriuos ji jau yra pripažinta kalta ir nubausta įsiteisėjusiais nutarimais administracinės teisės pažeidimų byloje, negali būti iš naujo*

¹³³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–490/2010,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/279150559437582>

¹³⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2013 m. vasario 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–7–58/2013.“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/215546690398615>

¹³⁵ Armanas Abramavičius ir kt., *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras: specialioji dalis 2 kn.* (Vilnius: Registrų centras, 2009), 476.

¹³⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–159/2013,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/256089746620117>

¹³⁷ Olegas Fedosiukas, *supra* note 9, p. 309.

vertinami tiriant inkriminuoto nusikaltimo sudėties požymius jos veikoje, nes taip būtų pažeistas draudimas bausti už tą pačią veiką antrą kartą (non bis in idem). [...] Versliškumas kaip BK 202 straipsnio 1 dalyje numatytos nusikalstamos veikos sudėties požymis turi būti suvokiamas kaip kriterijus, rodantis didesnę nusikalstamos veikos pavojingumą nei analogiško administracinės teisės pažeidimo (ATPK 173 straipsnis), todėl jis negali būti identifikuojamas vien pagal padarytų pažeidimų skaičių, veikos pastovumą ar sistemingumą”¹³⁸.

LAT šalindamas įstatymų leidėjo paliktas spragas susijusias su versliškumo požymiu, savo praktikoje stengiasi įvesti tam tikrus šio požymio kriterijus, kurie galėtų rodyti didesnę padarytos veikos pavojingumą lyginant su ATPK 173 straipsniu. Vienoje iš bylų, kurioje E. M. buvo kaltinama tuo jog netesėtai, patalpose esančiose Kaune, Laisvės al. 99, versliškai teikė vertimo paslaugas, gavo už tai 10 912,72 Lt pajamų ir nesumokėjo 1636 Lt gyventojų pajamų mokesčio teismas nurodė, kad: „ATPK 173 straipsnio 1 dalyje vartojamas terminas „vertimasis veikla“ ir BK 202 straipsnio 1 dalyje vartojamas terminas „ėmimasis veiklos versliškai“ reiškia ne ką kita kaip veiklos pastovumą, nuolatinį jos pobūdį. Pagal įstatymo formuluotę baudžiamoji atsakomybė už verslišką ėmimąsi ūkinės, komercinės, finansinės ar profesinės veiklos neteisėtu būdu galima ir nesant stambaus masto požymio. Taigi versliškumo sąvoka turi apimti ne tik veiklos pastovumą ir nuolatinį jos pobūdį, bet ir kitus požymius, skiriančius ją nuo vertimosi komercine ar kitokia veikla sąvokos. Tokie požymiai – tai parengiamųjų darbų neteisėtai komercinei ar kitokiai veiklai organizuoti ir vykdyti atlikimas, šios veiklos valdymas ir kitokie veiksmai, rodantys didesnę veikos pavojingumo laipsnį. Kiekvienu atveju šis klausimas sprendžiamas individualiai, priklausomai nuo faktinių bylos aplinkybių [...] Pagal teismų nustatytas bylos aplinkybes E. M. savo neteisėtą vertimų veiklą vykdė, pasinaudodama personaline įmone „Jaunimo žodis“, o pati, kaip fizinis asmuo, šiai veiklai vykdyti sąlygų nesukūrė. Tokia neteisėta veikla teismų teisingai nevertinama kaip versliška“¹³⁹.

Teismas aiškindamas versliškumo požymį nurodė, kad versliškumo negalima grįžti vien veikos pastovumu, nes jau pats vertimasis ekonomine veikla ir yra siejamas veikos pastovumu ir siekiu gauti pelną, teismas teisingai pažymi, kad didesnę pavojingumą turi rodyti papildomi kriterijai. Tačiau kelia abejonų, ar šioje byloje teismo suformuoti kriterijai tikrai gali rodyti didesnę veikos pavojingumą. Jeigu minėtoje situacijoje E. M. būtų teikusi vertimo paslaugas, ne veikdama per personalinę įmonę, o būtų patalpinusi skelbimą internete, jog teikia tokias paslaugas, taip pat įsigijusi kompiuterį, ar programinę įrangą tokiai veiklai vykdyti, bei

¹³⁸ “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–335/2012,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/72138870670524>

¹³⁹ “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–574/2011,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/46560565682326>

būtų gavusi tokias pat pajamas, vargu ar būtų galima teigti, kad vien dėl to veika tampa pavojingesnė ir už ją reikėtų taikyti baudžiamąją atsakomybę. Apskritai kyla abejonių, ar galima pradėti vykdyti net ir smulkia ekonomine veikla neatlikus bent keleto iš veiksmų, kuriuos teismas įvardija kaip rodančius didesnį pavojingumą, todėl teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kai smulki ekonominė veikla laikoma versliška, nes asmuo atliko tam tikrus parengiamuosius darbus, bei pats užsiėmė tokios veiklos vykdymu.

LAT pateiktas naujausias versliškumo apibrėžimas patvirtina, kad veikos pavojingumą turi rodyti kiti požymiai: „*Teisėjų kolegijos vertinimu, versliškumas kaip baudžiamosios atsakomybės taikymo kriterijus iš esmės reiškia didesnį neteisėtos ekonominės veiklos mastą, kiek tai nesutampa su kitu anksčiau aptartu 500 MGL kriterijumi. Tokį didesnį veiklos mastą (ir pavojingumą) galėtų rodyti išvystyta neteisėto verslo infrastruktūra, platūs ryšiai su tiekėjais, aktyvi teikiamų paslaugų vartotojų paieška, samdomų darbuotojų buvimas, didelių organizacinių pastangų poreikis verslui vykdyti ir pan. Tačiau, turint galvoje versliškumo kriterijaus neapibrėžtumą, konstatuotina, kad baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą ekonominę veiklą pagal šį kriterijų visada turi būti pagrįsta teismo vidiniu įsitikinimu dėl tokios neteisėtos veiklos didesnio pavojingumo ir administracinės atsakomybės nepakankamumo bei neproporcingumo. Nepritartina tokiai teismų praktikai, kai iš esmės smulki neteisėta ekonominė veikla dirbtinai kriminalizuojama remiantis aiškumo stokojančiu versliškumo požymiu*“¹⁴⁰.

Reikėtų sutikti su teismo argumentais, jog veiklos pavojingumą turi rodyti, ne jos pastovumas, ar atskirų darbų atlikimas, tačiau veiklos mastas. Galime pastebėti, jog šiuo atveju teismas nesiryžta vienareikšmiškai apibrėžti šio požymio ir neatmeta jo vertinamumo, nes nurodo, kad visais atvejais teismas baudžiamosios atsakomybės taikymą turi pagrįsti vidiniu įsitikinimu, bei administracinės atsakomybės nepakankamumu, tai reiškia, kad net ir nustačius teismo nurodytus kriterijus, kurie turėtų rodyti didesnį veiklos mastą reikėtų įvertinti, ar už padarytą veiką nepakaktų administracinės atsakomybės. Nors teismai bando įvesti versliškumo požymio sampratą, tačiau reikėtų sutikti su Dr. P. Veršekio nuomone, jog teismo suformuoti pavyzdiniai versliškumo požymiai nepaneigia jo vertinamumo¹⁴¹.

Kad versliškumas gali būti vertinamas įvairiai net ir esant anksčiau teismo suformuotiems versliškumo požymio elementams patvirtina ir teismų praktika. Asmuo buvo kaltinamas tuo jog ėmėsi veiklos versliška, nes skolino pinigus kitiems asmenims, bei už tai gaudavo pajamas. LAT šioje byloje asmenį išteisino neįžvelgdamas jo veikloje versliškumo, teismas nurodė: „*asižvelgiant į versliškumo požymio turinio neapibrėžtumą, inkriminuojant šį požymį, reikia vertinti aplinkybių, reikšmingų darant išvadą dėl veiklos versliškumo, visumą, o*

¹⁴⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–515/2014,“
prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/205667930334312>

¹⁴¹ Paulius Veršekys *supra* note 58, p. 243.

ne pasirinktinai sureikšminti tik atskiras aplinkybes, kaip tai padarė apeliacinės instancijos teismas. [...] Apeliacinės instancijos teismas nurodė, jog M. L. neteisėtos veiklos versliškumą rodo tai, kad jis 2010–2012 m. internetinėje erdvėje rašydavo skelbimus apie teikiamas piniginių lėšų skolinimo paslaugas, taip reklamuodamas savo veiklą; jis susirasdavo klientus, jiems skolindavo įvairias pinigų sumas, o skolininkai pasirašydavo vekselius kelis ar net keliasdešimt kartų didesnėms sumoms nei paskolinta, iš šių skolinimų jis gaudavo palūkanas, jam buvo perrašomi automobiliai, o neapmokėtus vekselius jis nukreipdavo antstoliams juose nurodytoms sumoms išieškoti. Pasak šio teismo, tokie M. L. nevienkartiniai ir ne su vienu asmeniu atliekami veiksmai parodo, kad jo veikla nebuvo atsitiktinė, priešingai, jis veikė aktyviai, sistemiškai, sąmoningai ir tinkamai pasiruošęs tokiai veiklai, taigi – versliškai. Kasacinės instancijos teismo teisėjų kolegija laiko tokį versliškumo požymio motyvavimą dirbtiniu ir sutinka su pirmosios instancijos teismo išvadomis, kad šie M. L. veiksmai nesiekia tokio pavojingumo laipsnio, kad užtrauktų baudžiamąją atsakomybę. Pažymėtina tai, kad jis rašė skelbimus internete apie teikiamas paslaugas, rūpinosi paskolos užtikrinimu, nerodo nei didesnio finansinės veiklos masto, nei reikšmingų parengiamųjų darbų tokiai veiklai organizuoti, vykdyti ir valdyti. Be to, M. L. skolino palyginti nedideles pinigų sumas (200–2000 Lt (57,92–579,24 Eur), jo veikla truko palyginti neilgai, kaip teismų nustatyta, porą metų (2010–2012 m.) ir ne itin intensyviai (paskolino vienuolikai fizinių asmenų)“¹⁴².

Reikia sutikti su kasacinio teismo išvada, kad tokios veikos negalima laikyti versliška, nes versliškumą reikėtų tapatinti su veiklos pavojingumu, kuris nustatinėjamas konkrečioje byloje. Jeigu remtumėmės pavyzdiniais versliškumo išaiškinimais, šia veiklą galėtumėme laikyti versliška, nes asmuo ieškojo klientų, sudarinėjo sutartis, veikla tesėsi keleriais metais, nesumokėjusius klientus jis perduodavo antstoliams, tačiau kaip teisingai pastebėjo teismas, ši veikla nėra tiek pavojinga, kad už ją reikėtų taikyti baudžiamąją atsakomybę. Sunku įsivizuoti, jog per du metus vienuolikai asmenų paskolinus pakankamai nedideles sumas tai galima laikyti versliškumu ir teigti, kad ši veikla yra pavojinga. Kaip teismas pastebėjo, reikia vertinti aplinkybių visumą, o ne atskiras aplinkybes, bei jomis grįsti veikos pavojingumą. Panašioje byloje LAT kaltinamojo veiklą pripažino versliška, tai motyvuodamas šiais argumentais: „vien ta aplinkybė, kad J. G. atliko ne vienkartinį veiksma ir ne su vienu asmeniu, padedant atkurti nuosavybės teises į išlikusį nekilnojamąjį turtą, surandant pirkėją sugražintam turtui, atstovaujant turto savininkui sudarant pirkimo–pardavimo sandorius, priimant pinigines lėšas už parduotą turtą, rodo, kad jis tai darė ne atsitiktinai paprašytas, bet versliškai, atliekant sudėtingas ir atsakingas ūkines operacijas, kurios reikalavo laiko ir tam tikro profesionalumo.

¹⁴² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–303–507/2016,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/201433254699006>

Be to, kasatoriaus veikla vyko jau keletą metų. Taigi padarytų pažeidimų skaičius, nuolatinis ilgalaikis veikos pobūdis parodo versliškumo požymį, numatytą BK 202 straipsnio 1 dalyje. [...] Apeliacinės instancijos teismas padarė pagrįstą išvadą, kad J. G. nusikalstami veiksmai, atsižvelgiant į didelį veiklos mastą, kai paslaugos buvo suteikiamos dideliam ratui asmenų, paslaugos pasireiškė ne tik tarpininkavimu padedant sutvarkyti dokumentus įvairiose institucijose dėl nuosavybės teisių atkūrimo į nekilnojamąjį turtą, bet ir tarpininkavimu sudarant to paties turto pirkimo–pardavimo sutartis ir vykdant piniginius atsiskaitymus, o tai rodo didelę veiklos apimtį ir suteikiamų paslaugų dydį, atsižvelgiant į atliekamų veiksmų – paslaugų sistemiškumą, į tai, kad tokia veikla, susijusi su pajamų gavimu, nebuvo nustatyta tvarka įregistruota ir deklaruojama Valstybinėje mokesčių inspekcijoje, buvo vykdoma neturint tam leidimo (verslo liudijimo), kai toks leidimas būtinas, laikytini neteisėtu vertimusi ūkine komercine (finansine) veikla versliška.“¹⁴³.

LAT praktikoje laikomasi nuostatos, kad versliškumo negalima sieti vien su padarytų pažeidimų skaičiumi, veikos pastovumu, ar sistemingumu, tačiau šioje nutartyje teismas pareiškė, kad būtent tai ir rodo veiklos versliškumą. Taip pat teismas sutiko su apeliacinės instancijos teismo išvadą kad veikla buvo didelio masto, nes paslaugos buvo suteikiamos dideliam ratui asmenų, tačiau šioje byloje buvo nustatyta, kad paslaugos teiktos nuo 2003 iki 2007 metų per šį laikotarpį nuteistasis teikė paslaugas atkuriant 7 žemės sklypų nuosavybės teises, bei tarpininkavo juos parduodant. Sunku sutikti su teismo argumentais, jog šią veiklą reikėtų laikyti pavojinga tiek, jog reikėtų taikyti baudžiamąją atsakomybę, nes ji nėra pavojingesnė nei anksčiau minėta veikla, kuomet asmuo skolino pinigus. Tai, kad asmuo padėjo atkuriant teises į žemės sklypus, bei tarpininkavo juos parduodant nereikėtų vertinti kaip veiklos turinčios nusikalstamai veikai būdingą pavojingumą, taip pat pačios veiklos mastas nebuvo toks jog būtų reikšmingai pažeista verslo tvarka, ar kitos įstatymų saugomos vertybės. Vargu, ar padėjimas atkurti teises į žemės sklypus, arba tik tarpininkavimas juos parduodant būtų laikomas nusikaltimu. Kad veiką galėtumėme laikyti tikrai pavojinga turėtų būti kitos aplinkybės galinčios rodyti didesnę veikos pavojingumą pavyzdžiui jeigu šioje situacijoje žemės sklypų savininkai apgaulės įtakoje sutiktų parduoti žemės sklypus ir dėl to patirtų žalą, tuomet galėtumėme teigti, kad veikla buvo pavojinga ir už ją būtų galima taikyti baudžiamąją atsakomybę, tačiau šiuo atveju baudžiamosios atsakomybės taikymas neatitinka padarytos veikos pavojingumo, nes pilnai pakaktų administracinės atsakomybės. Taigi šio požymio neapibrėžtumas gali privesti prie situacijų, kai už nepavojingas veikas gali būti taikoma baudžiamoji atsakomybė. Tačiau šio požymio neapibrėžtumas gali privesti ir prie visai absurdiškų situacijų, štai vienoje byloje

¹⁴³ “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–240–696/2015,“ prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/1165691?nr=2>

asmenys buvo apkaltinti tuo, jog kasėsi tvenkinį turėdami tam leidimą. Kaltinamieji susirado įmone, kuri atliko darbus ir turėjo tam visus leidimus, už darbus su šia įmone buvo atsiskaityta žvyru, kurį pardavus buvo sumokėti mokesčiai, tačiau buvo įžvelgtas veiklos versliškumas. LAT šią bylą nagrinėjo du kartus, kol galiausiai nusprendė, jog apskritai nebuvo verčiamasi komercine veikla.¹⁴⁴

Versliškumo požymio neapibrėžtumas teisę taikantiems subjektams leidžia jį aiškinti lanksčiai, tai reiškia, jog nustatius kad veika yra pavojinga, tačiau nesant galimybės inkriminuoti stambaus masto požymio, teismai gali remtis versliškumo požymiu: „*M. M. suprato, kad teikdama teisinės paslaugas pažeidžia nustatytą tvarką ir vykdo neteisėtą veiklą bei gauna neteisėtą atlygį. Ji taip pat suprato, kad elgėsi nesąžiningai savo klientų atžvilgiu, nes būdama teisininke žinojo, jog visi procesiniai veiksmai, kuriuose ji dalyvavo po pašalinimo iš advokatų sąrašo, yra niekiniai, todėl neturi procesinės galios ir turės būti atlikti iš naujo. [...] Pinigai ar kitokiu pavidalu gautas atlyginimas yra ne vienintelis požymis, patvirtinantis veiklos versliškumą ar jos mastą. [...] Dėl M. M. neteisėtos veiklos buvo sutrikdytas teismo procesinis darbas vykdamas įstatymo nustatytas teisingumo funkcijas, dėl to užtruko procesas L. J., V. D. baudžiamosiose bylose, nes M. M. ilgą laiką atliko procesines gynėjo funkcijas būdama netekusi teisės verstis advokato praktika. Todėl šia nelegalia veikla ne tik buvo gautos neteisėtos pajamos, bet ir padaryta materialinė žala (procesinės institucijos laiko sąnaudos, teismo, prokuroro ir kitų proceso dalyvių bevaisės darbo sąnaudos), taip pat moralinė žala institucijos prestižui“¹⁴⁵. Šioje byloje teismas nusprendė, kad veikla buvo vykdoma versliškai, tačiau kaip matome versliškumas buvo grindžiamas kitais kriterijais, negu anksčiau minėtais atvejais. Teismų praktikoje versliškumas, paprastai traktuojamas kaip gaunamų pajamų pastovumas, veiklos tęstinumas, specialūs darbai veiklai organizuoti, ar vykdyti, išvystyta infrastruktūra ir panašūs požymiai. Šioje byloje versliškumas buvo aiškinamas, kaip veikla susijusi su teisingumo vykdymo sutrikdymu. Versliškumo neapibrėžtumas šį požymį padaro labai lanksčiu, todėl teismui nusprendus, kad veika pagal savo pavojingumą prilyginama nusikaltimams šį požymį galima inkriminuoti be didesnių problemų, nes nesant aiškaus versliškumo apibrėžimo, negalima vienareikšmiškai teigti, kad šio požymio inkriminavimas konkrečioje situacijoje yra neteisingas. Pažymėtina, kad versliškumas ir turi rodyti didesnę veikos pavojingumą, nei ATPK 173 straipsnyje numatyta veika, todėl nustatius, kad padaryta veika peržengia administracinio pažeidimo ribas, teismas tokią veika gali vertinti kaip verslišką.*

¹⁴⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–174/2012,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/87277327952694>

¹⁴⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–159/2013,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/256089746620117>

Teismų praktikoje veiką traktuojant kaip verslišką dažnai tai argumentuojama tuo, jog, asmuo turi tam specialią įrangą, gauna iš to pajamas, kurios yra vienas iš pagrindinių pragyvenimo šaltinių, veika trunka pakankamai ilgai ir panašiais požymiais¹⁴⁶, tačiau šie požymiai turėtų būti vertinami kiekvienu atveju atsižvelgiant į visas bylos aplinkybes. Versliškumo požymis yra vertinamasis, teismas jo turinį vertina atsižvelgdamas į bylos aplinkybes, bei vadovaudamasis savo teisine sąmone, o kaip jau minėjome skirtingi teisę taikantys subjektai net ir toje pačioje byloje gali padaryti skirtingas išvadas dėl veikos pavojingumo. Kad išvengti situacijų, kuomet nepavojingos veikos būtų pripažintos nusikalstamomis, protingiausia būtų versliškumo požymio atsisakyti iš vis, nes kuomet padaromas pažeidimas, tačiau nenustatomas „stambus mastas“, dėl versliškumo turinio neaiškumo šį požymį galima inkriminuoti praktiškai bet kuriai vykdomai veiklai.

Kadangi versliškumas turėtų rodyti didesnę veikos pavojingumą, autoriaus nuomone jis turėtų rodyti tai, jog vykdant veiklą neteisėtai nukenčia kiti, sąžiningai veikiantys rinkos dalyviai. Tam būtina nustatyti, kad vykdant neteisėtą ekonominę veiklą, yra užimama gana svarbi rinkos dalis dėl ko, gali nukentėti sąžiningi rinkos dalyviai. Todėl logiškiausia būtų didesnę veikos pavojingumą sieti tik su „stambiu mastu“, kuris ATPK 173 straipsnio 4 dalyje apibrėžiamas kaip per paskutinius 12 mėnesių gaunamos pajamos, ar neįtrauktų prekių vertė yra didesnė už 500 MGL. Kelia abejonių tai, jog jeigu veikla vykdoma pastoviai, aktyviai ieškant klientų, turi išvystytą infrastruktūrą, yra samdomų darbuotojų, tačiau realiai tokia veikla didelių pajamų nesugeba sugeneruoti, arba net gi veikia nuostolingai, vargu ar baudžiamoji atsakomybė būtų tinkama reakcija į tokį pažeidimą, sunku įsivaizduoti, kad tokia veikla galėtų daryti didelę žalą rinkai, bei kad toks pažeidimas ypatingai pažeistų verslo tvarką. Taip pat jeigu pažvelgtumėme į ATPK 173 straipsnio 1 dalies sankcijas, pamatytumėme, jog jos yra pakankamai griežtos, todėl norint asmenis nubausti ir perauklėti pilnai pakaktų ir šiame straipsnyje numatytų sankcijų. Nereikia pamiršti, jog valstybė turėtų skatinti verslo augimą ir jo vystymąsi, o ne drausti užsiimti veikla, grasinant baudžiamuoju įstatymu, kuriame nurodytas vienas iš alternatyvių sudėties požymių net ir teismams nėra aiškus, bei vertinamas tik atsižvelgiant į daugelį bylos aplinkybių. Todėl siūlytina versliškumo požymį pašalinti iš baudžiamąjo įstatymo ir baudžiamąją atsakomybę sieti tik su „stambiu“ šios veiklos mastu, nes teismai spręsdami atsakomybės klausimą versliškumo požymį gali įvairiai interpretuoti ir už smulkią ekonominę veiklą taikyti baudžiamąją atsakomybę. Tačiau įsigaliojant ANK teisinis reguliavimas išlieka toks pat.

¹⁴⁶ Pavyzdžiui: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 6 d. nutartis baudžiamąjoje byloje Nr. 2K–148/2015,“ TAR, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/LITEKO.3DC93F38ABEF>

2.3 Teisės pažeidimai, susiję su viešosios tvarkos pažeidimais

Viešoji tvarka – tai moralės ir pagarbos vieni kitiems principais pagrįstos bendros viešo elgesio taisyklės, egzistuojančios visuomenėje. Šių taisyklių laikymasis užtikrina visuomenėje normalią gyvenimo eigą, tolerantišką bendravimą, civilizuotus tarp žmonių kylančius konfliktų sprendimo būdus nuo agresyvumo įgyvendinant savo interesus.¹⁴⁷ Viešąją tvarką laikoma padėtis, ar veikimo būdas atitinkantys visuomenės reikalavimus, atsirandantys įvairių socialinių normų įtakoje, turintys tikslą užtikrinti žmonių suderintus ir jiems naudingus tarpusavio santykius¹⁴⁸.

Taigi viešoji tvarka yra tam tikros elgesio taisyklės, kurių nesilaikymas sukelia tam tikras pasekmes. Viešosios tvarkos pažeidimas gali užtraukti baudžiamąją atsakomybę, BK 284 straipsnio 1 dalyje nurodyta, tas, kas viešoje vietoje įžūliu elgesiu, grasinimais, patyčiomis arba vandališkais veiksmais demonstravo nepagarbą aplinkiniams ar aplinkai ir sutrikdė visuomenės rimtį ar tvarką, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų. Pagal šio straipsnio 1 dalį viešosios tvarkos pažeidimas laikomas nusikaltimu. BK 284 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta baudžiamojo nusižengimo sudėtis, kurioje nurodyta tas, kas viešoje vietoje necenzūriniais žodžiais ar nepadoriu elgesiu trikdė visuomenės rimtį ar tvarką, padarė baudžiamąjį nusižengimą ir baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu. Šios dvi dalys atribojamos pagal objektyviąją pusę, vienas esminių kriterijų kuris jas atriboja yra padarinių kilimas, kuris būdingas tik pirmajai daliai ir yra privalomas, tuo tarpu antrojoje dalyje įtvirtinta formali nusikaltimo sudėtis, todėl atsakomybė kyla nuo šioje dalyje išvardintų veiksmų pradžios.

Nagrinėjamas viešosios tvarkos pažeidimas taip pat gali užtraukti ir administracinę atsakomybę, būtent administracinės ir baudžiamosios atsakomybės atribojimo klausimas yra ypač aktualus, nes nėra aišku kaip atriboti BK 284 straipsnio 2 dalį ir ATPK 174 straipsnį. ATPK 174 straipsnyje numatyta atsakomybė už nedidelį chuliganizmą, kuris apibūdinamas kaip necenzūriniai žodžiai, ar gestai viešosiose vietose, įžeidžiamas kibimas prie žmonių ar kiti panašūs veiksmai, pažeidžiantys viešąją tvarką ir žmonių rimtį. Pasak Prof. O Fedosiuko, ATPK 174 straipsnio neįmanoma atriboti nuo BK 284 straipsnio 2 dalies¹⁴⁹.

Tiek pagal BK, tiek ATPK atsakomybė kyla tik tuomet, kai veikia padaroma viešoje vietoje, taigi tik nustačius, kad veiksmai padaryti viešoje vietoje, galime kelti atsakomybės klausimą. Teismų praktikoje išaiškinta, kad viešoji vieta: „*tai viešoji erdvė, į kurią turi teisę*

¹⁴⁷ Vitalija Norkūnaitė, Žaneta Navickienė, Valdas Klišauskas, *Viešosios tvarkos pažeidimų tyrimas: administracinės ir baudžiamosios atsakomybės atribojimas* (Trakai: Lietuvos policijos mokykla, 2012), 4.

¹⁴⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-535/2005, prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/55628?nr=1>

¹⁴⁹ Olegas Fedosiukas, *supra* note 9, p. 725

patekti kiti asmenys be kaltininko leidimo ir kurioje būnant asmeniui keliami tam tikri elgesio reikalavimai, o būtent gerbti ir nepažeisti kitų žmonių teisių, rimties, netrukdyti jiems. Veika laikoma padaryta viešojoje vietoje nepriklausomai nuo to, ar jos darymo metu toje vietoje kas nors buvo, ar ne. Svarbu tai, kad dėl laisvo priėjimo prie tokios vietos joje bet kuriuo momentu gali atsirasti kiti asmenys, kurie dėl nusikalstamų veiksmų patirs nepatogumų“¹⁵⁰. LAT yra išsakęs poziciją, kad viešąją tvarką galima pažeisti ne tik tuomet, kai pažeidimas padaromas vietoje, kuri apibrėžiama kaip viešoji, tačiau ir privačioje aplinkoje, kurioje nėra pašalinių asmenų: *“Viešoji tvarka yra pažeidžiama, jei veiksmai, padaryti privačioje aplinkoje, sudaro nepatogumų, sudirgina, sutrikdo asmenis, esančius kitoje vietoje, arba suardo jų normalią įprastą gyvenimą, taigi pažeidžia jų teisę į normalią ir ramią aplinką. Nusikaltimai, susiję su smurtu namų aplinkoje, iš principo gali būti įvertinami kaip chuliganizmas, jei dėl tokios veikos buvo pažeista viešoji tvarka, t.y. sudaryta nepatogumų žmonėms, esantiems kitoje privačioje erdvėje (t.y. gyvenantiems kituose butuose) arba esantiems gatvėje*”¹⁵¹.

Taigi pažeidimas laikomas padarytu viešojoje vietoje, jeigu pašaliniai asmenys gali laisvai patekti į tą vietą be pažeidimą padariusio asmens leidimo, bei tuomet kai dėl pažeidėjo atliekamų veiksmų pašaliniai asmenys patiria nepatogumų, nepriklausomai nuo to, ar veiksmai buvo padaryti viešojoje, ar privačioje aplinkoje. BK 284 straipsnio 2 dalyje numatytas baudžiamasis nusižengimas padaromas vartojant necenzūrinius žodžius, arba kitu nepadoriu elgesiu. Necenzūriniai žodžiai suprantami kaip netinkami viešai vartoti nepadorus žodžiai, tačiau konkretaus sąrašo kokie tai žodžiai nėra. Tai yra vertinamasis kriterijus, todėl reikia įvertinti ar asmens pasakyti žodžiai konkrečioje situacijoje laikytini necenzūriniais, ar jie trikdo aplinkinius ir juos žeidžia. Nepadorus elgesys taip pat yra vertinamasis požymis, kuris suprantamas, kaip: *„visuomenėje netoleruojamas, akivaizdžiai begėdiškas, aplinkinių jausmus ir orumą žeidžiantis elgesys, kuris gali pasireikšti kaip apsinuoginimas viešojoje vietoje, atskirų apnuogintų kūno dalių įžūlus demonstravimas, šlapinimasis aplinkinių akivaizdoje, spjaudymasis, žeidžiamas kibimas prie aplinkinių, jų gąsdinimas, nepadorių piešinių demonstravimas ir pan*“¹⁵². Šie požymiai yra vertinamieji, todėl jų turinys priklauso nuo daugelio aplinkybių. Žmogaus elgesys, arba pasakyti žodžiai gali būti nelaikytini necenzūriniais, arba nepadoriais, tačiau tam tikrame kontekste, jie gali būti amoralūs ir taip trikdyti aplinkinius, todėl teismas sprendamas, ar veiksmai, bei žodžiai laikytini pažeidžiantys viešąją tvarką turi įvertinti jų kontekstą konkrečiomis aplinkybėmis.

¹⁵⁰ “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–120/2014,“ prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/797158?nr=1>

¹⁵¹ “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. spalio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–670/2002,“ prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/28460?nr=1>

¹⁵² “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. spalio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–397–895/2015,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/186415476058294/>

Teismų praktikoje pažymima, kad aiškių kriterijų atribojant ATPK 174 straipsnį ir BK 284 straipsnio 2 dalį nėra, todėl atribojant administracinę ir baudžiamąją atsakomybę reikia įvertinti padarytą veiką pagal objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių turinį, jų pasireiškimą, taip pat reikia vadovautis protingumo, proporcingumo, teisingumo ir kitų bendrųjų teisės principų nuostatomis¹⁵³. Kaip jau ne kartą akcentavome, administracinius nusižengimus, bei nusikalstamas veikas skiria jų pavojingumas, tačiau pakankamai sudėtinga nustatyti, kada necenzūriniai žodžiai, arba nepadorus elgesys peržengia ATPK 174 straipsnyje įtvirtinto teisės pažeidimo ribas, todėl šioje vietoje teismai susiduria su nemažais sunkumais. Vienoje iš bylų Kasacinės instancijos teismas nurodė, į ką reikėtų atsižvelgti atribojant šias teisės normas: „Kolegija konstatuota, kad BK 284 straipsnio 2 dalies ir ATPK 174 straipsnio dispozicijose numatytos veikos apibūdinamos panaudojant vertinamuosius požymius, todėl griežtai apibrėžtų baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo kriterijų šiuo metu nėra. Sankcijos už atitinkamų veikų padarymą, taip pat yra panašios. Kiekvienu konkrečiu atveju reikia atsižvelgti į kaltininko veiksmų ypatybes, intensyvumą, trukmę, nukentėjusiojo asmenybę, viešosios tvarkos specifiką“¹⁵⁴. Šioje byloje kasacinis teismas sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad veika pagal pavojingumą atitiko BK 284 straipsnio 2 daliai keliamus reikalavimus, nes kaltinamasis apsvaigęs nuo alkoholio bare, kuriame tuo metu buvo lankytojų, sudaužė baro peleninę, taip pat įžeidinėjo nukentėjusiąją, kuri dirbo mokytoja, dėl to barmenas iškvietė policiją, teismas pripažino, kad asmuo trikdė baro lankytojų rimtį. Tokia teismo argumentacija kelia tam tikrų abejonių. Teismas akcentavo, jog buvo įžeidinėjama mokytoja, tačiau reikėtų vertinti pačių įžeidimų turinį. Jeigu įžeidžiančios frazės būtų nukreiptos į jos, kaip mokytojos vardo žeminimą, tokiu atveju būtų galima manyti, kad tai didintų veikos pavojingumą, tačiau jeigu įžeidimai niekaip nesusiję su jos profesija, tokiu atveju negalima teigti, jog išsakyti žodžiai turi pavojingesnį kontekstą vien todėl, kad nukentėjusysis užsiima tam tikra profesija. Galima sutikti su teismo pozicija, jog kuomet trikdoma viešoji tvarka vietoje, kurioje asmenys susirinę pailsėti, bei joje yra pakankamai nemažai lankytojų, tokia veika gali peržengti ATPK ribas, tačiau kiekvieną kartą reikia vertinti aplinkybių visumą.

Siekiant atriboti BK ir ATPK normas atsižvelgiama į asmens padarytų veiksmų intensyvumą. Vienoje byloje buvo nuspręsta, jog spyris į bendrabučio duris, kuri matė viena liudytoja nesiekia baudžiamajam nusižengimui būtino pavojingumo, nes durys buvo apgadintos nestipriai, jokių kitų veiksmų kaltinamasis neatliko, todėl teismas konstatavo, kad tokie veiksmai

¹⁵³„Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. lapkričio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–484/2014,“ prieiga per internetą: <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiieska/tekstas.aspx?id=17fcab1b-2471-45f7-a447-b97c7f43a995>

¹⁵⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. vasario 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–178/2005,“ prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/46573?nr=1>

negali būti laikoma akivaizdžiai žeidžiantys aplinkinių jausmus ir orumą¹⁵⁵. Sutiktina su tokia teismo išvada, jog asmens padaryti veiksmai savo intensyvumu turi būti tokie, jog aiškiai peržengtų ATPK ribas, bei aiškiai žleistų kitų asmenų orumą. Štai pavyzdžiui asmuo buvo nuteistas pagal BK 284 straipsnio 2 dalį, nes metė į prokuratūros langus 4 žalius kiaušinius protestuodamas prieš vyriausiojo prokuroro darbą. Teismas konstatavo jog tokie veiksmai šiurkščiai pažeidė viešąją tvarką, demonstravo nepagarbą aplinkai, bei trikdė prokuratūros darbą.¹⁵⁶ Akivaizdu kad tokie veiksmai gali rodyti didesnę nepagarbą viešajai tvarkai, nei spyris į duris, kurį matė vienas asmuo, tuo labiau, kad šie veiksmai buvo atlikti dieną, miesto centre, taip pat asmuo metė kiaušinius į prokuroro langus, norėdamas parodyti pasipiktinimą prokuroro darbu, bei diskredituoti jo kaip prokuroro vardą. Kaip minėjome anksčiau, kuomet viešosios tvarkos pažeidimas ir įžeidžiantys veiksmai tiesiogiai susiję su asmens profesija, galima manyti, jog tokie veiksmai gali peržengti ATPK ribas.

Praktikoje sprendžiant klausimą, kurią iš atsakomybės rūšių taikyti nemažai įtakos tam turi viešosios vietos specifika. Vertinant viešosios vietos specifika ir reikšmę tokio pobūdžio byloje, teismų praktikoje atkreiptas dėmesys į tai, kad rimties ir tvarkos laikymosi reikalavimai būna griežtesni oficialių iškilnių, ceremonijų, kulto apeigų ir panašiose vietose, o sporto renginiuose, buitinio bendravimo vietose, neformaliuose susibūrimuose elgesio normos nėra tokios griežtos¹⁵⁷. Štai pavyzdžiui asmeniui byla pagal BK 284 straipsnio 2 dalį buvo nutraukta argumentuojant tuo, jog veiksmai buvo padaryti krepšinio rungtynių metu: *Nagrinėjamoje byloje M. Ž. nuteistas už visuomenės rimties ir tvarkos trikdymą krepšinio rungtynių metu, kai sirgaliams yra įprasta elgtis emociškai ir triukšmingai. [...] M. Ž. inkriminuoti veiksmai, nors ir pasireiškė kaip sporto arenos turto sugadinimas, tačiau nepasižymėjo ypatingu agresyvumu ir intensyvumu, truko neilgai, padaryta žala – nedidelė (29,50 Lt, t. y. 8,54 Eur), ji atlyginta. Atsižvelgtina ir į kontekstą, kuriame reiškėsi šis M. Ž. pykčio proveržis. Kilus muštynėms tarp krepšininkų, salėje buvo labai triukšminga, sirgaliai reiškė emocijas išbėgdami į aikštelę, apsaugos darbuotojai juos privertė grįžti į vietas, drausmino. Tokiame fone spyris į kėdę nevertintinas kaip veiksmas, pasižymintis nusikalstamai veikai būdingu pavojingumu, todėl administracinės atsakomybės taikymas už nedidelį chuliganizmą būtų visiškai proporcinga teisinė priemonė*¹⁵⁸.

¹⁵⁵“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. spalio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–537/2004,“ prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/41650?nr=1>

¹⁵⁶ “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–156/2014,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/76127407865923>

¹⁵⁷ “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–160/2013,“ prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/610112?nr=1>

¹⁵⁸“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–171–788/2015,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/33186718290038>

Reikėtų sutikti su tokia teismo pozicija, kad tais atvejais, kai pažeidimas padaromas viešojoje vietoje, kurioje įprasta elgtis emocingai ir triukšmingai, trumpalaikiai neintensyvūs, bei nepavojingi veiksmai neturėtų būti vertinami kaip nusikalstami. Tačiau panašių veiksmų, atlikimas vietoje, kurioje keliami aukštesni viešosios rimties reikalavimai, kaip pavyzdžiui bažnyčioje, ar apeigų metu, galėtų būti vertinami kaip rodantys didesnę nepagarba aplinkiniams, bei asmens požiūrį į etikos ir moralės normas, todėl tai galėtų rodyti didesnę veikos pavojingumą. Vienoje byloje asmens veiksmai buvo pripažinti peržengiančiais ATPK 174 straipsnio ribas, nes kaltinamasis įžūliai kibo prie Kalėdas švenčiančių asmenų. Teismas šioje byloje nurodė: „*D. M. atliko nevienkartinius, gana ilgą laiką besitęsčius veiksmus (prašomas palikti nepageidaujančius su juo bendrauti žmones, kaltininkas nenuėjo, palikus jį prie stalo vieną, jis persėdo į nukentėjusiojo A. G. vietą, o šiam grįžus, atsisakė jį užleisti, nukentėjusiesiems persėdus prie kito stalo, priėjo prie kito stalo vartodamas necenzūrinius žodžius, užkabino stalėlį, grasino M. J.), kai kurie jo veiksmai buvo susiję su nukentėjusiųjų kūno neliečiamumo pažeidimu (stumdė P. M. ir M. P., grasino suduoti ranka M. M.). Atlikdamas tokius veiksmus D. M. trikdė visuomenės rimtį ir tvarką, pažeisdamas aštuonių nukentėjusiųjų interesus tokiu metu, kai tikimasi didesnės tolerancijos ir pagarbos kitiems žmonėms, t. y. per Kalėdas; dėl D. M. veiksmų nukentėjusieji buvo priversti nutraukti savo šventę ir kreiptis į teisėsaugos institucijas*“¹⁵⁹. Taigi, tai patvirtina, jog asmens padaryti veiksmai gali būti vertinami kaip baudžiamasis nusižengimas tais atvejais, kai jie atliekami vietoje, kurioje keliami griežtesni elgesio reikalavimai, arba tam tikrų švenčių, ar progų metu, kurios siejamos su santūrumu, pagarba, ar didesne tolerancija. Atkreiptinas dėmesys, jog teismas šiuo atveju atsižvelgė ir į tai, jog asmens kai kurie veiksmai buvo susiję su nukentėjusiųjų kūno neliečiamumu. Reikėtų sutikti, jog didesnę veikos pavojingumą taip pat turėtų rodyti ir asmens veiksmai, kuriais daromas poveikis asmens kūnui. Paprastai tokios pozicijos laikomasi ir teismų praktikoje: „*V. V., viešojoje vietoje, namo laiptinėje, susirinkusių asmenų akivaizdoje plūsdamasis ir suduodamas nukentėjusiajai į viršugalvį, bendrais bruožais numatė, jog tokiais veiksmais bus trikdoma visuomenės rimtis ir tvarka, ir norėjo taip elgtis. [...] Pirmosios instancijos teismas, įvertinęs, kad V. V. plūdo nukentėjusiąją keiksmazodžiais, vadino ją psichine, liepė lįsti į būdą, sudavė jai į pakaušį, pagrįstai sprendė, kad tokie V. V. veiksmai akivaizdžiai viršija administracinio teisės pažeidimo sudėtį, numatytą ATPK 174 straipsnyje, ir turi būti kvalifikuojami kaip baudžiamasis nusižengimas pagal BK 284 straipsnio 2 dalį. [...] V. V. nusikalstami veiksmai – viešosios tvarkos trikdymas – pasireiškė, ir fiziniu smurtu, t. y. sudavimu nukentėjusiajai į galvą.*“¹⁶⁰

¹⁵⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–142/2010,“
prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/42886080834006>

¹⁶⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–472/2013,“
prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/64083784043383>

Tokiais atvejais, kai asmuo ne tik elgiasi įžeidžiančiai, tačiau ir atlieka fizinius veiksmus prieš nukentėjusįjį t.y. jam suduoda, ar atlieka kitus veiksmus nukreiptus į kūno neliečiamumą reikėtų laikyti kaip pavojingumą didinančiu požymiu, nes tokiais veiksmai pažeidėjas aiškiai parodo, kad jam ne tik nesvarbu, kad pažeidžia viešąją tvarką, tačiau rodo jo požiūrį ir į asmens sveikatą, kuri yra viena iš svarbiausių baudžiamojo įstatymo saugomų vertybių.

Spęsdamas galvosūkį kaip atriboti šias atsakomybės rūšis, vienoje iš nutarčių LAT nurodė, kad veikos pavojingumo vertinimui įtakos gali turėti asmens tikslai bei motyvai: *„motyvai ir tikslai, jų analizė yra svarbūs teisingam kaltininko tyčios apibrėžimui, sprendimui, kad asmuo suvokė savo veiksmus pirmiausia kaip nepagarbos aplinkiniams ar aplinkai demonstravimą, kad tai pagrindinis, o ne šalutinis jo veikos aspektas. [...] Tai, kad asmuo veikė be aiškios asmeninės motyvacijos arba panaudojo kaip pretekstą savo veiksmams mažareikšmę dingstį, skatina daryti išvadą, jog asmens veika kvalifikuotina pagal BK 284 straipsnio 2 dalį. Ir priešingai, visuomenės rimties ar tvarkos trikdymas esant asmeniniams ar net savanaudiškiems motyvams gali reikšti (aišku atsižvelgiant į aplinkybių visumą), kad tokia veika dar nepasiekė nusikalstamai veikai būdingo pavojingumo“¹⁶¹.*

Teismas minėtoje nutartyje kaltinamąjį išteisino, kaip nepadaręs veikos turinčios BK 284 straipsnio 2 dalyje numatytos veikos požymių. Teismas tai argumentavo tuo, jog konfliktas buvo trumpalaikis, jį matė, tik du liudytojai, kurie pretenzijų kaltinamajam neturėjo. Teismas atsižvelgė ir į tai, kad spyris nukentėjusiajam buvo pripažintas kaip sveikatos sutrikdymas pagal BK 138 straipsnio 1 dalį, todėl padarė išvadą, kad kaltinamojo veiksmai pripažinti nesiekiančiais tokio pavojingumo, už kurį reikėtų taikyti baudžiamąją atsakomybę. Tačiau kyla klausimas, kas turėtų būti laikoma intensyviais veiksmais, jeigu asmens tampymas už striukės ir spyris, kuris pripažintas nežymiu sveikatos sutrikdymu pagal BK 138 straipsnio 1 dalį, nėra laikoma intensyviais veiksmais. Minėjome, jog vienoje iš bylų spyris į duris nebuvo laikomas pavojingu tiek, kad kiltų baudžiamoji atsakomybė, tačiau kiaušinių metimas į prokuratūros langus jau siekė nusikalstamai veikai būdingą pavojingumą, todėl peršasi išvada, jog spyris žmogui, bei jo kūno neliečiamumo pažeidimas tampant jį už striukės mažiau pavojingas, nei kiaušinių mėtymas. Štai pavyzdžiui vienoje iš bylų, nukentėjusiojo apipytilimas vandeniui buvo įvertintas kaip pažeidžiantis BK 284 straipsnio 2 dalį, o administracinės atsakomybės klausimo teismai apskritai nesvarstė, nors byloje buvo nustatyta, kad asmenys jau anksčiau konfliktavo, taip pat tai, kad nukentėjusioji vartojo necenzūrinius žodžius, bei pamačiusi kaltinamąjį jį pradėjo filmuoti, taigi nukentėjusiosios veiksmai taip pat buvo aktyvūs,

¹⁶¹ “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. lapkričio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-484/2014,“
prieiga per internetą: <http://liteko.teismai.lt/viesaspresdimupaijeska/tekstas.aspx?id=17fcab1b-2471-45f7-a447-b97c7f43a995>

bei provokuojantys kaltinamąjį ją aplieti vandeniu.¹⁶² Taigi vertinant ar konkretūs asmens veiksmai laikytini tokiais, kurie turėtų užtraukti baudžiamąją atsakomybę priklauso tik nuo bylos aplinkybių, bei to, kaip teismas šias aplinkybes vertina.

Pažymėtina, kad praktikoje nėra vieningos nuomonės dėl asmens tikslų ir motyvų vertinimo atribojant BK ir ATPK normas. Vienoje iš nutarčių LAT baudžiamąją bylą pažeidėjui nutraukė argumentuodamas tuo, kad pažeidėjas veikė vedinas asmeniniais motyvais, teismas konstatavo, kad nebuvo tiesioginės tyčios sutrikdyti viešąją tvarką. *„Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad M. G. veikoje dominavo asmeninės paskatos, kurios buvo nukreiptos ne į viešosios rimties trikdymą, o į siekį pašalinti nukentėjusiosios automobilį iš sau savavališkai prisiskirtos vietos. Toks siekis, susijęs su įžeidžiamu kibimu prie žmogaus, nesudaro baudžiamojo nusižengimo, numatyto BK 284 straipsnio 2 dalyje, sudėties“*¹⁶³. Taigi teismas atribodamas atsakomybes vadovavosi vien tuo jog asmuo veikė vedinas asmeniniais motyvais, todėl veika nevertintina kaip baudžiamasis nusižengimas, o laikytina administraciniu pažeidimu. Tačiau teismų praktikoje yra ir kita pozicija, kuri teigia, kad pažeidėjo tikslai ir motyvai apskritai neturi reikšmės atribojant baudžiamąją ir administracinę atsakomybes. *„Apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje minimas tų veiksmų padarymo tikslas – siekis patenkinti savo asmeninius poreikius (išreikšti asmenini nepasitenkinimą ligoninės vidaus tvarkos taisyklėmis), o ne sutrikdyti viešąją rimti, veiksmų kvalifikavimui neturi reikšmės, nes tikslas ir motyvas (paskatos) lemia veikos kvalifikavimą tik tada, kai jie įtraukti į atitinkamos BK normos dispoziciją. BK 284 straipsnio 2 dalyje tikslas ir motyvas nenurodyti. Pažymėtina, kad jie nenurodyti ir ATPK 174 straipsnio dispozicijoje. Todėl tikslas ir motyvas nėra kriterijus atriboti ši baudžiamąjį nusižengimą nuo administracinio teises pažeidimo. Pažymėtina, kad nesiskiria ir šių teises pažeidimu padarymo kaltes forma – jie abu padaromi veikiant tiesiogine tyčia“*¹⁶⁴. Taigi teismų praktika šiuo klausimu išsiskiria, vienose bylose tikslai ir motyvai gali turėti esminę reikšmę atribojant šias atsakomybės rūšis, kitose tikslai ir motyvai apskritai neturi jokios reikšmės. Vis tik į kaltinamojo tikslus ir motyvus tokiose bylose reikėtų atsižvelgti, nes iš to galima spręsti tai, į ką buvo nukreipta pažeidėjo tyčia. Tais atvejais, kai asmenys viešoje vietoje aiškinasi tarpusavio santykius galima spręsti, jog jie neturi tiesioginio tikslo trikdėti viešąją tvarką, todėl pakaktų administracinės atsakomybės. Kita situacija būtų jeigu asmens veiksmai būtų aiškiai ir tiesiogiai nukreipti į viešosios tvarkos trikdymą, pavyzdžiui asmuo gatvėje priekabiauja prie praeivių ir juos įžeidinėja, tačiau tikslai ir motyvai turi būti vertinami su kitomis bylos aplinkybėmis.

¹⁶²“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–335/2014,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/261302092064979>

¹⁶³“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. kovo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–151/2012,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/251958042067679>

¹⁶⁴“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–221/2013,“ prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/686346?nr=1>

Siekiant atriboti BK 284 straipsnio 2 dalį, bei ATPK 174 straipsnį sudėtinga nubrėžt aiškia ribą, nuo kurios turėtų būti taikomas baudžiamasis įstatymas. Teismas turi vertinti visas bylos aplinkybes ir spręsti, ar konkrečioje situacijoje veika galime prilyginti nusikalstamai. Prof. R. Kalesnykas sprendžiant klausimą kurią iš atsakomybės rūšių taikyti, teismams siūlo atsižvelgti į „padaryto viešosios tvarkos pažeidimo mastą, laipsnį, lygį, bylos ir pažeidimo padarymo aplinkybes, padaryto pažeidimo vietą ir laiką, neteisėtų veiksmų padarymo būdą, jų intensyvumą, tęstinumą ir t.t.“¹⁶⁵. Tačiau tai iš esmės taip pat yra vertinamieji požymiai, kurių vertinimas priklauso nuo teisę taikančio subjekto teisinės sąmonės, bei daugelio kitų bylos aplinkybių. BK 284 straipsnio 2 dalies, bei ATPK 174 straipsnio atribojimas teismams yra problematiškas, nes nėra jokių požymių, ar kriterijų pagal kuriuos būtų galima atskirti šias teisės normas. Sunku atsakyti į klausimą, kada asmens veiksmai turėtų būti laikomi nusikalstamais, kai už analogiškus veiksmus gresia ir administracinė atsakomybė. Teismų praktikoje pasisakoma, jog siekiant nustatyti kurią atsakomybės rūšį taikyti reikia atsižvelgti į kaltininko veiksmų ypatybes, intensyvumą, trukmę, nukentėjusiojo asmenybę, viešosios tvarkos specifiką, kaltinamojo tikslus ir motyvus. Tačiau net ir atsižvelgiant į šias aplinkybes sunku pasakyti, ar konkrečioje situacijoje šie požymiai gali rodyti didesnę veikos pavojingumą, todėl tenka konstatuoti, jog riba tarp BK 284 straipsnio 2 dalies bei ATPK 174 straipsnio lieka nenustatyta ir priklauso tik nuo teisę taikančio subjekto teisinės sąmonės, bei vidinio įsitikinimo.

Tai, kad įstatymų leidėjas yra įtvirtinęs tiek baudžiamąją, tiek administracinę atsakomybes rodo, jog ši veika nėra laikoma pavojinga tiek, kad už ją reikėtų taikyti baudžiamąją atsakomybę. Baudžiamoji atsakomybė turi išsiskirti savo pavojingumu, todėl būtų logišką ją sieti su padarinių kilimu numatytu BK 284 straipsnio 1 dalyje, o ne su nepadorių žodžių vartojimu, ar veiksmų atlikimu, kurie jokios žalos nepadaro. Reikėtų sutikti su E. Gruodyte, kuri teigia, kad nors teismai ir bando atriboti BK 284 straipsnio 2 dalį nuo ATPK 174 straipsnio, tačiau toks atribojimas yra dirbtinis, nes šios teisės normos yra aprašytos praktiškai identiškai, taip pat labai panašus jų pavojingumas bei numatytos sankcijos. Jos teigimu rengiant naująjį ANK nedidelio chuliganizmo jame reikėtų atsisakyti visiškai.¹⁶⁶ Reikėtų sutikti su tokia pozicija, kad viename iš šių kodeksų reikėtų atsisakyti įtvirtinto pažeidimo už viešosios tvarkos trikdymą. Tačiau autorius nuomone reikėtų panaikinti BK 284 straipsnio 2 dalį, nes už viešosios tvarkos trikdymą yra pakankama administracinė atsakomybė, juolab, kad tiek BK, tiek ATPK numatytos sankcijos yra labai panašios. Taip pat abejonių kelia tai, jog numatyta baudžiamoji atsakomybė už necenzūrinių žodžių vartojimą, ar nepadorų elgesį kuomet tai nesukelia jokių padarinių, todėl atsižvelgiant į *ultima ratio* principą, akivaizdu, jog baudžiamoji atsakomybė,

¹⁶⁵ Raimundas Kalesnykas, „Administracinių teisės pažeidimų, kuriais kėsinama į viešąją tvarką, sudėčių teisinės analizės aspektai“, *Jurisprudencija* 13, 5 (1999): 8–9.

¹⁶⁶ Edita Gruodytė, *supra* note 9, p. 93.

kaip paskutinė priemonė neturėtų būti taikoma už tokias veikas. Reikia paminėti, jog įsigaliojus ANK baigia galioti BK 284 straipsnio 2 dalis toks įstatymų leidėjo žingsnis yra sveikintinas ir pilnai atitinka *ultima ratio* esmę. Tačiau galime jau dabar konstatuoti, kad BK ir ANK normų atribojimo klausimas dėl viešosios tvarkos pažeidimų išliks aktualus, nes BK ir ANK normas skirs tai, jog pagal BK viešosios tvarkos pažeidimams bus būtini padariniai, o ANK bus įtvirtinta formali sudėtis, reikia pažymėti ir tai, jog padariniai taip pat yra vertinamojo pobūdžio, todėl teismams ir toliau teks ieškoti kriterijų atribojant šias atsakomybės rūšis.

3 DVIGUBO NUBAUDIMO DRAUDIMO (NON BIS IN IDEM) PRINCIPO REIKALAVIMŲ ĮGYVENDINIMO PROBLEMINEI ASPEKTAI

Esant situacijai, kuomet BK ir ATPK yra įtvirtinta nemažai teisės normų, kurios numato atsakomybę už analogiškas veikas, kyla grėsmė, jog gali būti pažeidžiamas *non bis in idem* principas. Šis principas įtvirtintas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio 5 dalyje, taip pat BK 2 straipsnio 6 dalyje, bei Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau ir – EŽTK)¹⁶⁷ 7 protokolo 4 straipsnyje. Šis principas draudžia asmenį bausti, ar persekioti už nusikaltimą, už kurį jis jau buvo nuteistas, arba išteisintas galutiniu nuosprendžiu, nebent paaiškėtų nauji faktai, ar aplinkybės, arba esminės ankstesnių procesų klaidos galėjusios turėti reikmės nuosprendžio priėmimui¹⁶⁸. Kaip nurodo teismas vienoje iš kasacinių nutarčių, lietuviškame vertime vartojamas žodis nusikaltimas ne visai atitinka EŽTK naudojamą sąvoką, nes angliškame tekste yra pavartotas žodis „*offence*“ suprantamas kaip teisės pažeidimas, kuris atitinkantis ne tik nusikaltimo, tačiau ir administracinio teisės pažeidimo terminus¹⁶⁹.

Nagrinėjamas principas nedraudžia taikyti dvigubos teisinės atsakomybės apskritai, tačiau jis draudžia bausti du kartus už tą patį, baudimas būdingas baudžiamajai, administracinei, bei drausminei atsakomybei¹⁷⁰. Konstitucinis Teismas yra nurodęs, jog šis principas nereiškia, kad už pažeidimą asmeniui apkrikai negali būti taikomos skirtingos teisinės atsakomybės rūšys, taip pat, kad už nusikaltimą, negali būti taikoma pagrindinė ir papildoma bausmė, o už administracinį teisės pažeidimą pagrindine ir papildoma administracinė nuobauda¹⁷¹. Tai reiškia, kad asmenį patraukus baudžiamojon, arba administracinėn atsakomybėn galima taikyti civilę atsakomybę ir priteisti žalos atlyginimą, taip pat galima drausminė atsakomybė, atleidžiant valstybės tarnautoja, prieš tai jį patraukus baudžiamojon, arba administracinėn atsakomybėn. Reikia pažymėti, kad dabartiniame BK nebeliko papildomų bausmių, vietoj jų taikomos baudžiamojo poveikio priemonės, todėl darytina išvada, kad baudžiamojo poveikio priemonės skyrimas nepažeidžia *non bis in idem* principo. *Non bis in idem* principas taip pat neužkerta kelio apskųsti teismo priimto apkaltinamojo, arba išteisinamojo nuosprendžio¹⁷². Pagal EŽTK nuostatas, asmens persekiojimas gali būti atnaujintas, ir esant įsiteisėjusiam teismo

¹⁶⁷ “Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 7 protokolai,” *Valstybės žinios* 40, 987 (1995).

¹⁶⁸ Romualdas Drakšas, *supra* note 6, p.76–77.

¹⁶⁹ “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–30–696/2015,” prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/108038961724240>

¹⁷⁰ Vytautas Piesliakas, *supra* note 10, p. 106.

¹⁷¹ “Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001m. gegužės 7 d. nutarimas,” *Valstybės žinios* 39, 1373 (2001).

¹⁷² Romualdas Drakšas, *op. cit.*, p. 76.

nuosprendžiui, jeigu atsiranda, ar paaiškėja nauji faktai, arba nustatomos esminės klaidos, kurios galėjo turėti įtakos proceso baigčiai¹⁷³.

Šis principas draudžia asmenį bausti du kartus už tą pačią veiką, todėl kyla klausimas, ar galima asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn, jeigu jis kelis kartus padarė identiškus teisės pažeidimus, pavyzdžiui keturias vagystės. Iš pirmo žvilgsnio tai yra ta pati veika, ir asmens persekiojimas pažeistų šį principą, tačiau taip nėra. Konstitucinis Teismas yra nurodęs, jog *non bis in idem* neužkerta kelio teisės sistemoje įtvirtinti pakartotinumą instituto. Tai, kad asmuo daro pakartotinius pažeidimus rodo asmens polinkį nusikalsti, todėl teismas skirdamas bausmę gali į tai atsižvelgti, bei paskirti griežtesnę bausmę, tačiau negalima taikyti baudžiamosios atsakomybės motyvuojant tuo, kad asmuo jau ankščiau baustas už administracinį teisės pažeidimą.¹⁷⁴ Taigi *non bis in idem* principas nesudaro teisinių galimybių pakartotinius pažeidimus linkusiems daryti asmenims išvengti teisinės atsakomybės.

Šis principas draudžia bausti asmenį du kartus už tą pačią veiką, todėl kyla klausimas, kas laikytina baudimu, nes ne visuomet asmeniui padarius pažeidimą skiriamos sankcijos prilyginamos baudžiamosioms, o EŽTK, bei Lietuvos įstatymai draudžia tik pakartotinį baudimą. Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau ir EŽTT) praktikoje, vertinant ar padarytas pažeidimas yra baudžiamasis yra taikomi trys kriterijai: teisinis pažeidimo kvalifikavimas pagal vidaus teisę, teisės pažeidimo pobūdis, bei galimos bausmės pobūdis, bei jos griežtumas¹⁷⁵. Verta paminėti, kad EŽTT nagrinėdamas bylą Balsytė–Lideikienė prieš Lietuvą savo sprendime konstatavo, kad Lietuvos administracinių teisės pažeidimų bylos savo esme yra baudžiamąjo pobūdžio. Teismas nurodė, kad nustatant, ar pažeidimas yra kvalifikuojamas kaip baudžiamasis, pagal vidaus teisę, ATPK tokiu nelaikytinas, tačiau vidaus teisės nuostatos turi tik santykinę reikšmę sprendžiant ar taikyta atsakomybė nėra baudžiamąjo pobūdžio. Sprendžiant, ar pažeista teisės norma yra baudžiamąjo pobūdžio reikia įvertinti, ar pažeidimas pagal savo pobūdį nėra baudžiamasis, arba pažeidimo sankcija pagal savo pobūdį ir griežtumą nėra priskiriama baudžiamajai sričiai. Šie požymiai yra alternatyvūs, todėl pakanka nustatyti vieną iš jų. Teismas sprenddamas šį klausimą nustatė, kad pažeista teisės norma buvo baudžiamąjo pobūdžio, nes atitinka antrąjį, bei trečiąjį kriterijus. Pagal teisės pažeidimo pobūdį, ATPK laikytinas baudžiamuoju, nes jis yra bendro poveikio ir galioja visiems piliečiams, o ne tam tikram subjektų ratui. Taip pat buvo konstatuota, kad nors pažeidėjai buvo skirtas tik įspėjimas, tačiau grėsė bauda nuo 1000 iki 10000 litų, taip pat ATPK 20 straipsnyje nurodyta, kad nuobauda skiriama asmeniui nubausti ir perauklėti. Taip pat buvo atkreiptas dėmesys, jog nesumokėjus baudos, ji galėjo būti pakeista administraciniu

¹⁷³ Romualdas Drakšas, *supra* note 6, p. 76–77.

¹⁷⁴ „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas,“ *Valstybės žinios* 134, 4819 (2005).

¹⁷⁵ Case 72596/01, Balsytė–Lideikienė v. Lithuania Eur. Ct. H. R., (2008).

areštu, bei buvo konfiskuoti kalendoriai, o konfiskavimas dažnai prilyginamas baudžiamajam pobūdžiui, todėl teismas padarė išvada, kad ATPK yra baudžiamojo pobūdžio.¹⁷⁶

Nustačius, kad ATPK laikomas baudžiančiu įstatymu atsiranda problema, kaip vertinti situacijas, kai asmuo yra nubaudžiamas pagal BK ir ATPK normas. Šiam klausimui spręsti svarbu išsiaiškinti, kas laikoma „ta pačia veika“, nes dvigubos teisinės atsakomybės taikymas nėra draudžiamas, taip pat ir pakartotinumą institutas nepažeidžia *non bis in idem* principo, pažeidimu laikoma tik pakartotinis baudimas, ar persekiojimas už tą pačią veiką, kai asmuo jau yra nubaustas. Kas yra laikoma „ta pačia“ veika galime aptikti LAT praktikoje, kuri suformuluota remiantis EŽTT jurisprudencija: „*Non bis in idem principas pažeidžiamas tada, kai nustatoma, kad asmuo antrą kartą baudžiamas (traukiamas baudžiamojon atsakomybėn) už identiškus arba iš esmės tokius pat teisiškai reikšmingus faktus (tą patį poelgį)*“¹⁷⁷. „*Veikos pripažįstamos skirtingomis tuo atveju kai tarp jų yra laiko tarpas, jeigu asmuo yra baudžiamas už kelis analogiškus pažeidimus, tačiau jie nėra faktiškai tuo pačių poelgiu. [...] Nustatant, ar teisiškai reikšmingi faktai, nagrinėjami abiejuose procesuose, laikytini identiškais, vertinami faktai, sudarantys visumą konkrečių faktinių aplinkybių, susijusių su tuo pačiu kaltinamuoju ir neatskiriama susijusių tarpusavyje laiko bei erdvės požiūriu, kurių buvimas turi būti nustatytas siekiant pradėti baudžiamąjį persekiojimą arba priimti apkaltinamąjį nuosprendį. Siekiant išvengti *non bis in idem* principo pažeidimo, svarbu, kad veikos laiko požiūriu būtų atskiros ir padarytos viena po kitos*“¹⁷⁸.

Taigi asmenį galima bausti už tą patį poelgį tik tuomet, kai padarytos veikos skirias laiko ir erdvės atžvilgiu, jos turi būti padarytos viena po kitos. Negalima asmens traukti atsakomybėn kelis kartus dėl iš esmės tų pačių aplinkybių. Čia iškyla problemos susijusios su BK ir ATPK įtvirtintomis analogiškais veikomis. Lietuvos teismų praktikoje yra ne vienas atvejis, kai asmenys buvo nubausti administracine tvarka, o vėliau už tą pačią veiką patraukti baudžiamojon atsakomybėn. Tokia teismų praktika nėra sveikintina, nes tiek BK tiek ATPK yra laikomi baudžiančiais įstatymais, todėl kai asmuo traukiamas administracinėn ir baudžiamojon atsakomybėn pažeidžiamas *non bis in idem* principas. Tokios situacijos dažniausiai atsiranda todėl, nes pažeidimą padariusiam asmeniui paprastai iš karto yra surašomas administracinių teisės pažeidimų protokolai, o vėliau dėl asmens veiksmų yra pradedamas ir ikiteisminis tyrimas, bei iškeliama baudžiamoji byla. LAT yra sprendęs ne vieną bylą dėl galimo *non bis in idem* principo pažeidimo, kuomet asmuo nubaustas administracinę nuobauda, bei paskirta bausmė pagal BK.

¹⁷⁶ *Ibid.*

¹⁷⁷ „Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo 2012 m. rugsėjo 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A–520–2823–12,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/48829787188210/A-520-2823-12>

¹⁷⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–174/2014,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/171149026892497>

Vienoje iš bylų, LAT išaiškino, jog administracinės nuobaudos paskyrimas nėra besąlyginis pagrindas nutraukti baudžiamąją bylą. I.Š. buvo nubausta pagal ATPK 110 straipsnio 2 dalį, už tai kad 1999 m. balandžio 19 d. Klaipėdos mieste be antsnukio vedžiojo šunį, kuris užpuolė žmogų, bei ne mažiau kaip tris kartus jam įkando į įvairias kūno vietas ir taip padarė apysunkį kūno sužalojimą, vėliau I.Š. buvo nuteista pagal 1961 metų BK 115 straipsnį. Ji kreipėsi į kasacinę teisimą, teigdama, kad patraukus ją administracinėn ir baudžiamojon atsakomybėn yra pažeidžiamas *non bis in idem* principas. Kasacinės instancijos teismas pasisakė, kad I.Š. pagal BK 115 straipsnį buvo nuteista pagrįstai, teismas tai argumentavo tuo, jog kuomet BK ir ATPK numatyta atsakomybė už tas pačias veikas, remiantis ATPK 9 straipsnio 2 dalimi asmuo traukiamas administracinėn atsakomybėn, jeigu padaryta veika neužtraukia baudžiamosios atsakomybės. Taip pat vien faktas, kad asmuo pirma nubaudžiamas pagal ATPK nėra pagrindas nutraukti baudžiamąją bylą, nes to nėra nurodyta BPK. Teisėjų kolegija sutiko su argumentais, kad nubaudus asmenį administracine tvarka, bei vėliau patraukus baudžiamojon atsakomybėn yra pažeidžiamas *non bis in idem* principas, todėl klausimas dėl administracinės nuobaudos teisėtumo gali būti sprendžiamas pagal ATPK 23 straipsnio 2 dalį.¹⁷⁹

Taigi teismas laikėsi pozicijos, kad tais atvejais, kai asmuo pirma patraukiamas administracinėn atsakomybėn, tai neužkerta kelio spręsti klausimo dėl baudžiamosios atsakomybės taikymo, nes remiantis ATPK 23 straipsniu vėliau administracinę nuobaudą galima panaikinti. Galima paminėti, jog dėl tokio teismo sprendimo kaltinamoji kreipėsi į EŽTT, tačiau buvo konstatuota, kad esant galimybei panaikinti administracinę nuobaudą asmenį patraukus baudžiamojon atsakomybėn *non bis in idem* principas nėra pažeidžiamas¹⁸⁰.

Kitoje byloje LAT išsakė kitokią nuomonę dėl baudžiamosios atsakomybės taikymo pirmiau asmenį nubaudus administracine tvarka. S. N. buvo nuteistas už tai, kad 1998 metais birželio 27 d. būdamas UAB „Stiklita“ Šiaulių filialo direktoriumi ir atsakingu už darbuotojų saugų darbą, jo vadovaujamoje įstaigoje atliekant stiklo pakrovimo darbus, neinstruktavus darbą atlikusių darbininkų, neužtikrino, kad darbuotojai darbus atliktų pagal darbų saugos reikalavimus, darbus atliekant buvo naudojamas techniškai netvarkingas autokrautuvus, kurį vairavo tam leidimo neturintis asmuo, ko pasekoje kraunant stiklo lakštus nuo ant krautuvo pakeltų dėžių, krautuvui pakrypus krintantys stiklo lakštai mirtinai sužalojo stiklo šlifautoją. S. N. teismo prašė bylą nutraukti, nes jam buvo skirta 700 Lt. bauda pagal ATPK, kuri nebuvo panaikinta todėl negalima jo bausti pagal BK, nes taip pažeidžiamas *non bis in idem* principas. Teisėjų kolegija sprendama šia bylą pasisakė, kad BK 141 straipsnio 2 dalyje, bei ATPK 41 straipsnyje numatyta atsakomybė už tą pačią veiką. Todėl atsižvelgiant į tai, kad

¹⁷⁹ “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. lapkričio 13 d. nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K–863/2001,“
prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/20456?nr=1>

¹⁸⁰ Case 19251/02 Ščiukina v. Lithuania, Eur. Ct. H. R., (2006).

asmuo buvo patrauktas administracinė atsakomybė, taip pat kad Lietuva yra ratifikavusi EŽTK, bei į EŽTT sprendimus panašiose bylose priėmė sprendimą patenkinti skundą ir baudžiamąją bylą nutraukti, nes asmenį nuteisiant pagal BK 141 straipsnio 2 dalyje numatytą veiką, jam nebuvo panaikinta administracinė nuobauda, kurią jis sumokėjo, todėl buvo pagrindas konstatuoti *non bis in idem* principo pažeidimą ir baudžiamąją bylą nutraukti.¹⁸¹

Taigi teismas šioje byloje nustatęs *non bis in idem* principo pažeidimą padarė išvadą, kad baudžiamoji byla turi būti nutraukiama. Tokia teismo pozicija yra kritikuotina, nes esant situacijoms, kuomet asmeniui iš pradžių paskirta administracinė nuobauda yra neadekvati padarytam teisės pažeidimui būtų užkertamas kelias teisingumo vykdymui. Tokiais atvejais iškeltas baudžiamasis bylas tektų nutraukti vien dėl to, kad pažeidėjui buvo paskirta administracinė nuobauda. Vis tik naujausioje teismų praktikoje laikomasi nuomonės, jog esant situacijai, kuomet asmuo nepagrįstai patraukiamas administracinė atsakomybė, tai neužkerta kelio spręsti klausimo dėl baudžiamosios atsakomybės taikymo, o administracinę nuobaudą galima panaikinti vadovaujantis ATPK 23 straipsniu, tai vienoje iš nutarčių nurodė LAT: „EŽTT sprendimų nuostatos leidžia teigti, kad tuo atveju, jeigu pagal nacionalinę teisę dėl veikos yra įmanomas tik baudžiamasis procesas, tuo tarpu administracinė nuobauda pirmiau paskirta dėl klaidos arba nepaaiškėjus visoms veikos kvalifikavimui reikšmingoms aplinkybėms, *non bis in idem* principas nelemia baudžiamojo proceso neteisėtumo. [...] konstatavus *non bis in idem* principo pažeidimą, turėtų būti sprendžiamas klausimas dėl R. K. paskirtos administracinės nuobaudos panaikinimo ATPK 23 skirsnyje nustatyta tvarka“¹⁸².

Tačiau teismai ne visada tinkamai sugeba įvertinti situacija ir kartais linkę piktnaudžiauti galimybe patraukti asmeninis baudžiamojon atsakomybė, kuomet jiems paskirtos administracinės nuobaudos motyvuojant tuo, jog administracinė nuobauda buvo paskirta dėl klaidos, ar paaiškėjus naujoms aplinkybėms, tą yra nurodęs ir LAT: „Bylos duomenys neleidžia daryti išvados, kad administracinės nuobaudos S. S. ir H. S. paskirtos netinkamai išaiškinus ATPK 187 straipsnio 2 dalyje numatytos veikos požymius ar nepaaiškėjus kokioms nors svarbioms faktinėms aplinkybėms, akivaizdžiai rodančioms nusikalstamą veikos pobūdį. Pažymėtina ir tai, kad BK 290 straipsnis, numatantis baudžiamąją atsakomybę už savo pareigas einančių valstybės tarnautojo ar viešojo administravimo funkcijas atliekančio asmens įžeidimą, nuo 2016 m. balandžio 1 d. netenka galios [...] Taigi nuo šios datos lieka tik administracinė

¹⁸¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–322/2003,“ prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/19281?nr=1>

¹⁸² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. lapkričio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–686–2007,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/117758603889529>

*atsakomybė už minėtą veiką. Tai tik patvirtina išvadą, kad S. S. ir H. S. pritaikyta administracinė atsakomybė neturi būti vertinama kaip nepakankama ir neproporcinga jų padarytai veikai*¹⁸³.

Šioje vietoje iš esmės vėl susiduriama su BK ir ATPK normų atribojimo problematika, nes sudėtinga įvertinti, ar atitinkamas pažeidimas turėtų būti traktuojamas kaip administracinis, ar baudžiamasis. Teismų praktikoje yra pasitaikęs atvejis, kuomet byla dėl galimo *non bis in idem* principo pažeidimo LAT nagrinėjo du kartus. Pirmuoju atveju byla buvo perduota iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui, LAT nurodė: „*būtina iširti, dėl kokios racionalios priežasties, praėjus daugiau kaip 7 mėnesiams po administracinės nuobaudos taikymo G. G., buvo būtina vykdyti baudžiamąjį procesą prieš jį dėl to paties įvykio. [...] toks vertinimas turi būti tinkamai motyvuotas ir pagrįstas išvada apie ankstesnio administracinės atsakomybės taikymo neadekvatumą nagrinėjamai situacijai ir būtinumą taisyti padarytą teisingumo klaidą*“¹⁸⁴.

Taigi tik motyvuotai ir pagrįstai galima kelti klausimą dėl asmens patraukimo baudžiamajon atsakomybėn, kai jis jau nubaustas administracine tvarka. Apeliacinės instancijos teismas iš naujo nagrinėdamas byla konstatavo *non bis in idem* pažeidimą ir baudžiamąją byla kaltinamųjų atžvilgiu nutraukė. Prokurorė skundė šią teismo nutartį, tačiau prokurorės skundas buvo atmestas. Kasacinės instancijos teismas antrą kartą nagrinėdamas šią situaciją nurodė, jog pirmosios instancijos teismo apkaltinamojo nuosprendžio priėmimas, kuomet asmenys jau nubausti už viešosios tvarkos pažeidimus pagal ATPK, tai motyvuojant tuo jog reikia ištaisyti klaidą netinkamai pritaikius atsakomybės rūšį yra atmestini. Teismas nurodė, kad negalima teigti, jog asmenys administracinėn atsakomybėn buvo patraukti dėl akivaizdžios klaidos. Pagal teismų praktiką patraukti asmenį baudžiamajon atsakomybėn, kai jis jau nubaustas administracine galima tik dėl šturkščios, ar akivaizdžiai teisingumo principą pažeidžiančios klaidos, šiuo atveju teismas konstatavo, kad tokios klaidos nebuvo padaryta. Teismas konstatavo, jog nebuvo pagrindo dėl viešosios tvarkos pažeidimo asmenis patraukti baudžiamajon atsakomybėn, nes faktinės aplinkybės tiek administracinėje, tiek baudžiamojoje byloje buvo neatskiriamai susijusios su ta pačia vieta, bei laiku, todėl nebuvo pagrindo pradėti baudžiamąjį procesą.¹⁸⁵

Taigi tokiais atvejais, kai asmuo patraukiamas administracinėn atsakomybėn, o vėliau dar patraukiamas ir baudžiamajon atsakomybėn motyvuojant tuo, kad ankstesnis sprendimas buvo paskirtas dėl klaidos, turi būti pateikiami aiškūs argumentai, kodėl asmenys

¹⁸³“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–109–788/2016,“
prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/198312064267966>

¹⁸⁴“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–167–788/2015,“
prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/175470281468403>

¹⁸⁵“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–219–693/2016,“
prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/1285193?nr=1>

poelgis turėtų būti baustinas pagal BK. Kaip nurodė teismas, asmenį baudžiamojon atsakomybėn galima traukti tik tuo atveju, jeigu pirmiau paskiriant administracinę nuobaudą buvo padaryta klaida, ir administracinės atsakomybės taikymas aiškiai prieštarauja teisingumo principui.

Taigi baudžiamosios ir administracinės atsakomybių atribojimo problematika turi reikšmės sprendžiant klausimus ar nėra pažeidžiamas *non bis in idem* principas, nes nesant aiškių atsakomybės atribojimo kriterijų, sunku nuspręsti, ar asmenį, kuris patrauktas administracinėn atsakomybėn galima traukti baudžiamojon atsakomybėn motyvuojant tuo, jog administracinė atsakomybė aiškiai neproporcinga padarytai veikai, nes nesant aiškių atsakomybių atribojimo kriterijų, teismai ne visada sutaria, kaip reikėtų vertinti padarytą teisės pažeidimą, bei kurią iš atsakomybės rūšių taikyti, todėl sudėtinga nustatyti, ar už tam tikrą veiką paskyrus administracinę nuobaudą, ją galima naikinti, kaip paskirtą dėl klaidos, ar aiškiai prieštaraujančia teisingumo principui.

Klausimų kelia, ar teisinga praktika, kai asmuo nubaustas administracine nuobauda, ją atlieka, o vėliau nagrinėjamas klausimas dėl jo patraukimo baudžiamojon atsakomybėn esant tiems patiems faktams. EŽTK draudžia bausti ir persekioti asmenis už tą pačią veiką du kartus, todėl šiuo atveju formaliai šis principas yra pažeidžiamas, bei tikslingiau būtų pirmą panaikinti administracinę nuobauda, o tuomet kelti klausimą dėl baudžiamosios atsakomybės taikymo. Vis tik tokia praktika, kai asmuo patraukiamas baudžiamojon ir administracinėn atsakomybėn neprieštarauja EŽTT praktikai. E. Gruodytės teigimu tokia praktika, galima pateisinti tuo, jog jeigu būtų panaikinama administracinė nuobauda, bet asmuo nepatraukiamas baudžiamojon atsakomybėn gali sueiti administracinės atsakomybės senaties terminai ir asmuo gali likti nenubaustas apskritai¹⁸⁶.

Reikia atkreipti dėmesį, kad ne visi atvejai, kuomet baudžiamoji ir administracinė atsakomybės taikomos kartu laikytini pažeidžiančiais *non bis in idem* principą. Tais atvejais, kai padaroma veika, kuria atitinkamai pažeidžiamos BK ir ATPK normos, tačiau šios normos viena kitos neapima galima taikyti baudžiamąją ir administracinę atsakomybę kartu¹⁸⁷. Lietuvos Vyriausiasis Administracinis Teismas yra nurodęs jog sprendžiant, klausimą ar konkrečiu atveju nebuvo pažeistas *non bis in idem* principas, turi būti atsižvelgiama į tai, ar asmuo yra baudžiamas, ar jis baudžiamas už tą patį teisės pažeidimą, ar toks asmuo baudžiamas pakartotinai, bei, ar pakartotinai baudžiamas tas pats asmuo. Teismas nurodo, jog šių kriterijų

¹⁸⁶ Edita Gruodyte, „Understanding and application of principle non bis in idem in the european court of human rights and lithuanian jurisprudence,“ *Teisės apžvalga* 1, 7 (2011): 10.

¹⁸⁷ Plačiau: „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–152/2006,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/27956988274892>

negalima vertinti formaliai, sprendimas turi būti priimamas tik įvertinus visas bylos aplinkybes.¹⁸⁸

Non bis in idem principo pažeidimai gali kilti ir tuomet, kai asmeniui pagal Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymą yra paskiriama bauda, o vėliau asmuo yra patraukiamas ir baudžiamojon atsakomybėn, nes tiek pagal EŽTT, tiek LAT praktiką mokestinės nuobaudos pripažintinos baudžiančiomis¹⁸⁹. ATPK 2 straipsnyje nurodyta, jog Lietuvos Respublikos įstatymai dėl administracinių teisės pažeidimų yra šis kodeksas ir kiti Lietuvos Respublikos įstatymai dėl administracinių teisės pažeidimų. Lietuvos Respublikos įstatymai dėl administracinių teisės pažeidimų, kol jie nustatyta tvarka neįtraukti į šį kodeksą. Remiantis tuo LAT yra išaiškinęs, kad Mokesčių administravimo įstatyme įtvirtintos nuobaudos pagal savo skyrimo tvarką laikytinos administracinėmis nuobaudomis¹⁹⁰. Kaip jau kalbėjome anksčiau administracinės nuobaudos yra pripažįstamos baudžiančiomis. Taigi paskyrus mokestines nuobaudas ir patraukus asmenį baudžiamojon atsakomybėn iškyla grėsmė, kad bus pažeistas *non bis in idem* principas. Klausimus dėl mokestinių nuobaudų ir baudžiamosios atsakomybės taikymo yra sprendęs ir LAT: *Mokestinių baudų pagrindinis tikslas – daryti spaudimą mokesčių mokėtojams siekiant, kad jie vykdytų savo pareigas, ir nubausti juos už šių pareigų pažeidimus. Tokia pat yra ir kriminalinės bausmės paskirtis (BK 41 straipsnio 2 dalis). [...] Pagal galimos bausmės pobūdį ir griežtumo laipsnį G. D. padarytas pažeidimas, už kurį jam paskirta bauda, irgi kvalifikuotinas kaip „baudžiamasis“. Nesutikdamas su *non bis in idem* principo taikymu, prokuroras teigia, kad tuo atveju, kai pagal nacionalinę teisę dėl veikos yra įmanomas tik baudžiamasis procesas, o nuobauda (bauda) pirmiau paskirta dėl klaidos arba nepaaiškėjus visoms veikos kvalifikavimui reikšmingoms aplinkybėms, *non bis in idem* principas nelemia baudžiamojo proceso neteisėtumo. Nagrinėjamoje byloje šios nuostatos negali būti taikomos, nes išteisintajam G. D. mokesčių administratorius paskyrė baudą ne dėl klaidos, o pagal savo kompetenciją, nustatytą tuo metu ir dabar galiojančiame įstatyme. Taip pat negalima laikyti, kad vėlesnis veikos kriminalizavimas gali būti traktuojamas kaip paaiškėjusi aplinkybė, reikšminga veikos kvalifikavimui.*¹⁹¹. Šioje byloje teismas konstatavo, jog nebuvo pagrindo asmenį traukti baudžiamojon atsakomybėn, o mokestinių nuobaudų, bei baudžiamosios atsakomybės taikymas pažeidžia *non bis in idem* principą.

¹⁸⁸ „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. rugpjūčio mėn. 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A444–2727/2012,“ prieiga per internetą: <http://www.infollex.lt/tp/401306>

¹⁸⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–170/2012,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/133240886326616>

¹⁹⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–226/2014,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/133240886326616>

¹⁹¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–226/2014,“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/133240886326616>

Tačiau LAT nurodė, kad ne visi atvejai, kuomet asmeniui taikoma baudžiamoji atsakomybė ir mokestinės nuobaudos laikytina *non bis in idem* pažeidimu: “D. K. nuteista pagal BK 222 straipsnio 1 dalį dėl apgaulingo buhalterinės apskaitos tvarkymo, o administracinėje byloje jai paskirtos baudos pagal Mokesčių administravimo įstatymo 139 straipsnį ir Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 36 straipsnį bei Valstybinio socialinio draudimo įstatymo 16 straipsnio 2 dalį dėl mokesčių įstatymų pažeidimų neteisėtai sumažinant atitinkamus mokesčius. Taigi, nors tiek baudžiamoji, tiek administracinė atsakomybė už mokesčių įstatymų pažeidimus šiuo atveju buvo susijusi su apsimestiniu dovanojimu A. K. ir D. S. po 6459 Lt, tačiau konkretus faktinis atsakomybės pagrindas kiekvienu atveju buvo skirtingas. Iš kasatorės administracinėje byloje priimtų sprendimų matyti, kad mokesčių baudos jai paskirtos už atitinkamų mokesčių įstatymų pažeidimus neskaičiuojant ir nemokant į biudžetą gyventojų pajamų mokesčio bei jo nedeklaruojant mokesčių administratoriui, taip pat už neteisėtą socialinio draudimo įmokų sumažinimą. [...] Nepaisant to, kad apgaulingas apskaitos tvarkymas gali sudaryti prielaidas nesilaikyti ir mokesčių įstatymų reikalavimų, o siekis nesilaikyti mokesčių įstatymų reikalavimų gali paskatinti apgaulingai tvarkyti apskaitą, kolegijos nuomone, nagrinėjamoje situacijoje veikos, padarytos atitinkamai apgaulingai tvarkant apskaitą ir pažeidžiant mokesčių įstatymus (pateikiant neteisingą informaciją mokesčių administratoriui ir dėl to nesumokant atitinkamų mokesčių) buvo skirtingos tiek faktiškai, tiek teisiškai”¹⁹². Kaip jau minėta tais atvejais, kai padaroma veika turint vieną tikslą, tačiau atitinkamai padaromas administracinis pažeidimas, bei nusikalstama veika ir šios veikos yra skirtingos, bei viena kitos neapima, baudžiamosios ir administracinės atsakomybės taikymas nepažeidžia *non bis in idem* principo, nes draudžiama bausti tik už tas pačias veikas.

Reikėtų atkreipti dėmesį į BK 189¹ straipsnio 1 dalį, bei Lietuvos mokesčių administravimo įstatymą, nes asmeniui sumokėjus jam paskaičiuotus mokesčius, bei baudas už mokestinę nepriemoką, vėliau tas pats asmuo traukiamas baudžiamojon atsakomybėn dėl tų pačių faktų. *Non bis in idem* draudžia bausti asmenį du kartus, tačiau šioje situacijoje aiškiai toks reikalavimas yra pažeidžiamas. LAT, suabejojo, ar asmens nubaudimas pagal mokesčių administravimo įstatymą, bei patraukimas baudžiamojon atsakomybėn neprieštarauja *non bis in idem* principui. Vienoje iš bylų plenarinė sesija kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu išaiškinti, ar BK 189¹ straipsnis neprieštarauja Konstitucijos 23 ir 31 straipsniams, kolegija nurodė: „neteisėto praturtėjimo kriminalizavimo BK 189¹ straipsnyje būdas sudaro prielaidas pažeisti draudimo bausti du kartus už tą patį (lot. *non bis in idem*) principą, kai asmeniui dėl to paties turto įgijimo ir mokesčių už šį turtą nesumokėjimo pritaikomos baudos pagal Mokesčių

¹⁹² “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 3 d. nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K–170/2012,“
prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/117438269116782>

*administravimo įstatymą [...] Konstitucinis principas non bis in idem reiškia ir tai, kad jeigu asmuo už teisei priešingą veiką buvo patrauktas ne baudžiamojon, bet administracinėn atsakomybėn, t. y. jam buvo pritaikyta sankcija – paskirta nuobauda ne kaip už nusikaltimą, bet kaip už administracinį teisės pažeidimą, jis už tą veiką negali būti traukiamas dar ir baudžiamojon atsakomybėn (Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas). Kadangi pagal Mokesčių administravimo įstatymą skiriamos baudos yra baudžiamojo pobūdžio, šios baudos už tą pačią teisei priešingą veiką negali būti taikomos kartu su baudžiamąja atsakomybe*¹⁹³.

Taigi esant sunkumams atibojant administracinę ir baudžiamąją atsakomybes, kuomet už tam tikro pobūdžio veikas asmenims gali būti taikoma tiek vienos, tiek kitos rūšies atsakomybė, iškyla grėsmė, kad pažeidėjas gali būti nubaustas už tą pačią veika du kartus, arba asmuo gali būti nepagrįstai patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, nors jau nubaustas administracine tvarka. *Non bis in idem* principas draudžia asmenins bausti du kartus už tą patį, tačiau administracinės nuobaudos prilyginamos baudimui, todėl nubaudus pažeidėją administracine nuobauda, jį baudžiamojon atsakomybėn galima traukti už tą pačią veiką tik tuo atveju, kai administracinė nuobauda buvo paskirta dėl klaidos, arba paaiškėjo naujos aplinkybės. Mokestinių nuobaudų taikymas su baudžiamąja atsakomybe taip pat gali pažeisti šį principą, nes jos prilyginamos administracinėms nuobaudoms, tačiau jeigu padaryti teisės pažeidimai iš esmės skiriasi, administracinės, bei baudžiamosios atsakomybių taikymas nesudaro sąlygų *non bis in idem* principo pažeidimui. Tenka pripažinti jog kai kurių analogiškų veikų priskyrimas baudžiamajai, bei administracinei atsakomybei kelia grėsmę *non bis in idem* principo pažeidimui, todėl reikėtų sutikti su teismų praktika, jog tais atvejais, kai asmuo jau nubaustas administracine tvarka, baudžiamosios atsakomybės klausimas turėtų būti keliamas tik tais atvejais, kai administracinės atsakomybės taikymas būtų aiškiai neadekvati reakcija į padarytą teisės pažeidimą, todėl būtina remtis *ultima ratio* principu.

¹⁹³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2015 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-100-222/2015.“

IŠVADOS

1. Esant BK ir ATPK normų konkurencijai pagrindiniai elementai padedantys jas atribojant yra veikos pavojingumas, bei *ultima ratio* principas. *Ultima ratio* privalu laikytis ne tik teisės taikymo etape, tačiau visų pirmą įstatymų leidyboje, kad būtų užkirstas kelias situacijoms, kuomet už analogiškas veikas gresia baudžiamoji, bei administracinė atsakomybės. Kiekvienu atveju esant šių normų konkurencijai privalu išsiaiškinti, ar veikos pavojingumas yra toks, kurį galima prilyginti nusikalstamosioms veikoms, bei įsitikinti, kad baudžiamosios atsakomybės taikymas konkrečioje situacijoje nepažeidžia *ultima ratio* principo.
2. Išanalizavus teismų praktiką galima daryti išvadą, kad veikos pavojingumo vertinimas yra problematiškas, nes įstatymai dažnai nenumato aiškių kriterijų, kuriais vadovaujantis būtų galima atskirti BK ir ATPK normas, todėl veikos pavojingumas grindžiamas teisę taikančio subjekto vidiniu įsitikinimu, pagrįstu išsamiu ir nešališku byloje nustatytų aplinkybių vertinimu.
3. Teismams atribojant BK ir ATPK normas daugiausia problemų kelia tai, jog BK ir ATPK normos iš esmės atribojamos pagal vertinamuosius požymius, kurie turėtų rodyti didesnę veikos pavojingumą, tačiau jų turinys aiškinamas tik konkrečioje situacijoje įvertinus visas bylos aplinkybes. Apžvelgus teismų praktiką panašių pavojingų veikų bylose išryškėja tai, jog teismų praktikoje nėra vieningos nuomonės į ką reikėtų atkreipti dėmesį vertinant veikos pavojingumą panašiose bylose. Vienose bylose vienam kriterijui gali būti suteikiama esminė reikšmė, kitoje byloje šis požymis neturi esminės reikšmės, ar apskritai gali būti laikomas niekiniu.
4. Baudžiamosiose bylose kuriose tenka atriboti BK 259 straipsnio 2 dalį, bei ATPK 44 straipsnio 1 dalį, teismai vertina narkotinės medžiagos kiekį, jos rūšį, taip pat svarbus kriterijus yra veikos padarymo vieta. Teismai bando remtis ir asmenį apibudinančiais požymiais, tačiau teismų praktikoje dėl šio kriterijaus vertinimo nuomonės išsiskiria. Atribojant šias veikas problemų sukelia gabenimo požymis, dėl kurio kyla diskusijų, ar jis gali rodyti didesnę veikos pavojingumą šios rūšies bylose.
5. Atribojant BK 202 straipsnio 1 dalyje, bei ATPK 173 straipsnio 1 dalyje numatytas veikas esminę problemą kelia versliškumo požymis, kurio atskleidimas paliekamas teismų praktikai. Joje šis požymis siejamas su veiklos organizavimu, parengiamųjų darbų atlikimu, išvystytais ryšiais, specialios įrangos turėjimu, samdomų darbuotojų buvimu, ir kitais veiksmais, kurie gali rodyti didelį veiklos pavojingumą. Tačiau jis vertinamas skirtingai, ir tais atvejais, kai byloje nustatomi teismo suformuluoti versliškumo požymio elementai.

6. Bylose susijusiose su viešosios tvarkos trikdymu atibojant BK 284 straipsnio 2 dalį, bei ATPK 174 straipsnį susiduriama su problema, jog iš esmės šios veikos yra identiškios, todėl teismai vertina viešosios vietos specifika, kaltinamojo veiksmų intensyvumą, nukentėjusiųjų asmenybę, kaltinamojo tikslus, bei motyvus. Nėra aišku, kurie iš šių požymių turėtų būti laikomi esminiais, todėl skirtingose bylose šiems požymiams suteikiama skirtinga reikšmė. Taip pat nėra vieningos nuomonės dėl kaltinamojo tikslų bei motyvų vertinimo, nes vienais atvejais jiems suteikiama esminė reikšmė atibojant šias teisės normas, o kitais jis nelaikomas svarbiu.
7. Išanalizavus EŽTT, bei Lietuvos teismų praktiką susijusią su *non bis in idem* principu matyti, jog tiek BK, tiek ATPK prilyginami baudžiantiems įstatymas, todėl tais atvejais, kai asmuo patraukiamas baudžiamojon ir administracinėn atsakomybėn už tą pačia veiką, tai laikytina šio principo pažeidimu. Asmenį pirmiau patrauktą administracinėn atsakomybėn galima patraukti baudžiamojon atsakomybėn, tik tais atvejais, kai pirmiau paskirta administracinė nuobauda aiškiai prieštarauja protingumo ir proporcingumo principams. Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės taikymas nepažeidžia *non bis in idem* tais atvejais, kai atsakomybė taikoma atitinkamai už BK ir ATPK padarytas veikas, kurios nelaikomos tapačios

PASIŪLYMAI

1. Atsižvelgiant į tai, jog BK 259 straipsnio 2 dalyje numatyti alternatyvūs požymiai neturėtų būti vertinami, kaip rodantys didesnę veikos pavojingumą, bei tai, kad BK ir ATPK normas turėtų skirti tikslas platinti narkotines, ar psichotropines medžiagas siūlytina BK 259 straipsnio 2 dalį pašalinti iš BK ir BK 259 straipsni išdėstyti taip:

„259 straipsnis. Neteisėtas disponavimas narkotinėmis, ar psichotropinėmis medžiagomis be tikslo jas platinti

1. Tas, kas neteisėtai gamino, perdirbo, įgijo, laikė, gabenė ar siuntė narkotines ar psichotropines medžiagas neturėdamas tikslo jas parduoti ar kitaip platinti,

baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.

~~2. Tas, kas neteisėtai gamino, perdirbo, įgijo, laikė, gabenė ar siuntė nedidelį kiekį narkotinių ar psichotropinių medžiagų neturėdamas tikslo jų parduoti ar kitaip platinti, padarė baudžiamąjį nusizengimą ir~~

~~baudžiamas viešaisiais darbais arba laisvės apribojimu, arba bauda, arba areštu.~~

3. Asmuo, kuris savo noru kreipėsi į sveikatos priežiūros įstaigą dėl medicinos pagalbos ar kreipėsi į valstybės instituciją norėdamas atiduoti neteisėtai pasigamintas, įgytas, laikytas be tikslo platinti narkotines ar psichotropines medžiagas, atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės už vartotų ar atiduotų narkotinių ar psichotropinių medžiagų gaminimą, įgijimą ir laikymą“.

Pakeisti ATPK (ANK) 44 straipsnio 1 dalį ir ją išdėstyti taip:

„44 straipsnis. Neteisėtas narkotinių ar psichotropinių medžiagų įgijimas ar laikymas nedideliais kiekiais arba narkotinių ar psichotropinių medžiagų vartojimas be gydytojo paskyrimo

Neteisėtas nedidelio kiekio narkotinių ar psichotropinių medžiagų gaminimas, perdirbimas, įgijimas, laikymas, bei gaminimas neturint tikslo jas parduoti, ar kitaip platinti užtraukia baudą iki dviejų šimtų aštuoniasdešimt devynių eurų su psichotropinių ar narkotinių medžiagų konfiskavimu arba administracinį areštą iki trisdešimties parų su narkotinių ar psichotropinių medžiagų konfiskavimu“.

2. Atsižvelgiant į tai, kad versliškumo požymis yra aiškiai neapibrėžtas, dėl to susidaro situacijos, kuomet smulki veikla įvardijama kaip versliška. Siūlytina baudžiamąją atsakomybę sieti tik su stambiu veiklos mastu, bei versliškumo požymio atsisakyti.

Pakeisti BK 202 straipsnio 1 dalį ir ją išdėstyti taip:

„202 straipsnis. Neteisėtas vertimasis ūkine, komercine, finansine ar profesine veikla

1. Tas, kas ~~versliška~~ ar stambiu mastu ėmėsi ūkinės, komercinės, finansinės ar profesinės veiklos neturėdamas licencijos (leidimo) veiklai, kuriai ji (jis) reikalinga, ar kitokiu neteisėtu būdu,

baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba laisvės atėmimu iki ketverių metų.“

3. Siūlytina BK 284 straipsnio 2 dalį pašalinti iš BK, paliekant atsakomybės klausimą už viešosios tvarkos trikdymą administracinei teisei. BK ir ATPK (ANK) normas atribotų padarinių kilimo sąlyga, kuri rodytų didesnę veikos pavojingumą.

Pakeisti BK 284 straipsnį ir jį išdėstyti taip:

„284 straipsnis. Viešosios tvarkos pažeidimas

1. Tas, kas viešojoje vietoje įžūliu elgesiu, grasinimais, patyčiomis arba vandališkais veiksmais demonstravo nepagarbą aplinkiniams ar aplinkai ir sutrikdė visuomenės rimtį ar tvarką,

baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.

~~2. Tas, kas viešojoje vietoje necenzūriniais žodžiais ar nepadoriu elgesiu trikdė visuomenės rimtį ar tvarką, padarė baudžiamąjį nusižengimą ir~~

~~baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu.“~~

LITERATŪRA

Lietuvos Respublikos įstatymai ir kiti norminiai teisės aktai

1. “Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 7 protokolai.“ *Valstybės žinios* 40, 987 (1995).
2. “Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas.“ įsigalioja 2017-01-01
3. “Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas.“ *Vyriausybės žinios* 1, 1 (1985).
4. “Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas.“ *Valstybės žinios* 89, 2741 (2000).
5. “Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas.“ *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000).
6. “Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės įstatymas.“ *Valstybės žinios*. 8, 161 (1998).
7. “Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašų patvirtinimo.“ *Valstybės žinios* 4, 1939 (2000).
8. “Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų nedidelio, didelio ir labai didelio kiekio nustatymo rekomendacijų.“ *Valstybės žinios* 41, 1899 (2003).

Lietuvos Respublikos Konstitucija ir Konstitucinio Teismo baigiamieji aktai

9. “Lietuvos Respublikos Konstitucija.“ *Valstybės žinios* 33, 1014 (1992)
10. “Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas.“ *Valstybės žinios*, 104, 2644 (1997).
11. “Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d. nutarimas.“ *Valstybės žinios* 105, 3318 (2000).
12. “Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001m. gegužės 7 d. nutarimas.“ *Valstybės žinios* 39, 1373 (2001).
13. “Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas.“ *Valstybės žinios* 134, 4819 (2005).
14. “Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas,“ *Valstybės žinios*, 7, 254 (2006).
15. „Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas.“ *Valstybės žinios* 134, 4819 (2005).

Teismų praktika

16. "Kauno apygardos teismo 2010 m. birželio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-409-383-2010." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/237010089287619>
17. "Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. gegužės 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-84-396/2015." prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/1047265?nr=1>
18. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. lapkričio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-280/1999." prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/28372?nr=1>
19. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. gruodžio 21 d. Teismų praktikos veikas pripažįstant mažareikšmėmis apžvalga." Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis, Vilnius: Teismų praktika, 2000 Nr. 14.
20. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-531/2001." prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/20318?nr=1>
21. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. gegužės 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-358/2001." prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/20208?nr=105>
22. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. birželio 21 d. Teismų praktikos nagrinėjant psichotropinių ar narkotinių medžiagų grobimo, neteisėto šių medžiagų ir jų pirmos kategorijos pirmtakų (prekursorių) gaminimo, įgijimo, laikymo, gabenimo, siuntimo, pardavimo ar kitokio platinimo baudžiamąsias bylas (BK 232-1, 232-2, 232-5, 232-10 str.) apžvalga," Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Vilnius: Teismų praktika, 2002, Nr. 17.
23. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. spalio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-670/2002." prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/28460?nr=1>
24. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-322/2003." prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/19281?nr=1>
25. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. spalio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-537/2004." prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/41650?nr=1>
26. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-535/2005." prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/55628?nr=1>
27. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. vasario 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-178/2005." prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/46573?nr=1>
28. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-152/2006." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/27956988274892>
29. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 28 d. Teismų praktikos skiriant bausmes (BK 54-64 straipsniai) apžvalga." Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Vilnius: Teismų praktika Nr. 27.

30. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. lapkričio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–686–2007." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/117758603889529>
31. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–651/2007." prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/81529?nr=1>
32. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–142/2010." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/42886080834006>
33. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–490/2010." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/279150559437582>
34. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–671/2010." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/29486282690553>
35. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–262/2011." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/235624988476624>
36. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–574/2011." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/46560565682326>
37. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–174/2012." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/87277327952694>
38. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–170/2012." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/117438269116782>
39. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–170/2012." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/133240886326616>
40. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–335/2012." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/72138870670524>
41. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–306/2012." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/121476668753702>
42. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–216/2013." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/129323519701611>
43. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–221/2013." prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/686346?nr=1>
44. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–160/2013." prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/610112?nr=1>
45. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–159/2013." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/256089746620117>
46. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–163/2013." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/13141240663764>

47. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-159/2013." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/256089746620117>
48. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-472/2013." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/64083784043383>
49. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-226/2014." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/133240886326616>
50. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-156/2014." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/76127407865923>
51. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-515/2014." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/205667930334312>
52. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 2 d. Teismų praktikos nusikalstamų veikų, susijusių su neteisėtu disponavimu narkotinėmis, psichotropinėmis medžiagomis ar pirmos kategorijos šių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) (BK 259-261, 263-264, 266 straipsniai) apžvalga." Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis. Vilnius: Teismų praktika, 2014, Nr. 40.
53. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. lapkričio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-46/2014." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/24859758847353>
54. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. lapkričio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-484/2014." prieiga per internetą: <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=17fcab1b-2471-45f7-a447-b97c7f43a995>
55. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. lapkričio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-484/2014." prieiga per internetą: <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=17fcab1b-2471-45f7-a447-b97c7f43a995>
56. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-335/2014." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/261302092064979>
57. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. rugsėjo 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-354/2014." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/88745556309178>
58. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-120/2014." prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/797158?nr=1>
59. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-275-895/2015." prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/1049412>
60. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-543-139/2015." prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/1161590>

61. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-543-139/2015." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/14582380971194>
62. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-240-696/2015." prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/1165691?nr=2>
63. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-167-788/2015." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/175470281468403>
64. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-155-693/2015." TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/LITEKO.400BBB61ECCD>
65. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-30-696/2015." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/108038961724240>
66. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. spalio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-397-895/2015." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/186415476058294/>
67. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-219-693/2016." prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/1285193?nr=1>
68. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-109-788/2016," prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/198312064267966>
69. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. sausio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-77-489/2016." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/20047687836672>
70. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-303-507/2016," prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/201433254699006>
71. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2012 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-178/2012." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/250156623756643>
72. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2015 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-100-222/2015."
73. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2013 m. vasario 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-58/2013." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/215546690398615>
74. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2012 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-76/2012." prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/151425954456393>
75. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo Vytauto Piesliako atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2012 m.

- spalio 30 d. nutarties byloje Nr. 2K-P-178/2012.“ prieiga per internetą:
<http://www.infolex.lt/tp/718004?nr=2>
76. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų Armano Abramavičiaus, Olego Fedosiuko, Vladislavo Ranonio atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2012 m. spalio 30 d. nutarties byloje Nr. 2K-P-178/2012.“ prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/706257?nr=1>
77. „Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. rugpjūčio mėn. 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A444-2727/2012.“ prieiga per internetą:
<http://www.infolex.lt/tp/401306>
78. „Marijampolės rajono apylinkės teismo 2016 m. birželio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-361-564/2016.“ prieiga per internetą:
<http://eteismai.lt/byla/61210213978608>
79. „Marijampolės rajono apylinkės teismo 2016 m. rugsėjo 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-467-564/2016.“ prieiga per internetą:
<http://eteismai.lt/byla/17701849409771>
80. „Panevėžio apygardos teismo 2016 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-86-366/2016.“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/188191586558869>
81. „Vilniaus apygardos teismo 2015 m. rugsėjo 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-545-387/2015.“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/194988943000568>
82. „Vilniaus miesto apylinkės teismo 2016 m. liepos 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A2.1.-10690-1017/2016.“ prieiga per internetą:
<http://eteismai.lt/byla/29312877680247>
83. „Vokietijos Konstitucinio Teismo 1975 m. vasario 25 d. sprendimas BVerfGE 39, 1.“ prieiga per internetą:
http://groups.csail.mit.edu/mac/users/rauch/germandecision/german_abortion_decision2.html
84. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. birželio 15 d. Teismų praktikos, atleidžiant nepilnamečius nuo baudžiamosios atsakomybės ir skiriant jiems priverčiamąsias auklėjamojo pobūdžio priemones, apžvalga.“ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis, Vilnius: Teismų praktika, 2001, Nr. 40.
85. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. gruodžio 21 d. Teismų praktikos veikas pripažįstant mažareikšmėmis apžvalga.“ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis, Vilnius: Teismų praktika, 2000 Nr. 14.

86. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. lapkričio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–863/2001.“ prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/20456?nr=1>
87. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. kovo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–151/2012.“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/251958042067679>
88. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–174/2014.“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/171149026892497>
89. „Lietuvos Vyriausiojo Administracinio Teismo 2012 m. rugsėjo 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A–520–2823–12.“ prieiga per internetą: <http://eteismai.lt/byla/48829787188210/A–520–2823–12>
90. Case 19251/02 Ščiukina v. Lithuania, Eur. Ct. H. R. 2006.
91. Case 72596/01, Balsytė–Lideikienė v. Lithuania Eur. Ct. H. R., 2008.
92. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. sausio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–148/2015.“ TAR, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/LITEKO.3DC93F38ABEF>

Mokslinė ir kita specialioji literatūra:

93. Abramavičius, Armanas ir kt. *Baudžiamoji teisė: trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas* Vilnius: Eugrimas, 2003.
94. Abramavičius, Armanas ir kt. *Baudžiamoji teisė: vadovėlis*. Vilnius: Eugrimas, 1996.
95. Abramavičius, Armanas ir kt. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras: specialioji dalis 2 kn.* Vilnius: Registrų centras, 2009).
96. Abramavičius, Armanas ir kt. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras: bendroji dalis 1 kn.* Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
97. Abramavičius, Armanas ir kt. *Namų avokatas: žinynas*. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2002.
98. Bluvšteinas, Jurijus. *Kriminologija*. Vilnius: Pradai, 1994.
99. Dambrauskienė, Aušra. “Ultima ratio principo samprata.“ *Teisė* 97 (2015): 116–134.
100. Darius Pranka, “Nusikalstamos veikos ir administracinio teisės pažeidimo atribojimo problemos: teisės pažeidimai, susiję su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis.“ *Jurisprudencija* 20, 4 (2013): 1510–1523

101. Drakšas, Romualdas. *Baudžiamoji atsakomybė ir jos realizavimo formos: monografija*. Vilnius: Justitia, 2008.
102. Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. „ES baudžiamosios teisės politikos kūrimas. Veiksmingo ES politikos įgyvendinimo užtikrinimas baudžiamosios teisės priemonėmis.“ Briuselis, 2011.9.20 KOM(2011) 573 galutinis.
103. Fedosiukas, Olegas. “Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (ultima ratio): teorija ir realybė.“ *Jurisprudencija* 19, 2 (2012): 715–738.
104. Fedosiukas, Olegas. “Baudžiamoji atsakomybė už vertimąsi neteisėta komercine, ūkine, finansine ar profesine veikla: optimalių kriterijų beieškant.“ *Jurisprudencija* 20, 1 (2013): 301–317.
105. Gruodytė, Edita. “Takoskyra tarp administracinio teisės pažeidimo ir nusikalstamos veikos viešosios tvarkos sektoriuje.“ *Jurisprudencija* 98, 8 (2007): 89–94.
106. Gutauskas, Aurelijus. “Nusikalstamų veikų, susijusių su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, kvalifikavimo ypatumai teismų praktikoje.“ *Jurisprudencija* 20, 2 (2013): 775–786.
107. Jareborg, Nils. “Criminalisation as last resort (ultima ratio).“ *Ohio State Journal of Criminal Law* 2, 2 (2005): 521–534. <http://kb.osu.edu/dspace/handle/1811/72899>
108. Justickis, Viktoras. *Kriminologija: vadovėlis*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2001.
109. Kalesnykas, Raimundas. “Administracinių teisės pažeidimų, kuriais kėsiamasi į viešąją tvarką, sudėčių teisinės analizės aspektai.“ *Jurisprudencija* 13, 5 (1999): 5–20.
110. Keinys, Stasys ir kt. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2012.
111. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, *Metinis informacinis pranešimas* 2013. Vilnius: 2014.
112. Markevičiūtė, Milda. “Administracinį baudimą vykdančių subjektų sistema.“ *Teisė* 95 (2015): 123–139.
113. Mikelėnas, Vytautas, ir kt. *Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras: asmenys 2-oji knyga*. Vilnius: Justitia, 2001.
114. Naktinienė, Gertrūda ir kt., *Lietuvių kalbos žodynas: elektroninis variantas*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005 (atnaujinta versija 2008). prieiga per internetą: <http://lkz.lt/startas.htm>

115. Norkūnaitė, Vitalija, Navickienė Žaneta, Klišauskas, Valdas. *Viešosios tvarkos pažeidimų tyrimas: administracinės ir baudžiamosios atsakomybės atribojimas*. Trakai: Lietuvos policijos mokykla, 2012.
116. Petkevičius, Pranas. *Administracinė atsakomybė*. Vilnius: Justitia, 1996.
117. Piesliakas, Vytautas. “Dvigubos atsakomybės problema Lietuvos teisėje.“ *Jurisprudencija* 23, 15 (2001): 106–121.
118. Piesliakas, Vytautas. „Baudžiamojo kodekso bendrosios dalies nuostatų taikymo problemos.“ *Jurisprudencija* 8, 98 (2007): 7–12.
119. Piesliakas, Vytautas. *Lietuvos baudžiamoji teisė: pirmoji knyga 2-oji pataisyta ir papildyta laida*. Vilnius: Justitia, 2009.
120. Piesliakas, Vytautas. *Lietuvos baudžiamoji teisė: pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia, 2006.
121. Piesliakas, Vytautas. *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį: mokymo leidinys*. Vilnius: Atvirosios Lietuvos Fondas, 1996.
122. Pranka, Darius. “Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 179 straipsnyje numatyta nusikalstama veika ir civilinį teisės pažeidimą skirianti riba.“ *Socialinių mokslų studijos* 3, 2 (2011): 649–664.
123. Pranka, Darius. “Nusikalstamos veikos ir administracinio teisės pažeidimo atribojimo problemos: teisės pažeidimai, susiję su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis.“ *Jurisprudencija* 20, 4 (2013): 1510–1523.
124. Pranka, Darius. “Nusikalstamos veikos ir civilinės teisės pažeidimo atribojimo koncepcija Lietuvos baudžiamojoje teisėje.“ Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2012. http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2012~D_20121030_154351-60688/DS.005.0.01.ETD
125. Šedbaras, Stasys. *Administracinė atsakomybė: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2005.
126. Švedas, Gintaras. “Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika.“ *Teisė* 82 (2012): 12–25.
127. Touri, Heiki, Kaarlo. “Ultima Ratio as a Constitutional Principle.“ *Oñati Socio-Legal Series*, 3, 1 (2013): 6–20. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2200869
128. Vaišvila, Alfonsas. *Teisės teorija: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2014.
129. Vansevičius, Stasys. *Valstybės ir teisės teorija: mokomoji priemonė*. Vilnius: Justitia, 2000.

130. Veršekys, Paulius. "Vertinamieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai." Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2013. http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2013~D_20131125_134036-74610/DS.005.1.01.ETD
131. Veršekys, Paulius. "Vertinamieji požymiai nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai sudėtyse." Iš *Baudžiamoji justicija ir verslas: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys*, Abramavičius, Armanas ir kt., 233–253. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2016.
132. Vytautas Piesliakas, "Dvigubos atsakomybės problema Lietuvos teisėje." *Jurisprudencija* 23, 15 (2001): 5–12.
133. Wessels, Johaness. *Baudžiamoji teisė bendroji dalis: baudžiamoji veikla ir jos struktūra, Baudžiamoji teisė: bendroji dalis*. Vilnius: Eugrimas, 2003.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe siekiama nustatyti kriterijus, kurie leistų atriboti baudžiamąją ir administracinę atsakomybes. Pirmojoje darbo dalyje apžvelgiami baudžiamosios ir administracinės atsakomybių panašumai bei skirtumai, išskiriami bendrieji kriterijai, kuriais vadovaujantis gali būti sprendžiamas atsakomybių atribojimo klausimas. Antrojoje dalyje analizuojama teismų praktika, kaip sprendžiamos konkrečios rūšies bylos, kas sukelia teismams daugiausia problemų, bei pateikiami pasiūlymai, kaip tas problemas spręsti. Trečiojoje dalyje nagrinėjant *non bis in idem* principą atskleidžiamas santykis tarp baudžiamosios ir administracinės atsakomybių, įvardijamos problemos, kurios kyla dėl baudžiamosios ir administracinės atsakomybių įtvirtinimo už analogiškas veikas.

Reikšmingi žodžiai: administracinė atsakomybė, baudžiamoji atsakomybė, teisinė atsakomybė, *ultima ratio, non bis in idem*.

ANNOTATION

This master thesis analyses the main criteria that would separate Criminal and administrative liability. In the first section of the work similarities and differences of both Criminal and Administrative liability are being described while extracting common criteria that would overpower decision making when answering responsibility questions. The second section analyses the common court practice, focusing on how particular kind of cases being executed, what causes the major issues during the process and how those issues could be solved. Third section examines *non bis in idem* principle that reveals the relation between Criminal and Administrative responsibilities while highlighting the problems that arise during responsibility implementation for analogous actions.

Keywords: administrative responsibility, criminal responsibility, legal responsibility, *ultima ratio, non bis in idem*.

SANTRAUKA

BAUDŽIAMOSIOS IR ADMINISTRACINĖS ATSAKOMYBIŲ ATSKYRIMO PROBLEMOS BEI JŲ SPRENDIMO BŪDAI

Baudžiamosios ir administracinės atsakomybių klausimas Lietuvos teisinėje sistemoje nėra tinkamai išspręstas. Šios teisinės atsakomybės rūšys yra labai panašios, bei iš esmės atlieka tas pačias funkcijas, todėl numačius baudžiamąją ir administracinę atsakomybę už panašias veikas iškyla problemų sprendžiant klausimą, ar asmuo turėtų atsakyti pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą, ar pagal Administracinių teisės pažeidimų kodeksą. Pagrindiniai kriterijais, pagal kuriuos šios atsakomybės rūšys atibojamos yra veikos pavojingumas, bei *ultima ratio* principas. Vertinant veikos pavojingumą esminiu tampa veikos pavojingumo laipsnis, kuris vertinamas konkrečioje byloje atsižvelgiant į visas bylos aplinkybes. Siekiant išmatuoti veikos pavojingumą, dažniausiai tai tenka daryti remiantis vertinamaisiais požymiais, kuriuos teisę taikantys subjektai net ir konkrečioje byloje gali vertinti skirtingai. Kitas atsakomybių atibojimo kriterijus yra *ultima ratio* principas, kurio esmė, kad baudžiamoji atsakomybė turėtų būti taikoma kaip paskutinė priemonė. Šis principas visų pirmą reikiiasi įstatymų leidyboje, todėl įstatymų leidėjas sprenddamas, ar veiką reikia kriminalizuoti, turi vadovautis pagrindinėmis šio principo idėjomis, bei kriminalizavimo kriterijais *Ultima ratio* laikomasi ir teismų praktikoje, kuomet sprendžiamas klausimas kurią iš atsakomybės rūšių taikyti

Baigiamajame darbe atlikus teismų praktikos tyrimą panašiose bylose, įvardijamos esminės problemos su kuriomis susiduria teismai sprendami veikų atibojimo klausimą, taip pat pateikiami skirtingi teismų praktikos sprendimai, bei pateikiamos išvalgos kaip reikėtų spręsti veikų atibojimo klausimus. Darbe taip pat nagrinėjamas *non bis in idem* principas, esant situacijai, kuomet už tam tikras veikas numatyta baudžiamoji ir administracinę atsakomybė, kyla grėsmė, jog šis principas gali būti pažeistas. EŽTT praktikoje yra išaiškinta, jog administracinės nuobaudos, kaip ir bausmės prilyginamos baudimui, todėl baudžiamosios ir administracinės atsakomybių taikymas už tą pačią veiką gali šį principą pažeisti. Šis principas neužkerta kelio asmeniui taikyti baudžiamąją ir administracinę atsakomybes kartu, jeigu veika padaroma atitinkamai pažeidžiant Baudžiamojo kodekso, bei administracinių teisės pažeidimų kodekso normas.

SUMMARY

DIFFERENTIATION PROBLEMS OF CRIMINAL AND ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY AND POSSIBLE SOLUTIONS

The question of Criminal liability and Administrative liability is not entirely settled in Lithuanian Law system. Both kinds of legal responsibilities share similar aspects and respond to the same general functions. As a result, we have difficulties allocating similar criminal and administrative charges to whether individual must respond to Lithuanian Criminal Code or Administrative offences code. The primary criteria that separate those codexes are the dangerousness of the actions and principle of *ultima ratio*. The level of dangerousness is the most important factor evaluating the dangerousness of the actions. It is evaluated by analyzing all the circumstances of the case. In case of need to evaluate the dangerousness of the unlawful actions there is a common practice to implement the valuation variables, that can result significant fluctuations among decision makers even at the same case. Another criteria defining responsibilities is the principle of *ultima ratio*. It states that the criminal charges should be concerned as the as last resort. This principle is mainly exercised in legislative process, the legislator deciding whether an offences must be criminalized must follow the basic ideas of this principle, and criminalization criteria. This principle is also guided in courts practice, by deciding which of legal responsibilities should be applied in particular situation.

The thesis reveal the main problems faced by the courts separate criminal code, and administrative offences code articles, also presented different case solutions, providing insights on how should be separated criminal code, and administrative offences code articles which provides responsibility for identical offences acts.

The thesis also analyzed *non bis in idem* principle, the situation then criminal and administrative liability applies for one offence there is a risk that this principle can be violated. The European Court of Human Rights clarified that administrative penalties as criminal punishments comparable to punishment, therefore person convict under criminal code, and administrative offences code this principle can be violated. This principle does not prevent to apply criminal and administrative liability together, then offence made violation of Criminal Code, and the Administrative offences code articles, and both of these acts are different

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

20 - -
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentas _____ (-
ė) _____,
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

„_____“

_____“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.